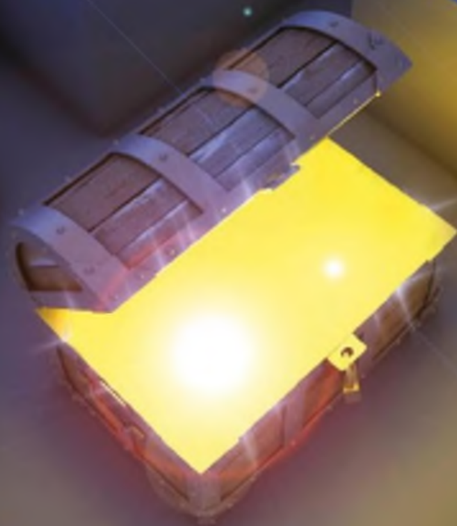
ARINA AVRAM

ENCICLOPEDIA înțelepciunii

Arina Avram

Enciclopedia înțelepciunii

107 învățăminte din proverbele lumii

Editura ALL
2011

Enciclopedia înțelepciunii.
107 învățăminte din proverbele lumii
Arina Avram

Editura ALL:
Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – Bucureşti
Tel.: 021 402 26 00; Fax: 021 402 26 10
Departamentul distribuție:
Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33
Comenzi la: comenzi@all.ro, www.all.ro

ISBN ePub: 978-973-684-815-5
ISBN PDF: 978-973-684-814-8
ISBN Print: 978-973-684-745-5

Redactor: Alina Bogdan
Tehnoredactor: Niculina Ionescu
Corectură: Alexandra brovchin
Coperta: Alexandru Novac

Prefață

Cel care lucrează cu proverbele lucrează cu înțelepciunea, ceea ce nu este deloc ușor. Doamna Arina Avram s-a încumetat să facă acest lucru și l-a făcut cu temei. Istoria proverbelor, așa cum este ea recompusă de autoare, devine captivantă. Până în prezent proverbele s-au ordonat în culegeri (e frumos că ele pot fi culese – ca fructele!), în fel și chip, cel mai adesea tematic sau alfabetic. Ea a pus oul la verticală după modelul lui Columb; le-a structurat ca pe sfaturi de viață, a alcătuit din ele un cod de viață. Și, deodată, ne-a făcut să înțelegem mai bine un aspect important conținut în proverbe: acela de îndreptar (care să îndrepte!). În felul acesta, proverbele se constituie în viziunea Arinei Avram în îndemnuri, punându-i dinamismul în lucrare.

Un astfel de sipet cu nestemate, pus acum în înșiruire nouă și inteligentă la îndemâna noastră, se cere folosit și rodit. Spre înțelepțire și bucurare. Și, mai presus de toate, să nu uităm că: „Începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu și priceperea este știința Celui Sfânt“ (Pilde 9,10).

Costion Nicolescu,
doctor în teologie la Institutul de Teologie Ortodoxă „Saint Serge“ din Paris,
cercetător la Muzeul Țăranului Român din București

O carte esențială pentru orice vârstă

Proverbele sintetizează, după cum spune marele gânditor francez Antoine Rivarol, „experienţa secolelor trecute“, un tezaur de înţelepciune care trebuie păstrat cu sfinţenie pentru a ne ajuta să trecem prin viaţă mai uşor. Proverbul este un scurt enunţ care exprimă sintetic un adevăr de bun simţ, o creaţie bazată pe o bogată experienţă, nemijlocită şi verificată îndelung. Expresia succintă este folosită în vorbirea curentă, exprimând idei şi credinţe general valabile. Fiecare limbă şi fiecare literatură populară îşi are propriile proverbe, păstrate prin tradiţia orală. Deseori, acelaşi proverb este descoperit în multe variante în diferite părţi ale lumii, dovadă de necombătut a eternei valabilităţi a învăţăturilor sale în plan axiologic.

Dintre numeroasele definiţii care i-au fost date proverbului, este esențial să o menționăm pe cea care răspunde direct scopului pe care mi l-am propus. Proverbul este un enunţ concis, de uz general, care exprimă o percepție subtilă despre viaţa de fiecare zi sau un adevăr universal. Formularea arhaică a proverbelor care trimite la un trecut nedeterminat şi conferă un fel de autoritate care relevă din înțelepciunea strămoşilor. Dincolo de caracterul lor arhaic, semnificaţiile proverbelor sunt adevăruri etern valabile aduse mereu în actualitate de timpul prezent folosit în enunţ. De subliniat faptul că proverbul este inspirat dintr-un fond comun de înțelepciune, spre deosebire de maximă, care este un enunț cu un autor ce-şi asumă responsabilitatea. Şi în timp ce proverbul nu face decât să repete o opinie comun admisă, maxima o reconsideră sau îi ruinează temeiul.

Toată lumea ştie că experienţa este cel mai bun profesor. Un copil care atinge o sobă încinsă ţipă şi înţelege imediat ce s-a întâmplat, după care se fereşte să mai facă vreodată acest lucru. Şi cei mari învaţă din experiența altora. Când văd o persoană lovită de nenorocire, îşi propun să

evite greşelile înfăptuite de ea întreaga viaţă. Experienţa este într-adevăr cel mai bun profesor, dar, însuşită pe propria piele, este extrem de costisitoare. Ar fi de departe mai puțin dureros să căpătăm experienţa necesară deprinzând învăţăminte sau citind despre cele întâmplate altora. Acesta este unul dintre motivele pentru care o carte de proverbe poate fi atât de importantă.

O definiţie foarte interesantă este dată şi de paremiologii englezi: un proverb este un scurt şi provocator enunţ care exprimă înțelepciunea practică într-un limbaj colorat. De exemplu, în timp ce noi spunem „Abilitatea este o garanţie a succesului în afaceri“, un proverb englezesc subliniază plastic: „Afacerile sunt un meci de tenis. Cei ce nu servesc bine sfârşesc rău.“

Proverbele sunt înrudite şi cu alte categorii ale literaturii folclorice, cum sunt ghicitorile, care-şi au originea în tradiţia orală. Atât proverbele, cât şi ghicitorile sunt mesaje de dimensiuni reduse, fiind încadrate în categoria genurilor mici sau a speciilor scurte. Ele se definesc ca specii de tranziţie între categoriile cu sincretism funcţional accentuat şi categoriile nedeterminate de contexte funcţionale particularizate.

În terminologia internațională, proverbul este desemnat şi prin alte denumiri, cum ar fi *pilda* sau *paremia*, în timp ce în folclorul românesc este numit *zicătoare, vorbă din bătrâni, vorba ăluia* etc.

Mihai Pop şi Pavel Ruxăndoiu scriu că majoritatea definiţiilor converg în a considera proverbele „ca forme de creaţie literară, forme de cunoaştere primitivă sau populară şi ca expresii lingvistice“. Accentul cade însă, mai ales în definiţiile mai vechi, pe caracterul filosofic al proverbelor, pe calitatea lor de a exprima „fructul experienţelor popoarelor“. Constantin Negreanu apreciază că unităţile paremiologice, ca forme de limbaj, alcătuiesc un mod curent de expresie, conferind „relief şi culoare limbii vorbite şi evidenţiind, în acelaşi timp, într-o formă transparentă şi laconică, o sumă de adevăruri culese într-o experienţă milenară şi subliniate de o inteligenţă vie, de un ascuțit simţ al observaţiei şi deosebită fantezie creatoare“.

„Proverbele cuprind adevăruri care sunt exprimate similar sau chiar identic la diferite popoare de pe întinse arii geografice, dovedind nu numai o omogenitate a gândirii umane pe multe planuri, dar şi o pregnantă apropiere a spiritului uman în sensul înţelegerii şi colaborării dintre popoare“, relevă Mircea Duduleanu-Pelendava, care priveşte

Unul din primele volume de sentinţe morale este Biblia, care include faimoasa *Carte a Proverbelor* atribuită regelui Solomon. Dar cuvântul ebraic *meshalin*, tradus „proverb", înseamnă mai degrabă poem şi desemnează de fapt o expunere a moralei religioase, spre deosebire de proverbele populare al căror ton aparent incontestabil este mereu temperat prin umor şi ale căror metafore enigmatice sunt o referinţă la ambiguitatea realului. Potrivit tradiţiei, *Cartea Proverbelor* a inspirat numeroase texte din Vechiul Testament, cum ar fi Ecleziastul, care cuprinde aforisme pesimiste cu privire la vicisitudinile condiţiei umane.

Anticii posedau un tezaur de cuvinte anonime sau atribuite regilor, care aveau menirea de a transmite din generaţie în generaţie preţioase învăţături.

În Grecia, unele maxime îmbrăcau o profundă valoare religioasă şi morală. Două dintre acestea figurează chiar şi pe frontonul templului lui Apollo din Delphi: „Nimic mai mult" şi „Cunoaşte-te pe tine însuţi", formule celebre emanate din exigenţa pentru cunoaştere şi rigoarea tipică geniului elen. Acestea se regăsesc de altfel în întreaga literatură „gnomică" (*gnom*, în limba greacă, înseamnă „maximă", „sentinţă") a secolelor VI şi VII î.H., ilustrată mai ales de moraliştii Solon, Theognis şi Phocylide. Legătura dintre proverbe şi alte genuri literare poate fi elocventă în fabulele lui Esop, care se încheie printr-o formulă lapidară ce rezumă povestea şi propune o morală.

Chiar dacă provin cel mai adesea dintr-un fond popular, în mod frecvent proverbele şi dictoanele intervin în opere literare. Proza şi poezia latină oferă un număr mare de exemple. Caton (Catul), Cicero, Virgiliu şi Horaţiu au lăsat posterităţii o importantă moştenire în acest sens, fie făcându-se ecoul fidel al tradiţiei populare, fie devenind ei înşişi autorii unor creaţii concrete şi succinte.

Pentru autorii antici, cum ar fi Aristotel, Sofocle, Teofrast, Quintillian, Cicero, proverbul exprimă un concept de adevăr. Ideea de adevăr condensată şi exprimată prin proverbe este acceptată de retori; ei o folosesc ca bază de autoritate în discursuri. Proverbul este un element util, deoarece oferă sfaturi recunoscute ca adevăruri care servesc pe parcursul întregii vieţi a omului. De asemenea, proverbul este definit drept un discurs enigmatic. Acesta trebuie să atragă atenţia şi să inspire respect. Se referă la un adevăr comun, recunoscut de întreaga lume. Este primul prin care se inserează în discurs ştiinţa comună a colectivităţii; i se conferă

proverbiale şi totodată în culegeri de proverbe, dictoane, sentinţe şi maxime. Proverbele sunt prezente în toată cultura Evului Mediu, reflectând raporturile de forţe, tensiunile şi conflictele societăţii feudale sau evocând rivalităţi între regiuni. Proverbele sunt maleabile, iar clasicii le relansează fără încetare. În Franţa, apar culegeri de proverbe pornind de la citate biblice, pentru uzul predicatorilor. În secolul al XII-lea, apare termenul de „proverb“ în limba populară (termenul de „dicton“ avea să fie folosit abia în secolul al XV-lea). Mathieu de Vendôme propune şi o definiţie: „Proverbul este o cugetare comună căreia folosirea îi acordă încrederea pe care o adoptă opinia publică şi care corespunde unui adevăr confirmat.“ Printre culegerile cele mai în vogă se numără: *Dits et proverbes des Sages*, *Proverbes au Villain* şi *Dialogue de Marcoul et de Salomon*.

Poeţii din Evul Mediu recurg adesea la expresia proverbială de savoare populară. Un exemplu edificator este poetul François Villon, din secolul al XV-lea cu *Balada proverbelor* şi faimoasa *Farce de maître Pathelin*, ritmată prin revenirea la structura „Revenons à ces montons“, devenită mai apoi „Revenons à nos montons“.

Literatura franceză va folosi din abundenţă aceste formule comode, stereotipe, dar vii. Operele lui Rabelais, fabulele lui La Fontaine şi comediile lui Molière se întrec în expresii care mai de care mai savuroase, create sau preluate din înţelepciunea populară. Cervantes şi Montaigne adaugă şi comentarii provocatoare. De altfel, literatura erudită a furnizat numeroase lucrări despre proverbe, pentru a le inventaria şi explica. Erasmus, umanist olandez al secolului al XV-lea, a fost printre primii care au definit proverbul, pregătind între anii 1500 şi 1530 o culegere de maxime. Pentru Erasmus, proverbul era unul dintre mijloacele cele mai sigure pentru a evita limbajul trivial, subliniind „necesitatea ca proverbul să fie grec sau latin“ şi să se distingă „prin origine spirituală savantă“.

Odată cu Renaşterea şi dezvoltarea spiritului ştiinţific modern, limba devine un obiect de studiu. Apar lucrări despre proverbe, care stau mărturie asupra importanţei lor. Printre autorii lor se numără Henri Estienne şi Etienne Pasquin, în secolul al XVII-lea. Dar prima abordare teoretică a genului se datorează lui Antoine Le Roux de Lincy şi datează din secolul al XIX-lea (*Cartea proverbelor franţuzeşti*, din 1842).

În secolul al XVII-lea, s-a creat chiar un gen dramatic numit *proverb*. Acesta consta într-o scurtă comedie, în cursul căreia actorii

făceau improvizații pornind de la o anumită expresie. Cu alte cuvinte, proverbul dramatic este un gen literar ce constă în ilustrarea pe scenă a unui proverb pe care publicul trebuie să încerce să-l ghicească. Moda a fost lansată de către Carmontelle (*Proverbes dramatiques*, 1768-1781) şi reluată un secol mai târziu de Octave Feuillet (*Scenés et proverbs*, 1851) şi mai ales de Alfred de Musset (*On ne badine pas avec l'amour*, 1834; *Il faut qu'une porte soit ouvert ou fermée*, 1845), comediile şi proverbele lui fiind fără îndoială capodopere ale genului.

Până la sfârşitul domniei lui Ludovic al XIII-lea, proverbele dramatice fac furori în saloanele pariziene. Nediferențiate până în secolul al XVI-lea, proverbul şi maxima îşi disociază destinele în veacul următor. De acum înainte, maximele devin „proverbele oamenilor de spirit". Proverbul se demodează şi este abandonat în favoarea culturii populare, burlescului, valeților şi țăranilor din comedii. Acesta revine în actualitate odată cu romantismul şi redeşteptarea naționalismului. Popoarele continuă să creeze proverbe care înfloresc şi se răspândesc în perioade de criză, când un grup social sau o națiune oprimată sunt obligate să-şi reafirme identitatea şi forța. Diferite în funcție de zonă, epocă, limbă şi religie, proverbele trec frecvent de la o nație la alta, permițând apropieri chiar şi între culturile îndepărtate.

Începând din secolul XX, a apărut un important interes pentru proverbe, ca o reflectare a culturii populare. Primul român care a întrebuințat cuvântul „proverb" a fost dascălul bănățean Dimitrie Țichindeal, numit de Eminescu „gură de aur". Acesta publicase la Buda, în 1814, un volum *de Filosoficeşti şi politiceşti prin fabule morlanice învățături*. George Barițiu împrumută şi el denumirea lui Țichindeal pentru culegerea de proverbe pe care o publică în vara anului 1840.

Se poate conchide că termenul de „proverb" le-a fost indicat juriştilor de Țichindeal, fie direct, fie prin intermediul oral al lui Simion Bărnuțiu sau prin cel publicistic al lui George Barițiu.

Termenul de „proverb" îl adoptă şi Anton Pann, în 1847, care-l mai numeşte „zicală" sau „povestea vorbei". Printre cele mai vechi tipărituri paremiologice apărute pe tărâmurile românilor se numără *Floarea darurilor*, tradusă din limba greacă de călugărul filosof de la Snagov şi publicată în 1700. Prima colecție de proverbe româneşti (65 la număr) a văzut lumina tiparului la Braşov în coloanele *Foii pentru minte, inimă şi literatură* (numerele 35, 36, 37) a lui George Barițiu. Aceasta a fost

că, deşi sunt de mare folos, obişnuitele culegeri de proverbe nu incită pe toată lumea la lectură. Proverbele se citesc de obicei pe sărite, numai ca răspuns la solicitările din programa şcolară. Gruparea lor clasică, pe teme, sau înşiruirea alfabetică, nu atrage cititorii potopiţi de mohorâtele treburi cotidiene. Şi, astfel, nestematele de înţelepciune moştenite de la strămoşi rămân zăvorâte între filele unor cărţi nepreţuite, rătăcite undeva pe rafturile bibliotecilor.

Revoltată de succesul comercial al facilelor volume care se fălesc că oferă „reţetele sigure ale fericirii şi împlinirii" – care în ultimul deceniu au invadat piaţa – m-am hotărât să extrag poveţe din proverbe, adevăruri verificate în veacuri de valurile necontenite de generații. A fost o muncă titanică. Am adunat mai întâi laolaltă un număr cât mai mare de proverbe din întreaga lume, după care le-am grupat pe reguli de conduită, după propriul înţeles. Din capul locului, vreau să subliniez că nu am folosit criterii subiective. Sunt cazuri în care unele proverbe figurează în exemplificările mai multor reguli, datorită multiplelor lor nuanţe. De asemenea, unele proverbe străine sunt traduse cu varianta lor românească, aşa cum figurează în dicţionarele de specialitate. După cum se ştie, pot exista şi cazuri de proverbe care se contrazic. De aceea, în lucrarea de faţă, am inserat numai proverbele care prezintă mai multe formule cu acelaşi înţeles şi corespondente în mai multe limbi. Am păstrat în exemplificări numai proverbele care, în mare, spuneau acelaşi lucru, eliminând cu grijă excepțiile.

Rezultatul a fost surprinzător. Am obţinut enunţuri ale unor norme de conduită ce pot fi regăsite în orice manual de bună purtare. De aceea, socotesc că volumul de faţă poate fi extrem de util pentru fiecare dintre noi şi ne poate ajuta, într-adevăr, să reuşim în viaţă. În încheiere, vreau să recomand citirea cu atenție a proverbelor grupate în 107 „reguli de conduită", decât a „enunţurilor" în sine. Şi mai adaug că lucrarea nu este exhaustivă, din noianul de proverbe ale omenirii putându-se desprinde numeroase alte sfaturi esenţiale pentru viaţa noastră...

Iată cele 107 secrete pe care le-am desprins în urma unui studiu laborios al proverbelor. Desigur, munca mea – care s-a întins pe mai mulţi ani – nu a putut cuprinde în întregime comoara de înţelepciune făurită de omenire pe parcursul istoriei. Sunt însă suficiente secretele desprinse din proverbele lumii pentru a alcătui cel mai eficient ghid al reuşitei în viață.

lume. Marilyn Monroe, o celebritate a marelui ecran, a avut începuturi modeste. Pe numele adevărat Norma Jeane Mortenson, ea a lucrat ca muncitoare într-o fabrică care confecționa piese pentru avioane militare. Un tânăr fotograf, în căutare de modele pentru a ilustra un articol din revista YANK despre femeile care ajutau la eforturile depuse pentru război, a remarcat-o prima oară. El i-a propus să colaboreze pentru o agenție de modelling. În 1946, Norma Jeane a intrat în atenţia lui Ben Lyon, care căuta talente pentru 20th Century Fox. I s-a oferit un contract, dar timp de şase luni nu a primit nici măcar un rol. A obţinut apoi roluri secundare în două filme, ambele considerate eşecuri din punctul de vedere al încasărilor. A încercat o colaborare de şase luni cu faimoasa Columbia Pictures, dar şi aici a primit doar un rol minor într-un muzical cu buget redus care a fost un fiasco. A fost concediată şi ar fi putut crede că nu va mai avea şanse în cinematografie. Dar a perseverat şi nu a trecut mult timp până a dat lovitura în *Domnii preferă blondele* sau *Unora le place jazzul*. Şi proverbele ne învață să punem un bun început acțiunilor noastre, dar să nu cădem pradă disperării dacă reuşita vine mai greu.

Proverbe latineşti:

• Fereşte-te să începi un lucru de care te vei căi mai apoi.
(Cave quidquam incipias, quod poeniteat.)
• Înainte de a începe ceva, gândeşte-te foarte bine.
(Antequam incipias, consulto.)
• Începutul unei acțiuni e fierbinte, mijlocul călduţ, sfârşitul rece.
(Principium fervet, medium tepet, exitus alget.)
• La un început rău, să te aştepţi şi la un sfârşit rău.
(Foedum inceptu foedum exitu.)
• Orice început e greu.
(Omne initium difficile est.)
• Sfârşitul este bun dacă începutul a fost bun.
(Boni principii bonus finis.)
• Sfârşitul depinde de început.
(Finis origine pendet.)

Proverbe româneşti:

• Începutu-i anevoie; urma vine de la sine.
• Lucrul bine început e pe jumătate făcut.

- Un început bun duce la un sfârşit bun.
- Un început rău are un sfârşit rău.
- Cum e începutul, aşa şi sfârşitul.
- În fiecare început gândeşte-te la sfârşit.
- Mai bine să nu începi ceea ce nu poţi duce la bun sfârşit.
- Un început greu duce la un sfârşit bun.
- Nicio clădire bună fără o bună fundaţie.

Proverbe franţuzeşti:

- Cine începe prost o treabă, prost o termină.
- Lucrul bine început e pe jumătate făcut.
- Cine începe bine, sfârşeşte bine.
- Numai primul pas e greu.
- Sfârşitul laudă începutul.
- Începutul bun atrage sfârşit bun.
- Lucrul început nu este şi terminat.
- Lucrul bine început e pe jumătate făcut.

Proverbe nemţeşti:

- Tot începutul e greu.
- Tot începutul are şi şfârşit.

Proverb grecesc:

- Prost început, prost sfârşit.

Proverbe ruseşti:

- Cine începe rău, sfârşeşte rău.
- E mai uşor să începi decât să sfârşeşti.
- Un început bun înseamnă treaba pe jumătate făcută.
- Totul are un sfârşit.
- Nu face nimic cine nu sfârşeşte.

Proverb birman:

- Dacă începutul e bun, sfârşitul trebuie să fie perfect.

Proverb afgan:

- Un an bun se cunoaşte după primăvară.

istoric Neagu Djuvara, de exemplu, şi-a făcut studiile la Paris, a obţinut licenţa în Litere la Sorbona, doctoratul în Drept, doctoratul în Filosofie la Sorbona, sub conducerea cunoscutului sociolog şi filosof Raymond Aron. Mai târziu, a obţinut şi o diplomă a prestigiosului Institut naţional de limbi şi civilizaţii orientale de la Paris, devenind laureat al Academiei Franceze. Un alt exemplu este Umberto Eco, autorul romanului *Numele trandafirului*. El este profesor de semiotică, licenţiat în estetică, autor de eseuri şi tratate academice. Pregătirea sa impresionantă i-a adus numeroase distincţii, fiind desemnat unul dintre cei mai de seamă gânditori contemporani. De asemenea, i-a permis desăvârşirea carierei şi numirea ca profesor de semiotică la cele mai prestigioase facultăţi europene şi americane.

Proverbe italieneşti:

- Nu se poate zbura fără aripi.
- Fără făină nu se poate face pâine.
- Nu trebuie să te îmbarci fără hrană.
- Cine merge la vânătoare fără câini se întoarce acasă fără iepuri.
- Trist este bărbierul care nu are decât un brici.

Proverbe englezeşti:

- Cine lucrează fără unelte oboseşte de două ori.
- Cine vrea să intre în Paradis trebuie să vină cu cheia potrivită.
- Nu pleca pe mare fără busolă.
- Speră la ce-i mai bine şi pregăteşte-te de ce-i mai rău!

Proverbe arăbeşti:

- Trebuie să aibă unghii de fier cel care prinde un urs.
- Oare se ridică şoimul în zbor fără aripi?

Proverb armenesc:

- Înainte de a prinde boul de urechi, pregăteşte-ţi funia şi jugul.

Proverb turcesc:

- Nu se prinde şarpele cu mâna goală.

Proverb spaniol:

- Speră la ce-i mai bine, pregăteşte-te pentru ce-i mai rău şi ia ceea

ce vine!

3. Acționează! Perseverează!

Ca să reuşeşti, acţionează! Nu vorbi însă despre acţiunea ta! Celui care perseverează nu-i va rezista niciun obstacol în cale. „Nu există nimic care să nu poată fi cucerit de o muncă perseverentă şi o grijă încordată şi atentă“, ne învaţă Seneca (filosof stoic latin). Dar în greşeală nu persevera!

„De la proiect până la realizare este un drum lung“, arată în mod elocvent Molière, unul dintre cei mai mari maeştri ai satirei comice, în piesa *Tartuffe*.

După pregătirea temeinică, acţiunea şi perseverenţa desăvârşesc orice iniţiativă. „E nevoie de puţină viaţă pentru a trăi, dar ne trebuie multă pentru a acţiona“, afirmă moralistul şi eseistul francez Joseph Joubert.

Chiar dacă acţiunea nu este favorizată de către destin, perseverenţa poate deschide orice uşă spre împlinire. „Perseverenţa duce la capăt orice întreprindere“, arăta sentenţios poetul atenian Anaxandrides. „Perseverenţa este temelia izbânzii“, întăreşte şi *Pañciatantra*, vechea culegere de povestiri şi fabule sanscrite.

„Totul se realizează prin perseverenţă“, susţine de asemenea Somadeva, scriitor de limbă sanscrită, care a conservat o mare parte din folclorul indian sub forma unor povestiri în versuri, scriind monumentala sa operă în secolul al XI-lea. „Numai stăruinţa duce la ţintă, numai abundenţa duce la claritate şi în abis stă adevărul“, confirmă Schiller, poet şi filosof german.

Stăruinţa este un secret important, însă şi în acest caz este nevoie de măsură. Aceasta nu trebuie să intervină în orice acțiune. În greşeli, persistenţa poate să ducă la catastrofe. „Erare humanum est, perseverare diabolicum.“ A greşi este omenesc, însă a persevera este diabolic, spuneau romanii. Acțiunea nu trebuie, de asemenea, să fie îndreptată spre

lucruri păgubitoare şi fără folos. Stăruinţa în astfel de acţiuni este nefastă, de multe ori având consecinţe grave, imposibil de anticipat.

„Chi dura vince“, în traducere „cine stăruieşte izbuteşte“, este o zicală italiană care a devenit foarte populară datorită unei opere de mare succes din secolul al XIX-lea. Autorul operei bufe cu titlul *Chi dura vince* este Ludovico Ricci. Ricci a rămas aproape necunoscut în istorie, însă titlul operei sale a dăinuit şi a intrat în folclorul popular. Zicala este folosită ca îndemn la perseverenţă.

Proverbe latineşti:

• Cine va persevera până la sfârşit va fi salvat.
(Qui perseveraverit usque in finem salvus erit.)
• Chiar şi pietrele se rod de apa care le loveşte neîncetat.
(Percussu crebro saxa cavantur aquis.)

Proverbe franţuzeşti:

• În luptă, cel care rezistă învinge.
• Cine părăseşte lupta, o pierde.
• Cine îşi urmează calea, îşi atinge țelul.
• Cine merge departe, găseşte norocul.

Proverb nemțesc:

• Cu străduință, toate sunt cu putinţă.

Proverbe arăbeşti:

• Perseverenţa asigură succesul.
• Moartea unei acțiuni frumoase este de a vorbi despre ea.

Proverb armenesc:

• Apa, picurând, găureşte piatra.

Proverbe indiene:

• Arborele nu se prăbuşeşte dintr-o singură lovitură.
• Şi piatra se sparge, dacă o loveşti mereu.

Proverb turcesc:

• Secretul lucrului terminat e perseverenţa.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Cine caută găseşte.
- Să nu cazi nu se poate, dar cinste-ți face, când cazi, să te scoli.
- Cine se împiedică, dar nu cade, înaintează; şontâc, şontâc, departe ajungi.

Proverbe italieneşti:

- Celui care vrea nu-i lipsesc mijloacele.
- Nu poate pentru că nu vrea.
- Nu se ajunge la victorie fără luptă.
- Cine îndură învinge.
- Cine stăruie învinge.
- Picătură cu picătură se găureşte piatra.
- Copacul nu se doboară de la prima lovitură.
- Roma n-a fost clădită într-o zi.
- Dacă nu merge bine o dată, va merge bine altă dată.
- A greşi e omenesc, a se căi, divin, dar a persevera în greşeală e diabolic.
- Cine caută găseşte.
- Voieşte şi vei putea!

Proverbe englezeşti:

- Cu perseverență, melcul ajunge la corabie.
- Dacă nu ai reuşit de la început, încearcă, încearcă, încearcă din nou.
- Loviturile mici doboară marii stejari.
- Troia n-a fost cucerită într-o zi.
- Mai bine să nu începi decât să nu ajungi la sfârşit.

4. Fii harnic!

Pentru a reuşi în viaţă, în primul rând e nevoie de efort. „Osteneala este mama gloriei“, spunea poetul tragic grec Euripide.

Chiar dacă pare o aserţiune desprinsă din teorii învechite, munca este indispensabilă pentru un trai onorabil şi liniştit. Fii harnic şi viaţa îţi va aşterne în cale numai bucurii.

„Omul s-a născut ca să muncească, precum pasărea să zboare“, scrie scriitorul francez François Rabelais, în *Gargantua şi Pantagruel*. Iar Voltaire explică, în *Candide*, rolul psihoterapeutic şi însemnătatea practică a activităţii pentru om: „Munca îndepărtează de noi trei mari rele: plictiseala, viciul şi nevoia.“ „Munca fizică eliberează pe om de suferinţele spiritului şi îi face fericiţi pe cei săraci, afirmă şi celebrul aforist francez François de La Rochefoucauld. „Cu osteneală să te hrăneşti din pământ în toate zilele vieții tale! În sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care eşti luat“, îi spune Dumnezeu lui Adam în Cartea Facerii (3:17-19) din Biblie. Menirea originară a omului este enunţată limpede şi tranşant, nu transpare nicio umbră de dubiu, nu încap nuanțe care să lase loc la interpretări în cuvinte ori în exprimare.

„Viaţa nu dă muritorilor nimic fără muncă grea“, remarca şi Horaţiu.

Rolul psihoterapeutic al muncii este evidenţiat şi de filosoful şi scriitorul francez Denis Diderot în *L'Essai sur les règnes de Claude et de Neron* (*Eseu despre domniile lui Claudius şi Nero*).

„Munca are, printre alte avantaje, şi pe acela de a scurta zilele şi de a lungi viaţa.“ Un efort substanțial este răsplătit din plin de bucuria reuşitei şi satisfacţia pentru roadele obţinute. „Nucile sunt foarte gustoase, dar trebuie să le spargi“, explică plastic aceeaşi idee francezul Jean-Pierre Claris, cavaler de Florian, în *Fabule*.

„Viaţa este alcătuită din şesuri, din văi, din piscuri, din platitudine şi din rutină, din deprimare şi din bucurie şi dintr-un element obligatoriu: munca. În toate adversităţile şi împotriva tuturor adversităţilor, omului îi rămâne acest suport moral: munca“, spune prozatoarea Ileana Vulpescu în cel mai cunoscut roman al său, *Arta conversaţiei*.

Proverbele popoarelor surprind de asemenea importanța efortului pentru reuşită şi împlinire. Munca serioasă şi perseverentă este recunoscută de toți oamenii din lume drept piatra unghiulară fără de care nu se poate construi un viitor fără griji.

Proverbe generale:

- Trebuie să se scoale de dimineață cine vrea să placă tuturor.
- Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă.
- Întâi munca, şi apoi plăcerea.

Proverbe latineşti:

- Munca stăruitoare învinge totul.

(*Labor omnia vincit improbus.*)

- După un efort, masa este mai gustoasă.

(*Iucunda post laborem mensa.*)

- Meseriaşul se perfecţionează muncind.

(*Fabricando fit faber.*)

- Prin muncă, sufletul se înnobilează.

(*In labore nobilitat.*)

- Nu există niciun lucru pe care o muncă stăruitoare şi o grijă susţinută şi perseverentă să nu-l poată rezolva.

(*Nihil est, quod non expugnet pertinax opera et intenta ac diligens cura.*)

- Munca aduce onoarea.

(*Labores pariunt honores.*)

- Munca înnobilează.

(*In labor nobilitat.*)

Proverbe româneşti:

- Cine seamănă cu lacrimi culege cu bucurie.
- Lucrul lungeşte viaţa, iar lenea o scurtează.
- Lucrul face sănătate, trândăvia tot păcate.
- Munca e blagoslovită, când te ţii de ea ai pită.

- Munca e brăţară de aur.
- Munca ne scapă de trei mari rele: de urât, de fapte rele şi de neavere.
- Munceşte astăzi ca să mănânci mâine.
- Niciun bine fără osteneală.
- Deprinderea din muncă se dobândeşte.
- Ca să te deprinzi la orice, trebuie să munceşti continuu.
- Omul muncitor, ca un pom roditor.
- Omul harnic, muncitor, de pâine nu duce dor.
- Unde toţi de obşte muncesc, cerşetori nu se găsesc.
- Pământul rodeşte, unde mâna munceşte.
- Unde de silă şi de frică muncesc, rodurile nicicum acolo sporesc.
- Cu cât mai mult munceşti, cu atât mai mult te înveseleşti, când din munca ta şi pe tine şi pe altul foloseşti.
- Când nimic munceşti, atunci păcătuieşti, că la răutăți gândeşti.
- Mare ruşine să-ţi fie altul a te hrăni, când tu poţi munci.
- Munca îţi înveseleşte sufletul, iar trândăvia ţi-l frământă.
- Munca – leacul întristării.
- Muncitorul, şi de socoteşte să facă vreun rău, n-are vreme să facă acel rău.
- Nici prea multă muncă, nici de tot în lenevie, că şi una şi alta deopotrivă te vatămă, ci măsura de mijloc la toate să o păzeşti.
- Peste putinţă la muncă pe nimeni să nu sileşti ca totdeauna la muncă gata să-l găseşti.
- Cel ce nu munceşte, la furtişag gândeşte, că de aici se hrăneşte.
- Năduşeala scoate boala.
- Cine dă din mâini nu se îneacă.
- De unde munceşti, de acolo trebuie să mănânci.
- Nu te bucura la munca altuia.
- Cine munceşte mai şi greşeşte.
- Învăţătura la om e comoară şi munca e cheia ei. Păzeşte bine cheia, ca să nu pierzi comoara!
- Omul din munca sa când trăieşte, cu mai mare sârguinţă munceşte.
- Foamea se uită la poarta omului muncitor şi nu îndrăzneşte să intre.
- Cine se scoală de dimineaţă departe ajunge.

- Cine se scoală mai de dimineață, acela e mai mare în sat.
- La omul harnic se uită sărăcia pe fereastră, dar nu îndrăzneşte să intre.
- Nu sta, că-ţi stă norocul.
- Omul care este harnic totdeauna are praznic.
- Cum îți aşterni, aşa dormi.

Proverbe franţuzeşti:

- La fiecare muncă, o recompensă.
- Calului care nu munceşte i se dă mai puțin ovăz.
- Trebuie să semeni înainte să culegi.
- Trebuie să muncească cine vrea să mănânce.
- Oboseala corpului este sănătatea sufletului.
- Mâna lucrătoare este fericită. (Munca e blagoslovită, când te ţii de ea ai pită.)
- Dacă nu-ţi place meseria, n-ai parte de ea.
- Pe cel care se scoală de dimineaţă Dumnezeu îl ajută şi îi întinde mâna.
- Fă-ţi datoria şi n-ai să te temi de nimic.
- Munca n-a dezonorat niciodată pe cineva.

Proverbe nemţeşti:

- Cui munceşte, pâinea nu-i lipseşte.
- Lucrul are rădăcini amare, dar fructe dulci.
- Leacul cel mai bun împotriva sărăciei este munca.
- Roagă-te lui Dumenezeu şi munceşte tot mereu.
- Foamea se uită la poarta omului muncitor, dar nu îndrăzneşte să intre.
- Mâna meseriaşului e suflată cu aur.
- Munceşte azi să trăieşti mâine.
- Cine aleargă mult mănâncă unt.

Proverb grecesc:

- Munca zămisleşte gloria.

Proverbe ruseşti:

- Foamea priveşte uşa omului muncitor, dar nu îndrăzneşte să intre.
- Cui îi place munca ajunge la fericire.

- Oboseala corpului este sănătatea sufletului.
- Dumnezeu ajută pe cel care se scoală dimineață și îi întinde mâna.
- Nu se poate mânca nuca fără s-o spargi.
- Nu se poate face omletă fără să spargi ouăle.
- Pâinea obținută cu sudoare e mai gustoasă ca tartele și friptura.
- Rădăcina muncii e amară, dar fructul ei e dulce.
- Trebuie să muncești, dacă vrei să mănânci.
- Cu cât muncești mai mult, cu atât te superi mai puțin.
- Trebuie să muncești la tinerețe pentru a te odihni la bătrânețe.

Proverbe arăbești:

- Munca deschide porțile speranței.
- Nu există afacere mai bună ca munca.
- Cui îi „fierbe“ creierul în august, îi fierbe cazanul iarna.
- Cine își părăsește meseria își părăsește norocul.
- Meseria e cea mai bună armă împotriva sărăciei.

Proverbe armenești:

- Mâna care trudește nu cerșește.
- Cine știe o meserie rămâne flămând până la prânz, cine nu, până seara.

Proverbe indiene:

- Cea mai mică muncă duce la orez cu unt.
- Cine nu seamănă, nu culege.
- Grea povară să nu ai nicio treabă.
- Cine încearcă zece meserii nu-și câștigă pâinea cu niciuna.
- Devreme la culcare și devreme la deșteptare fac omul sănătos, bogat și norocos.

Proverbe japoneze:

- Pesmetul muncit e mai dulce decât cozonacul furat.
- O zi în care ai realizat ceva, e o zi fericită.

Proverbe turcești:

- Cine nu transpiră vara îngheață iarna.
- Disprețul față de muncă-ți atârnă traista goală de gât.
- Mâna care apucă de coarnele plugului nu rămâne goală.

- Pentru opt zile de viaţă trebuie să munceşti nouă zile.
- Unde se munceşte, acolo şi bogăţia creşte.
- Munca înseamnă o zi scurtă şi o viaţă lungă.
- Meseria e izvorul bucuriilor.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Cine nu munceşte, nu mănâncă.
- Foamea se uită la poarta omului muncitor şi nu îndrăzneşte să intre; munca e blagoslovită, cînd te ţii de ea ai pită.
- Totul cu osteneală se dobândeşte, pe drumuri nu se găseşte; păsările fripte nu se găsesc în parii gardului; nimica nu-i fără osteneală.
- La tinereţe cine nu lucrează, la bătrâneţe râiază.
- Cine are o meserie, are o moşie; meseria e brăţară de aur.
- Cu meşteşugul nu mori de foame; dintr-o meserie cât de mică, dacă nu curge, tot pică.
- Cine se scoală de dimineaţă departe ajunge; dimineaţa poartă aur în gură.
- Scoală-te de dimineaţă dacă vrei să-ţi lungeşti viaţa.

Proverbe englezeşti:

- Nu e câştig fără osteneală.
- Cine vrea să mănânce fructul, trebuie să se caţere în pom.
- Câinele care se agită găseşte un os.
- Nimic dulce fără sudoare.
- Cheia întrebuinţată e totdeauna lucioasă.
- Lipsa de ocupaţie nu înseamnă odihnă.
- Munca prost făcută trebuie făcută de două ori.
- Hărnicia e mama succesului.
- Hărnicia e mâna dreptă a norocului şi cumpătarea mâna sa stângă.
- O oră de dimineaţă valorează cât două seara.

Proverb mongol:

- Unui om harnic îi e mai uşor să treacă peste munte, decât îi este unui leneş să mişte un deget.

Proverbe persane:

- Omul fără meserie e ca pomul fără rod.
- Cel cu multe meserii rămâne flămând.

Proverb albanez:

- Cine munceşte câştigă.

5. Fereşte-te de lene!

Lenea este izvorul răului pentru om. „Lenea este blestemul omenirii, nu munca. Lenea distruge inima individului ca şi pe aceea a naţiunilor, întocmai după cum rugina mănâncă fierul... Dintre toate înclinaţiile firii noastre, nu cred că există una de care ar trebui să ne ferim mai mult ca de lene“, ne previne autorul scoţian Samuel Smiles în *Fii om de caracter*.

Lenea înseamnă lipsa dorinței şi a voinței de a lucra, un compromis între a te complace în inactivitate şi resemnarea unui trai precar. „Pururea, foamea este tovarăşa omului leneş“, avertizează poetul grec Hesiod în *Munci şi zile*. Inactivitatea aduce, pe lângă grave lipsuri şi viaţă de mizerie, stări de depresie şi plictiseală potolite cu băutură, tutun sau chiar droguri. Trândăvia se însoţeşte adesea cu îngâmfarea şi fanfaronada iluzoriei libertăţi față de şefi şi îndatoriri: „Orgoliul şi lenea sunt cele două surse ale tuturor viciilor“, arată filosoful şi savantul francez Pascal. „Lenevia şi ignoranța sunt cele mai mari din toate relele. Ele sunt un teren pe care se nasc şi cresc toate viciile şi toate mizeriile“, spune şi eruditul american Benjamin Franklin.

Lenea este cel mai mare duşman al omului. Îi provoacă mai multe suferinţe decât inamicii din afară, expunându-l unor pericole şi acţiuni punitive prin nelegiuirile pe care le implică sursele ei veroase de subzistenţă. „Lenea este un blestem al corpului şi al spiritului, izvorul inutilităţii, rădăcina răului... Lenea spiritului este mai rea decât aceea a trupului. Mintea lipsită de ocupație este o boală – rugina sufletului, o ciumă, Iadul însuşi.“ „Lenea te face să meditezi la cele mai mici neplăceri, ea le măreşte necazurile şi durerile şi astfel pricinuieşte tristeţea, voia rea, ipohondria, această boală a sufletului, mama bolilor corpului“, arată şi Paul Doumer, fost preşedinte al Franţei , în *Cartea copiilor mici*.

La rândul lor, proverbele ne spun că lenea duce la sărăcie, vicii şi ruinează organismul.

Proverbe latineşti:

- Inactivitatea a dus pe oameni la vicii.
(Otia dant vitia.)
- Inactivitatea a năruit oraşele cele mai înfloritoare.
(Otium perdidit beatas urbes.)
- Trândăvia este naufragiul castităţii.
(Otium naufragium castitatis.)
- Lenea este izvorul tuturor relelor.
(Omnium malorum origo otium.)
- Lenea slăbeşte organismul, munca îl fortifică.
(Ignavia corpus hebetat, labor firmat.)

Proverbe româneşti:

- Căile celor ce şed fără lucru sunt acoperite cu spini.
- Cel ce la seceriş nu se leneveşte, pâinea din gură nu-i lipseşte.
- Cel ce nu lucrează ziua, flămânzeşte noaptea.
- Cel ce seamănă puţin, puţin şi seceră.
- Cine lucră are, cine şede rabdă.
- Când îl cuprinde pe om lenea, sărăcia i se urcă în spate.
- În casa trândavului e sărăcie lucie.
- Lacomul mai mult pierde şi leneşul mai mult aleargă.
- Lenea e începutul răutăţilor.
- Lenea e la om ca şi rugina la fier.
- Leneşul e frate cu cerşetorul.
- Leneşul la toate zice că nu poate.
- Leneşul mănâncă puţini colaci.
- Lenevia e soră bună cu sărăcia; când te-apucă una, te ţine întotdeauna şi cealaltă.
- Lucrul lungeşte viaţa, iar lenea o scurtează.
- Lucrul face sănătate, trândăvia tot păcate.
- Trândavul ajunge la straiţă.
- Trândăvia e muma tuturor răutăţilor.
- Urzica răului e lenea.
- Lenea-i cucoană mare, care n-are de mâncare.
- Din toate greşelile noastre, cea mai cumplită şi mai urâtă este

lenea.

- Lenea duce la cele mai mari greşeli, că vrei să dobândeşti fără a munci.
- Nu te lenevi, că vremea ce pierzi odată n-o mai găseşti altădată.
- Fugi de lenevie, că te duce la pieire.
- Cel leneş şi moleşit – pururea ticălos, cel inimos – pururea vesel şi cel muncitor – pururea sănătos şi îndestulat. Alege care-ți place.
- Cine mişcă tot mai pişcă, cine şade coada-i cade.
- Vara, întins la umbră doarme, şi iarna, moare de foame.
- Lenea este muma tuturor viciilor.
- Nu sta din lucrare ca să ai de mâncare.
- Lucrul face sănătate, trândăvia tot păcate.
- Cu trândăvia nimic dobândeşti, ci mai mult te topeşti.
- Trândăvia adoarme sufletul celui mai deştept.
- Trândăvia cu mişcarea îndată piere.

Proverbe franţuzeşti:

- La omul leneş şoarecii fac praznic.
- Cine nu face nimic, învață să facă rău.
- Leneşul mai mult aleargă.
- Trândăvia e mama tuturor relelor.

Proverbe nemţeşti:

- Lenevia e începutul răutăţilor.
- Leneşul mai mult aleargă.
- Lenea este începutul sărăciei.
- Trândăvia este începutul tuturor viciilor.

Proverbe greceşti:

- Lenea uşuratică nu dă naştere la nimic bun.
- Primejdia paşte pe cel leneş.
- Nu e ruşine să lucrezi; lenea este o boală.
- Când somnu-i dulce în zori, eşti neîmbrăcat de sărbători.

Proverbe ruseşti:

- Lenea merge încet şi găseşte sărăcia pe drum.
- Leneşul este frate cu cerşetorul.
- Cine doarme până la răsăritul soarelui trăieşte în mizerie până se

culcă.

- Trândăvia e mama tuturor viciilor.
- Trândăvia rugineşte spiritul.
- Nu bătrâneţea omoară, ci trândăvia.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Lenea încet păşeşte, de aceea sărăcia curând o ajunge.
- Pică pară mălăiaţă în gura lui nătăfleaţă; nimănui nu-i pică mura-n gură.
- Vulpea care doarme nu prinde găini; când doarme cu undița în mână, fuge peştele din ea; cel care doarme rămâne cu dinții la stele.
- Lenea e mama tuturor răutăților.
- Leneşul e frate cu cerşetorul; în casa trândavului e sărăcie lucie.
- Cine se scoală mai de dimineaţă, acela e mai mare în sat.
- Cine ziua e leneş rămâne flămând pe noapte; vara-ntins la umbră doarme, iarna moare de foame; cine nu munceşte, nu mănâncă.
- Pisica după peşte se prăpădeşte, dar nu şi-ar uda labele să-l prindă; şi pisicii îi place peştele, dar când trece puntea, închide ochii; nimănui nu-i pică mura-n gură; spală-mi cojocul, dar nu mi-l uda.
- Lenevia e soră bună cu sărăcia – când te apucă una, te ţine întotdeauna şi cealaltă.
- Dumnezeu dă omului, dar în traistă nu-i bagă; Dumnezeu dă, dar nu aduce acasă.

Proverbe italieneşti:

- Cine nu face nimic se învaţă să facă rău.
- Rugina moale roade fierul tare.
- Pentru un cui se pierde o potcoavă, pentru o potcoavă se pierde un cal şi pentru un cal se pierde un călăreţ.
- Cine nu astupă o gaură mică astupă una mare.
- Trândăvia e mama tuturor răutăților.
- Din nimic nu se face nimic.
- Mâna închisă nu pierde niciodată muşte.

Proverbe englezeşti:

- Cine nu face nimic învață să facă rău.
- În apa care stă se adună murdăria.
- Rugina mănâncă fierul.

- Trândăvia e sursa tuturor relelor.
- Trândăvia e doica viciilor.
- Nu macini, nu ai făină.
- Sărăcia e recompensa leneviei.
- Trândăvia merge aşa de încet, încât sărăcia o ajunge curând.
- Leneşul e fratele cerşetorului.
- A nu face nimic e calea spre a nu fi nimic.
- Greul e fiul trândăviei.
- Trândăvia rugineşte mintea.
- Trândăvia, ca şi rugina, uzează mai repede ca munca.
- Un cap trândav este atelierul diavolului.

Proverb chinezesc:

- Dacă vara te plimbi o zi, iarna flămânzeşti zece.

Proverbe persane:

- Trândăvia e ucenicul nefericirii.
- Foamea creşte în copacul trândăviei.

Proverbe turceşti:

- Dă-i de lucru leneşului ca să-ţi dea el sfaturi.
- Dispreţul faţă de muncă îţi atârnă traista goală de gât.

Proverb scoţian:

- Trândavul este frate cu cerşetorul.

6. Ai răbdare!

Ai răbdare! Toate vin la timpul lor. Numai cine „rabdă“ înaintează. „Cu răbdare şi tăcere, se face agurida miere“, scria Anton Pann, poet şi folclorist, de origine aromână.

Răbdarea este capacitatea de a suporta cu resemnare o neplăcere, durerea fizică sau durerea sufletească. Răbdarea este puterea de a aştepta în linişte, împăcat cu o situație nefavorabilă pentru desfăşurarea evenimentelor.

Panica, încordarea, pierderea cumpătului pot accentua durerile sau neplăcerile. De multe ori, în timpul unor catastrofe naturale, pierderea răbdării a făcut mai multe victime decât nenorocirea în sine. Au existat cazuri în care oamenii şi-au pierdut viaţa sărind de la balcon, înspăimântaţi fiind de brutalele răbufniri seismice. Iar cei răbdători, care au rămas în locuinţe, controlându-şi panica, au scăpat nevătămaţi, fiindcă blocul nu s-a prăbuşit.

Răbdarea ne face mai puternici, fiindcă răul care nu ne poate distruge ne întăreşte mai mult decât ne-am putea imagina. Când ne pierdem cumpătul şi refuzăm ideea de a răbda, ar trebui să conştientizăm existenţa unor încercări mult mai mari care ar fi putut să ne lovească. „Omul nu ştie ce nenorociri sunt mai presus de puterea lui de a răbda, până ce le încearcă“, spune cu alte cuvinte scriitorul irlandez Oliver Goldsmith.

Lipsa de răbdare poate duce la gesturi necugetate ce pun capăt unei vieţi care, dincolo de evenimentul nefast, promitea împlinire. De câte ori, după o încercare pe care o socoteam fără ieşire, am întâlnit reuşite nesperate şi am regretat greşelile săvârşite pentru că nu ne-am mai putut stăpâni calmul? „Fereşte-te de a face un pas disperat! Ziua întunecată va trece; este de ajuns să trăieşti până mâine“, ne avertizează poetul englez William Cowper în *Peace*. „Ai făcut mult dacă te-ai obişnuit cu

răbdarea“, spune Johann Wolfgang Goethe (din *Maxime și reflecții*), scriitor german considerat geniul suprem al literaturii germane. Norocul este de partea celor care știu să aștepte. „Răbdarea face să înduri mai lesne tot ce nu poți schimba“, îl învăța Horațiu pe Vergiliu, în Antichitate. „Răbdarea este arta de a spera“, potrivit moralistului francez Luc de Clapiers, marchiz de Vauvenargues.

Răbdarea este antidotul universal al durerilor, un tezaur care ne ajută să acoperim costurile unor încercări mult prea mari pentru puterea noastră de a răscumpăra liniștea pierdută. Răbdarea este însăși temelia vieții. „Sufletele mari rabdă în tăcere“, remarcă poetul și dramaturgul Friedric von Schiller în drama filosofică *Don Carlos*, iar proverbele sugerează, în cuvinte mai simple, același lucru. Poporul român obișnuiește să spună că „răbdarea este virtutea pe care Dumnezeu a băgat-o în om, fiindcă piatra nu i-a rezistat“.

Proverbe latinești:

- Cine nu știe să rabde, nu știe să fie stăpân.

(Qui nescit pati, nescit dominare.)

- Dacă vrei să învingi, învață să rabzi.

(Si vis vincere, disce pati.)

- Omul răbdător învinge.

(Vincit qui patitur.)

- Răbdarea învinge orice.

(Patientia vincit omnia.)

- Răbdarea este un leac împotriva oricărei dureri.

(Patientia est remedium cuivis dolori.)

- Rabdă și înfrânează-te!

(Sustine et abstine.)

Proverbe românești:

- Cu încetul, se face oțetul.
- Cu răbdare, o duci departe.
- Cu răbdarea, treci și marea, dar cu răul, nici pârâul.
- Încetul cu încetul, departe ajungi.
- Răbdarea e bună la necaz.
- Răbdarea e cea mai bună doctorie.
- Răbdarea e totdeauna, la oricine, cea mai bună.
- Răbdarea-i din Rai.

- Răbdarea-i mântuire.
- Cu răbdarea la necaz, niciun leac mai bun.
- Cu puţină răbdare, orice necaz trece.
- Cu răbdarea dobândeşti ceea ce nu gândeşti, că vremea e nestatornică, când la mine, când la tine, sare ca o minge.
- Răbdarea şi nădejdea, două surori bune.
- Răbdarea la mânie, cea mai bună doctorie.
- Cine poate răbda, acela înaintează.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Cu răbdarea, treci şi marea.
- Toate lucrurile trebuie să vină la vremea lor.
- N-au intrat zilele în sac.
- Răbdarea are rădăcini amare, dar fructe dulci.
- Încet, încet, departe ajungi.

Proverbe italieneşti:

- Cine poate aştepta are tot ce vrea.
- Răbdarea învinge totul.
- Pas cu pas, aşa ajungi departe.
- Dacă vrei să ajungi departe, trebuie să mergi încet.
- Încet, încet, aşa ajungi departe.
- Fulg cu fulg se curăţă gâsca.
- Treptă cu treaptă se urcă scara.
- Lecţie cu lecţie îl fac pe om înţelept.
- Leacul oricărei dureri e răbdarea.
- Îndură şi stăpâneşte-te!

Proverbe englezeşti:

- Rabdă răul şi aşteaptă binele.
- Când nu ştii ce să faci, aşteaptă.
- Oala păzită fierbe încet.
- Cine îndură învinge.
- Cine vrea să învingă trebuie să lupte.
- E de două ori învingător cel care ştie să se stăpânească în victorie.
- Răbdarea e o floare care nu creşte în orice grădină.
- Răbdarea e un plasture pentru orice rană.
- Un pas după altul departe te duce.

- Treaptă cu treaptă se urcă scara.
- Răbdarea e cel mai bun remediu al oricărei dureri.
- Răbdarea învinge orice lucru.
- Răbdarea întrece învăţătura.
- Răbdarea noastră va realiza mai mult decât puterea noastră.
- Răbdarea, timpul şi banii aranjează toate lucrurile.

Proverbe franţuzeşti:

- Cu răbdare învingi totul.
- Răbdarea e totdeauna la oricine cea mai bună.
- Săracul fără răbdare e ca lampa fără ulei.
- Încetul cu încetul, departe ajungi.

Proverbe nemţeşti:

- Cu răbdare, o duci departe.
- Ca răbdarea la necaz, niciun leac mai bun.
- Răbdarea e la orice totdeauna cea mai bună.
- Răbdarea e bună la necaz.

Proverb grecesc:

- Nu-i sfătuitor mai bun ca timpul.

Proverbe ruseşti:

- Răbdarea e amară, dar fructul său e dulce.
- Răbdarea şi timpul fac mai mult decât forţa şi mânia.
- Cine vrea să dăinuiască, trebuie să îndure.
- Cu timp şi răbdare, ajungem la capătul oricărui lucru.
- Cine îndură e mereu învingător.
- Cui ştie să aştepte, timpul îi deschide porţile.
- Totul vine la timp pentru cine ştie să aştepte.
- Cine poate aştepta, are tot ce vrea.

Proverbe chinezeşti:

- Celui care ştie să aştepte, timpul îi deschide porţile.
- Răbdarea e baza succesului.
- Cu timp şi răbdare, frunzele de dud devin borangic.

Proverbe japoneze:

- Aşteptarea aduce o zi dulce.
- În aşteptarea fericirii, culcă-te!

Proverbe arăbeşti:

- Răbdarea e puterea celui care nu are putere.
- Nu se obţine un lucru plăcut decât răbdându-l pe cel neplăcut.
- Piatră peste piatră se clădeşte încet o cetate.
- Sărac fără răbdare, candelă fără undelemn.

Proverb armenesc:

- Pic cu pic se umple lacul.

Proverbe indiene:

- Cine rezistă, acela trăieşte.
- Cu picătura mică se umple ulcica.

Proverbe persane:

- În răbdare se ascunde aurul.
- Răbdarea e amară, dar dă roade dulci.
- Fir cu fir se ţese covorul.
- Lucrurile mari se fac cu multă răbdare.

Proverbe turceşti:

- Drumul cel mai scurt până la atingerea ţelului propus e răbdarea.
- Rezultatul răbdării e bunăstarea.
- Răbdarea e cheia bucuriei.
- Pui răbdare, livada devine dulceaţă.
- Răbdarea este cheia Paradisului.

Proverb egiptean:

- Trage un pui de somn înainte de a hotărî asupra unui lucru.

Proverb albanez:

- Ferice de cel ce rabdă.

7. Fii înțelept!

Înțelepciunea este capacitatea superioară de a înțelege şi de a judeca lucrurile, bazată pe o cunoaştere profundă a realității şi pe experiență, dar este sinonimă şi cu prudența sau chibzuința. Când vorbim de înțelepciune, ne vin automat în minte numele marilor scriitori şi aforişti: Racine, La Fontaine, Shakespeare, La Rochefoucauld, Vauvenargues şi mulți alții. Operele lor sunt izvoare nesecate de învățăminte din care s-au adăpat generații după generații, îndeosebi exponenții acestora, conştienți de valoarea supremei virtuți.

„Dintre toate calitățile sufleteşti, cea mai înaltă este înțelepciunea, iar cea mai utilă este prudența", arată abatele Jean-Jacques Barthélemy în *Călătoriile tânărului Anacharsis în Grecia*. „Există un drept al celui înțelept, dar nu un drept al celui mai tare", spune moralistul francez Joseph Joubert (citat din *Cugetări, maxime şi eseuri*), reliefând superioritatea înțelepciunii în fața forței. În războaie, nu doar o dată s-a dovedit valabilitatea afirmației. Bătălii în care superioritatea numerică spulbera anticipat şansele adversarului s-au încheiat cu victoria, imposibil de prezis, a celui din umă, datorită înțelepciunii sale. Un exemplu ar fi bătălia de la Marathon, din 490 î.H., când o mână de greci a reuşit să-i învingă pe numeroşii invadatori perşi. Această bătălie din cadrul Războaielor Medice a marcat nu numai salvarea Greciei, ci şi a întregii civilizații. Deşi războaiele dintre greci şi perşi au continuat, cu unele întreruperi, încă mulți ani, victoria de la Marathon a demontat mitul invincibilității persane, pregătind terenul pentru confruntările care au dus la înlăturarea
definitivă a pericolului reprezentat de atacatorii veniți din Asia. Bătălia de la Rovine de la 17 mai 1395, una din cele mai importante din istoria Țărilor Române, este o altă dovadă că înțelepciunea poate să îngenuncheze puterea numerică. Voievodul Mircea cel Bătrân i-a impus

sultanului Baiazid tactica sa – evacuarea localităţilor, pârjolirea recoltelor, hăituiala permanentă, atacurile nocturne neaşteptate – reuşind astfel să-i învingă pe otomani. Şi în bătălia de la Călugăreni, de la 23 august 1595, Mihai Viteazul a obţinut o victorie strălucită, datorită înţelepciunii. I-a învins pe otomani, deşi erau mai mulţi decât ostaşii săi. Turcii au fost înghesuiți într-un spaţiu foarte îngust din nordul Neajlovului, având podul în spate ca singură cale de retragere.

Tovărăşia oamenilor înțelepți este totdeauna de dorit. Pe lângă faptul că oferă modele de conduită şi sfaturi care se pot dovedi vitale, îndeosebi în momente de cumpănă, persoanele prudente şi chibzuite nu reprezintă potenţiale riscuri. Cei lipsiţi de înţelepciune sunt un pericol atât pentru ei înşişi, cât şi pentru cei din jur. „Un prieten ignorant este mai primejdios decât un duşman înțelept“, arată poetul şi moralistul francez Jean de La Fontaine în *Fabule*.

Înţelepciunea nu este sinonimă cu inteligenţa. Este adevărat, inteligenţa este de mare preț, însă fără înţelepciune nu are nicio valoare. Învaţă să fii înţelept! Ce înseamnă să fii înţelept? Cum se recunoaşte omul înţelept? Răspunsurile le oferă cu succes proverbele care urmează.

Proverbe latineşti:

• Înţeleptul e puternic.
(Vir sapiens fortis est.)
• Înţeleptul nu afirmă ceea ce nu poate proba.
(Sapiens nihil affirmat quod non probet.)
• Omul înţelept îşi cercetează defectele văzând defectele altuia.
(Ex vitio alterius sapiens emendat suum.)

Proverbe româneşti:

• Cel înţelept se învață din înşelăciunea cea dintâi.
• Cine tace în mijlocul strigoilor, acela e mai înţelept.
• Înţeleptul învaţă din pățania altora, nesocotitul, nici din a sa.
• Înţeleptul învârteşte de şapte ori limba în gură înainte de a vorbi.
• Înţeleptul îşi găseşte, încă până nu flămânzeşte.
• Înţeleptul se-nduplecă oricând de la el să treacă, numai linişte să facă.
• Înţeleptul tace şi face.
• Înţeleptul vorbeşte de idei, inteligentul de faptă, cei de rând, de ceea ce mănâncă.

- Gura înțeleptului: ca fântâna curată, ce pururea curge şi pe nimeni vatămă, dar pe toți îi adapă.
- Arată cu fapta înțelepciunea ta, iar nu numai cu graiul.
- Mai bine dojana celui înțelept, decât lauda celui nebun.
- Înțeleptul ca albina, din toate alege ce e mai de folos.
- Mai bine cu înțeleptul la pagubă, decât cu prostul la câştig.
- Ia-te după cel înțelept şi mai înțelept vei fi!
- Înțelept este acel care pe alţii povăţuieşte la fapte bune, dar mai ales cel care însuşi dă pildă altora cu ale lui fapte bune.
- Înțeleptul cu tăcerea biciuieşte pe cel nebun.
- Înțeleptul puțin grăieşte, dar mult înțelege, iar flecarul mult grăieşte, dar puțin înțelege.
- Omul înțelept face ce poate, nu ce vrea.
- Mai bine cu înțeleptul a purta povară, decât cu nebunul a bea vin la masă.
- Dacă dai pricină înțeleptului, mai înțelept îl faci.
- Urmează celui înțelept şi te ia după cel drept.
- Înțeleptul face îndată ceea ce prostul face prea târziu.

Proverbe italieneşti:

- Înțeleptul îşi schimbă părerea, prostul niciodată.
- Înțeleptul ştie bine că nu ştie nimic, pe când prostul crede că ştie tot.
- După râs se cunoaşte prostul.
- Puterea fără înțelepciune nu valorează nimic.
- Bună puterea, mai bună înțelepciunea.
- Înțeleptul nu e niciodată singur.

Proverbe englezeşti:

- Celui înțelept îi ajunge un cuvânt.
- Niciun om nu e totdeauna înțelept.
- Înțelepciunea şi bunătatea par mârşave mârşavilor.
- Înțeleptul nu se lasă în voia sorţii.
- Singura întrecere demnă la un înțelept e întrecerea cu el însuşi.
- Un prost ar putea fi socotit înțelept, dacă şi-ar ţine gura închisă.
- Un prost poate pune mai multe întrebări într-o oră, decât poate răspunde un înțelept în şapte ani.
- Înțeleptul îşi schimbă părerea uneori, prostul niciodată.

- E o mare dovadă de înțelepciune a-ţi recunoaşte propriile greşeli.
- Inima prostului e în gura sa, iar gura înţeleptului e în inima sa.
- Prostul crede că e înţelept, iar înţeleptul recunoaşte când e prost.
- Un prost râde când râd alţii.
- Lucrurile mici preocupă minţile înguste.
- Prost e cel care are de-a face cu proştii.
- Prostul cere mult, dar e mai prost cel care îi dă.
- Rămăşagul este argumentul prostului.
- Numai proştii şi morţii nu-şi schimbă niciodată părerea.

Proverbe chinezeşti:

- Înțeleptul nu spune ce face, dar nu face nimic din ceea ce nu ar putea fi spus.
- Înţeleptul nu dezaprobă niciodată un nebun.
- Înțeleptului îi e ruşine de defectele sale, dar nu-i e ruşine să le corecteze.
- A şti să-ți fereşti slăbiciunile înseamnă a fi puternic.
- E tare cel care învinge pe alţii şi puternic cel care se învinge pe sine însuşi.

Proverbe indiene:

- Înţelepciunea înseamnă putere.
- Cine îşi deschide sufletul la toată lumea e socotit un prost.
- Prostul aruncă orezul şi păstrează tărâțele.
- Prostul dă foc casei pentru a face lumină.
- Prostul taie craca pe care şade.
- Prostul renunță la papagal şi creşte în colivie un pui de cioară.
- Prostul ridică tonul, înțeleptul doar zâmbeşte.
- Mai repede reuşeşti prin înțelegere decât prin forță.

Proverb mongolez:

- Prostul vorbeşte despre ce a mâncat şi băut; înțeleptul vorbeşte după ce a văzut şi auzit.

Proverbe persane:

- Dojana înţeleptului e mai scumpă decât darul prostului.
- Puternic e acela care la mânie nu-şi pierde firea.

Proverbe turceşti:

- Pentru orice înțelept există un altul mai înțelept.
- Înţeleptul nu spune ce ştie; prostul nu ştie ce spune.
- Înţeleptul îşi aminteşte tot timpul de prieteni, prostul, numai la nevoie.

Proverb grecesc:

- Este propriu înțeleptului să ia pieptiş vitregiile sorții.

Proverbe franţuzeşti:

- E nebun acela care se ocupă de treburile altuia şi le nesocoteşte pe ale lui.
- Cine începe şi nu sfârşeşte se osteneşte degeaba.
- Înţelepciunea te face să rezişti, pasiunile te fac să trăieşti.
- Înţeleptul tace.
- Înţeleptul îşi economiseşte timpul şi cuvintele.
- Înţeleptul se adaptează în orice împrejurare.
- Nu este înţelept cel căruia nu-i e frică de nebun.
- Înţelepciunea e mai de preţ decât forţa.

Proverb nemţesc:

- Înţeleptul se înduplecă oricând de la el să lase, numai linişte să facă.

Proverb rusesc:

- Îndoiala este începutul înţelepciunii.

8. Învață!

„Învăţătura e ca aurul, are preţ oriunde", ne asigură filosoful grec Epictet. Învaţă, pentru a fi bogat! Învaţă, pentru a scăpa de sărăcie! Învaţă cât poţi, cum poţi şi de unde poţi, chiar dacă nu vei putea şti vreodată *totul*. „Rădăcinile învăţăturii sunt amare, dar roadele dulci", ne spune şi Aristotel. Informaţia este mai preţioasă decât aurul. Nu ezita să întrebi când ceva îți este neclar. Nu-ţi fie ruşine să întrebi, mai ruşinos este să rămâi neştiutor!

Învăţaţii sunt oameni cu multă ştiinţă de carte, cărora li se mai spune şi erudiţi. Învăţătura este de mare folos în orice împrejurare. Ne ajută să creştem în propriii ochi şi mai ales în ai celorlalţi; ne oferă siguranţa unui câştig onorabil şi a existenței fără griji. Un învăţat între ignoranţi este ca o nestemată între pietrele fără valoare. Totdeauna va fi cel preferat, căutat, şi va avea un preţ mai bun. Zestrea de învăţătură este adevărata comoară pentru om. „Învăţătura e o perlă, o avere nepreţuită, pe care rudele nu o pot împărţi între ele, nici hoţii fura, şi care nu se împuţinează prin dăruire", arată poetul şi dramaturgul indian de limbă sanscrită Bhavabhuti, care a trăit în secolul al VIII-lea. „Învățătura este ca aurul, are preţ oriunde", explică Epictet.

„Învățătura este frumuseţea cea mai aleasă a omului, avere ascunsă şi tăinuită; învăţătura procură plăceri; ea dă glorie şi bucurie; învăţătura este prietenul celui care pleacă în ţară străină; învăţătura e onorată de regi, nu averea", punctează în acelaşi sens scriitorul indian Bhartrhari (din secolul al V-lea).

Părinții nu trebuie să neglijeze învăţătura copiilor lor, dacă îi iubesc cu adevărat, fiindcă este cea mai de preţ moştenire pe care le-o pot oferi. „Duşmancă este mama, vrăjmaş este tatăl, al cărui copil nu este dat la învăţătură", potrivit *Hitopadeça*. Trebuie să învăţăm câte puţin sau mai mult de la toţi şi de la toate, după cum ne sugerează un sublim poem din

folclorul norvegian: „Învaţă de la apă să ai statornic drum/Învaţă de la flăcări că toate-s numai scrumcÎnvaţă de la umbră să treci şi să veghezi/ Învaţă de la stâncă cum neclintit să şezi/Învaţă de la soare cum trebuie s-apui/Învaţă de la vântul ce adie pe poteci/Cum trebuie prin lume de liniştit să treci/Învaţă de la toate căci toate-ţi sunt surori/Cum treci frumos prin viață/Cum poți frumos să mori!/Învață de la vierme că nimeni nu-i uitat/Învață de la nufăr să fii mereu curat/Învaţă de la flăcări ce-avem de ars în noi/Învață de la ape să nu dai înapoi/Învaţă de la umbră să fii smerit ca ea./ Învaţă de la stâncă să-nduri furtuna grea./Învaţă de la soare ca vremea să-ţi cunoşti/Învaţă de la stele că-n cer sunt multe oşti/Învaţă de la greier când singur eşti să cânți/Învață de la lună să nu te înspăimânți/ Învață de la vulturi când umerii ți-s grei/Şi du-te la furnică şi vezi povara ei/Învaţă de la floare să fii gingaş ca ea./Învaţă de la miel să ai blândeţea sa./Învață de la păsări să fii mereu în zbor./Învaţă de la toate că totu-i trecător./Ia seama fiu al jertfei prin lumea-n care treci/Să-nveţi din tot ce piere cum să trăieşti în veci!“

Proverbele ne învaţă de asemenea cât este de important să ne instruim permanent.

Proverbe latineşti:

- Nu învăţăm pentru şcoală, ci pentru viaţă.

(Non scholae, sed vitae discimus.)

- Viaţa fără învăţătură este moarte.

(Vita sine literis mors est.)

- Oricine studiază puţin, progresează puțin. Studiază, deci, continuu ca să progresezi cum se cade!

(Proficit ille parum, quicumque parum studet, ergo ut bene proficitas, iugiter ipse stude!)

Proverbe româneşti:

- Să nu te ruşinezi a învăţa ceva şi de la cel mai mic.
- Mult citeşti, mult înveți şi, de vei scrie şi ceea ce citeşti, cu mult mai bine înveţi.
- Omul tot mereu învaţă şi nu se mai învaţă.
- A învăţa nicicând nu e târziu.
- Nimeni nu se naşte învăţat.
- Nu e învăţat cel care citeşte cărţi, ci cel care ştie ce citeşte.
- Omul cât trăieşte învaţă şi moare tot neînvăţat.

- Întrecerea la învăţătură – cea mai bună luptă, cu ea să te lupți.
- Omului cu învăţătură, îi curge miere din gură.
- Învățătura – comoara omului – şi munca – cheia ei. Păzeşte bine cheia, ca să nu pierzi comoara!
- Învățătura te învaţă cum să grăieşti, de faţă fie cât de mulţi şi mari.
- Cu cei care te învață nu te lenevi de a-i întâlni, cât de departe vor fi.
- Bine este să învăţăm şi din ale altora greşeli.
- Cu cei învăţaţi mai mult vei învăţa, iar cu cei proşti vei pierde şi ceea ce ai învățat.
- Precum apa inima ți-o răcoreşte, aşa şi învățătura mintea ți-o înveseleşte.
- Cine întreabă, învaţă.
- Întrebarea moarte n-are şi nici supărare.
- Cine întreabă, munții sare.
- Cu întrebarea, treci marea.
- Gura înţeleptului când se deschide, tu închide-o pe a ta.
- Ai carte, ai parte; n-ai carte, n-ai parte.
- A învăța nicicând e târziu.
- Banii nu aduc învăţătura, dar învăţătura aduce banii.
- Cine învaţă la tinereţe, se odihneşte la bătrâneţe.
- Cine-nvață carte, are bună parte.
- Cine ştie carte are patru ochi.
- Învăţătura e cea mai bună avuţie.
- Nu e orfan cel fără tată şi fără mamă, ci cel fără învăţătură.
- Omul care ştie carte, de toate are parte.
- Omul învățat are stea în frunte.

Proverbe italieneşti:

- Întrebând se ajunge la Roma.
- Cine are limbă în gură poate merge pretutindeni.
- E mai bine să întrebi decât să greşeşti.
- Când nu ştii, obişnuieşte-te să întrebi.
- Nu e bogăţie să egaleze ştiinţa.
- A învăţa nicicând nu e târziu.
- Cât trăieşti, înveți.

- Ce se învață la tinerețe nu se uită niciodată.
- Nimeni nu se naşte învăţat.
- Când înveţi pe altul, tu atunci mai mult înveţi.
- Repede învăţat, repede uitat.
- Învăţând, devii meşter.
- Mai bine să nu te fi născut, decât să nu fi învățat.

Proverbe arăbeşti:

- Cine întreabă, nu se rătăceşte niciodată.
- Cerneala savanților e tot atât de preţioasă cum e sângele eroilor.

Proverbe turceşti:

- Drumul cel bun se află întrebând.
- Nu e ruşine să nu ştii, e ruşine să nu întrebi.
- Cine învață, merge înainte, iar cine nu, dă înapoi.
- Ce poate condeiul nu poate sabia.
- Cine are învăţătură e cinstit de toată lumea.
- Cine ştie totul, nu ştie nimic.
- Ştiința îți e prieten, avuţia, duşman.
- Ştiinţa te face iubit.
- Neştiutorul nu se deosebeşte cu nimic de omul orb.

Proverbe englezeşti:

- Mai bine să întrebi, decât să mergi pe cale greşită.
- Nu pierzi nimic întrebând.
- Cunoaşterea e putere.
- Zelul fără cunoaştere e foc fără lumină.
- Niciodată nu e târziu să înveți.
- Soarta potrivnică e dascăl bun.
- Învăţând pe alţii, mai bine înveți.
- Un om înțelept învață chiar şi de la cei fără învăţătură.
- Învățătorul ar trebui să-şi menajeze zâmbetul.
- Din neştiință greşim şi din greşeli învăţăm.
- Repede învăţat, repede uitat.
- Învățătura e ochiul minţii.
- Mai bine flămând decât neînvățat.
- Învățăm făcând.
- Nimic nu e mai valoros ca o minte instruită.

• Cine călătoreşte departe, ştie multe.
• Neştiinţa nu e inocenţă, ci păcat.
• Uimirea e fiica neştiinţei.

Proverbe franţuzeşti:

• De la *a şti* vine *a avea.*
• Ai carte, ai parte.
• Ignoranţa e mama tututor relor.
• Cartea te face să trăieşti.
• Mai bună ştiinţa decât bogăţia.
• O carte este un prieten care nu înşală niciodată.

Proverbe nemţeşti:

• Cel care învaţă încontinuu este om deştept, iar cel care se crede învăţat, nu e înţelept.
• Când înveți pe altul, tu atunci mai multe înveți.

Proverbe greceşti:

• Educația este cea mai bună provizie pentru bătrânețe.
• Valoarea educaţiei, asemenea celei a aurului, este prețuită peste tot.

Proverbe ruseşti:

• Repetiţia e mama învăţăturii.
• Mai bine să fii învăţat decât bogat.
• Dacă ştii, vei avea.
• Cartea este un prieten care nu înşală niciodată.
• Educaţia are rădăcini amare, dar fructele ei sunt dulci.

Proverbe spaniole şi portugheze:

• Omul fără carte e ca şi orb.
• Ai carte, ai parte.
• Ştiinţa nu cere de mâncare.
• Învăţătura e cea mai mare avuţie a omului; învăţătura, comoară nesleită.
• Cine nu învață la tinerețe, va plânge la bătrânețe; cine învață la tinerețe, se odihneşte la bătrânețe.

Proverbe armeneşti:

- Slovele negre aduc zile trandafirii.
- Cine a căpătat învățătură, nu rămâne flămând.

Proverb indian:

- Ploaia de lacrimi e necesară recoltei cunoştinţelor.

Proverb japonez:

- Când omul pierde tot, îi rămâne învățătura.

Proverbe persane:

- Sabia nu are putere acolo unde se află pana.
- Neştiutorul de carte e la fel ca orbul în mijlocul drumului.
- Fierul se bate când e roşu, iar omul învaţă când e mic.

Proverbe chinezeşti:

- A şti că ştii ceea ce nu ştii şi a şti că nu ştii ceea ce nu ştii, iată adevărata ştiinţă.
- A şti şi a crede că nu ştii e culmea meritului; a nu şti e o boală; a simți această boală înseamnă că deja nu o mai ai.
- Ştiinţa pe care nu o completezi în fiecare zi, scade în fiecare zi.

9. Să nu depinzi de nimeni!

Este foarte important să nu depinzi de nimeni, să fii pe picioarele tale mereu! Dacă poţi să faci tu însuţi un lucru pentru tine – fără ajutorul nimănui – aşa este cel mai bine! Niciodată alţii nu-l vor face mai bine. Dar nu te lăcomi să faci prea multe dintr-o dată.

Oamenii care nu depind de nimeni se simt liberi şi împliniţi. Pot dormi liniştiţi, nu au emoţii că pot rămâne descoperiţi în momente critice.

Independența dă putere şi satisfacţie reală, dependența umileşte şi îngenunchează. „Să nu atârni de altul, ci bazează-te mai degrabă pe tine însuţi; ai încredere în propriile tale silinţe. Supunerea faţă de voinţa altuia pricinuieşte suferinţă; adevărata fericire stă în independenţă“, arată Manu (în tradiţiile hinduse, Manu este considerat primul rege brahman de pe Pământ).

„Nu se poate să nu fie pe deplin fericit acela care atârnă numai de el singur şi care şi-a pus toată nădejdea în el“, confirmă şi autorul roman Marcus Tullius Cicero, unul dintre cei mai prolifici scriitori.

„Se spune de obicei: Ferice de acela care nu atârnă de nimeni!“, afirmă şi Axel Oxenstierna, unul dintre cei mai influenţi oameni din istoria Suediei.

Proverbele ne învaţă să refuzăm traiul umilitor la remorca unei alte persoane sau a mai multora. Să fim pe propriile picioare, să ne conducem viaţa după bunul plac, să ne bucurăm din plin de satisfacţiile unice ale independenţei!

Proverbe româneşti:

- Fericit este cel ce n-are trebuință de nimeni.
- Ce poţi face singur nu aştepta să-ţi facă alţii.

Proverbe spaniole şi portugheze:

• Copilul cu două moaşe rămâne cu buricul netăiat; cu două bucătărese, iese ciorba prea sărată sau nesărată; corabia cu doi cârmaci se îneacă; calul cu mulți stăpâni totdeauna este flămând.

• A juca la două nunţi nu se poate; nu poţi şedea în două luntrii deodată.

• Cine îmbrăţişează multe, adaugă puţine; când de multe te apuci, mai pe toate le încurci; la multe cine gândeşte, niciuna nu isprăveşte.

• Carele însuşi face, face cât trei; ce poţi face singur nu aştepta să-ţi facă alţii.

Proverbe italieneşti:

• Cine ţine oala în mână, îşi face supa după pofta lui.

• Cine are cuţitul şi pâinea taie felia cum vrea.

• Porunceşte şi fă singur!

10. Experienţa, cel mai bun dascăl

„Cel mai bun învăţător în toate chestiunile este experienţa“, spune scriitorul latin Publius Syrus. Şi nimeni nu-l poate contrazice. Toţi am tras, la rândul nostru, învăţăminte din întâmplările prin care am trecut. Ideal ar fi să tragem învăţăminte şi din păţaniile altora.

„Experienţa este memoria multor lucruri“, potrivit filosofului francez Denis Diderot (*Cu privire la filosofii vechi*). Experienţa este un bun profesor, atunci când o simţim pe propria piele şi lipsită aproape complet de importanţă, dacă este trăită de alții. Însă adevărata înţelepciune este demonstrată de cei care învaţă din greşelile altora şi nu mai ajung să le săvârşească ei înşişi. „Înţelept este cel care ştie din experienţa altuia“, ne învață tot scriitorul latin Syrus. „Experienţa personală este o şcoală costisitoare. Înțelepții se folosesc mai mult de experienţa altora“, a arătat şi Benjamin Franklin.

Experienţa este totalitatea deprinderilor şi a cunoştinţelor despre realitatea din jur, dobândită nemijlocit în practică. Copilul învaţă aproape totul pe baza experienţei. Pune mâna pe sobă şi, dacă îl arde, nu o va mai atinge altădată. Face o poznă şi, dacă îl pedepseşte mama sau tatăl, va încerca să nu mai repete greşeala.

Preferabil ar fi ca omul să se informeze, să citească mult şi să înveţe de la părinți şi de la vârstnici pentru a-şi însuşi experiențe cât mai cuprinzătoare. Însă nu trebuie să uităm că experienţa altora şi învățăturile din cărţi nu au aceeaşi valoare pragmatică de înţelepciune ziditoare. Experienţa reală se acumulează pe parcursul vieţii şi devine, ca atare, tot mai bogată şi mai rodnică abia la vârste înaintate.

Proverbele ne învaţă de asemenea cât este de prețioasă experienţa pentru viaţa unui om.

Proverbe latineşti:

• Din întâmplări, oamenii trag învăţăminte.
(Ex eventu homines, existimant.)
• Experienţa îi învaţă şi pe proşti.
(Experientia docet stultos.)
• Experienţa ne învaţă printr-o durere pe care o plătim.
(Empta dolore docet experientia.)
• Faptele care ne fac rău, ne fac să căpătăm experienţă.
(Quae nocent, docent.)
• Să vă încredeţi numai în omul cu multă experienţă.
(Experto credite.)
• Este înţelept cel care trage învăţăminte din păţania altuia.
(Recte sapit periculo qui alieno sapit.)
• Experienţa este cel mai bun îndrumător în orice dificultate.
(Magister usus omnium est rerum optimus.)
• Experienţa învaţă.
(Experientia docent.)
• Tot păţitul e priceput.
(Quae nocent, docent.)

Proverb românesc:

• Până nu te loveşti cu capul de pragul de sus, nu-l vezi pe cel de jos.

Proverbe franţuzeşti:

• Numai viaţa te învaţă.
• Experienţa face mai mult decât ştiinţa.

Proverb grecesc:

• Bătrâneţea şi trecerea timpului ne învaţă de toate.

Proverbe ebraice:

• Cine a fost muşcat de şarpe se sperie şi de o frânghie.
• Cine a mâncat din oală, cunoaşte gustul ciorbei.
• Experienţa este cel mai bun profesor.

Proverb arăbesc:

• Nimeni nu-l povăţuieşte pe om mai bine ca experienţa sa.

Proverb chinezesc:

- După o lungă boală, tu însuţi eşti medic.

Proverb indian:

- Unii învaţă prin suferinţă, alţii învaţă prin experienţă.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Multă lucrare face pe meşter bun.
- Meşteşugul vreme cere, nu se-nvaţă din vedere.
- Pe cine l-a muşcat câinele se teme şi de lătrătură; cine s-a ars cu ciorbă, suflă şi în iaurt.

Proverbe englezeşti:

- Experienţa e mama ştiinţei.
- A doua zi este eleva primei zile.
- Mai mult fac anii decât cărţile.
- Trăind se învaţă.
- Practica desăvârşeşte.
- De obicei, cine părăseşte drumul mare pentru o scurtătură, se rătăceşte.
- Puţină experienţă valorează mai mult decât numeroase sfaturi.
- Un bun exemplu e cea mai bună predică.
- Un câine care latră face toată strada să latre.
- Exemplul e întotdeauna mai eficace decât sfatul.

Proverb nemţesc:

- Experienţa este cel mai bun meşter.

Proverbe italieneşti:

- Experienţa ţine o şcoală unde lecţiile costă scump.
- Contează mai mult exemplul decât vorbele.
- Face ca oile: unde merge una, merge şi cealaltă.
- Fă ce-ți spun eu şi nu ce fac eu!
- Cei mulți îi trag pe cei puţini.

Proverb turcesc:

- Cine s-a opărit cu lapte suflă şi în înghețată.

11. Întreabă la nevoie şi ai grijă cum răspunzi...

Să nu-ţi fie ruşine să întrebi când nu ştii. La rândul tău, când eşti întrebat, răspunde cu promptitudine dacă vrei să ai succes. Stai şi ascultă, nu te pripi să răspunzi până nu auzi bine. Nu răspunde neîntrebat sau în locul altcuiva. Răspunde frumos şi cu blândeţe. Dar nu uita că nu orice întrebare merită un răspuns.

Chinezii au o zicală valoroasă care incită la iniţiativa înţeleaptă care dă roade în orice împrejurare: „Mai bine să fii prost cinci minute decât întreaga viață.“ Acest lucru înseamnă a pune întrebări la nevoie, chiar dacă riscăm să devenim ridicoli. Sentimentul de jenă, postura caraghioasă, chiar şi glumele proaste care ne rănesc orgoliul nu durează o veşnicie; în schimb, ignoranța ne marchează pentru totdeauna, dacă nu îndrăznim să cerem lămuriri. Întrebările nu trebuie să fie sâcâitoare, inoportune sau lipsite de respect. „Cel care întreabă mult va învăţa mult şi va face multă plăcere altora, în special dacă îşi potriveşte întrebările la cunoştinţele celor pe care îi întreabă, căci le va da prilej să vorbească după planul lor, iar el va aduna necontenit cunoştințe. Întrebările sale să nu fie însă supărătoare“, explică filosoful englez Francis Bacon, iniţiatorul gândirii empiriste moderne de la începutul secolului al XVII-lea, în *Eseuri: Despre conversație*.

Răspunsul are de asemenea o semnificaţie aparte. Într-un climat exploziv, ripostele incisive dezlănțuie energii malefice cu efect de bombă. Dimpotrivă, răspunsurile blânde relaxează tensiunile şi atenuează mânia. Dulceaţa din glas îmblânzeşte şi fiarele, domoleşte furia, pune balsam peste răni. „Un răspuns blând domoleşte mânia, iar un cuvânt aspru aţâță mânia“, după cum este scris în *Pildele lui Solomon* (15:1).

Înţelepţii au constatat în învăţăturile lor că răspunsul trebuie să fie

prompt şi la obiect. În plus, este aproape obligatoriu să urmeze unei întrebări care ne este adresată direct. Nu trebuie să răspundem în locul altora. Nu avem nici permisiunea să răspundem neîntrebaţi. „Să ne ferim a ne grăbi să răspundem noi când e altul întrebat“, ne învaţă Plutarh în lucrarea *Despre limbuţie*. Proverbele vin să întărească aceleaşi accepţiuni.

Proverbe româneşti:

- Cine întreabă învaţă.
- Întrebarea moarte n-are şi nici supărare.
- Cine întreabă nu greşeşte.
- Cine întreabă, munți sare.
- Până nu auzi, nu te pripi a răspunde.
- Nu răspunde neîntrebat.
- Nu răspunde în locul altora.
- Răspunsul blând înlătură mânia.
- Cela ce răspunde neîntrebat se numeşte oaie cu şorici.
- Răspunsul tău să fie cu blândeţe şi dulceaţă la oricine te întreabă, că la toți plăcut te face.
- Cine ştie să asculte, acela ştie să şi răspundă.

Proverbe nemţeşti:

- Cine întreabă nu greşeşte.
- Toate întrebările au şi un răspuns.
- Nerăspunsul este încă un răspuns.
- Şi tăcerea e un răspuns.
- Cum e întrebarea, aşa şi răspunsul.
- Răspunsul prompt este leagănul succesului.

Proverbe franţuzeşti:

- Întrebarea prostească nu merită răspuns.
- La fiecare întrebare, răspunsul său.
- La o întrebare pripită nu te grăbi să răspunzi.
- La întrebarea neghioabă nu e nevoie să răspunzi.

Proverbe englezeşti:

- Mai bine să întrebi decât să mergi pe o cale greşită.
- Nu pierzi nimic întrebând.
- Un răspuns blând alungă mânia.

- Nu toate întrebările merită răspuns.
- Întrebarea prostească nu merită răspuns.
- La aşa întrebare, aşa răspuns.
- Niciun răspuns este totuşi un răspuns.
- Tăcerea răspunde destul de mult.

Proverbe spaniole:

- Curtoazia gurii câştigă mult şi costă puţin.
- Întrebarea moarte n-are.
- Mai bine să întrebi decât să apuci un drum greşit.

Proverbe turceşti:

- Nu ştii un lucru, întreabă pe cel ce ştie.
- Cine întreabă trece munţii; cine nu întreabă se rătăceşte şi la câmpie.
- Chiar dacă ştii o mie de lucruri, întreabă-l şi pe cel care ştie un singur lucru.
- Drumul cel bun se află întrebând.
- Nu e ruşine să nu ştii, e ruşine să nu întrebi.
- Tot întrebând, găseşti şi Bagdadul.

Proverbe arăbeşti:

- Cine întreabă nu se rătăceşte niciodată.
- Nu orice întrebare merită răspuns.
- Cine se repede să răspundă, gândeşte puţin.

Proverb chinezesc:

- Cine întreabă este prost cinci minute, cine nu întreabă rămâne prost toată viaţa.

12. Fii punctual!

Punctualitatea este esenţială pentru cei care vor să reuşească în viaţă. Însuşirea de a fi punctual se referă la respectarea întocmai a termenelor stabilite. Punctualitatea înseamnă promptitudine în realizarea unor îndatoriri. În relaţiile interumane, punctualitatea joacă un rol esenţial. Atât în familie, cât şi în societate, punctualii sunt mai preţuiţi şi mai respectaţi. Punctualitatea este sinonimă cu onorabilitatea şi generează investiții de încredere. Lipsa de punctualitate izolează omul, îl condamnă la îndepărtare de semeni, la ocolirea lor şi la deprecierea propriei vieţi.

Părinţii trebuie să cultive însuşirea de a fi punctual la copii încă din primii ani de viaţă, pentru a o insinua în caracter drept potenţial garant al împlinirii lor. „Pentru reuşita unui tânăr, în afară de activitate şi economie, nicio altă însuşire nu este aşa de preţioasă ca punctualitatea şi cinstea în toate treburile sale“, după cum sugerează Benjamin Franklin.

„Punctualitatea este nu numai un exerciţiu al voinţei, ci şi al caracterului. Este promisiunea împlinită, este lealitatea, cuvântul de onoare respectat. Exercită şi întăreşte simțul de credinţă în legămintele de încredere“, explică filosoful, pedagogul şi pacifistul german Friedrich Wilhelm Förster, în lucrarea sa *Educaţia cetăţenească a tineretului şi adulţilor*.

Lipsa de punctualitate poate duce la ratări, fiindcă cei care ajung la timp pot să epuizeze ofertele sau să le aleagă pe cele mai bune. Despre punctualitate se spune că este „politeţea regilor“. Foarte multe lucruri pot depinde de cât suntem de punctuali. În primul rând, este vorba despre imaginea şi mesajul pe care-l transmitem celorlalţi despre noi. Dacă nu suntem punctuali, ceilalți vor ajunge, pe bună dreptate, la concluzia că nu pot avea încredere în cuvântul nostru. Pe termen lung, subminarea încrederii celor din jur va avea un impact negativ atât asupra relaţiilor personale, cât, mai ales, asupra celor profesionale, dar şi asupra

respectului de sine. Proverbele spun lucruri similare despre importanţa respectului, raportat strict la punctualitate.

Proverb latinesc:

- Cei care vin târziu la masă nu mai găsesc decât oasele.

(Tarde venientibus ossa.)

Proverbe româneşti:

- Mai bine să aştepţi decât să te aştepte.
- Celui care vine târziu la masă să i se atârne lingurile de gât.
- Cine vine prea târziu la masă, acela roade oasele.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- După ce a murit omul, degeaba mai vine doctorul.
- Lucrul la vreme dăruit preţuieşte îndoit; darul dat la vreme e dar îndoit.
- Cei absenţi nu au niciodată dreptate, cei prezenţi îşi găsesc totdeauna scuze.

Proverbe italieneşti:

- Una e să alergi, alta e să soseşti la timp.
- Cine soseşte primul, macină primul.
- Cine culege cel dintâi trandafir are cea mai frumoasă floare.

Proverbe englezeşti:

- Întârzierea are sfârşit primejdios.
- Tu poţi să întârzii, dar timpul nu va întârzia.
- Primul venit, primul servit.
- Cine vine primul la moară macină primul.
- Cel dintâi câine prinde iepurele.

Proverbe ruseşti:

- Celor din urmă, oasele.
- Cine nu vine la timp la masă cinează în minte.

Proverb franţuzesc:

- Exactitatea e politeţea regilor.

13. În tot ce faci e nevoie de tact

Pentru a reuşi, în orice acţiune este nevoie de tact. Ai grijă pe ce ton te adresezi, nu numai ceea ce spui!

Tactul este un simţ al măsurii în comportament, o atitudine adecvată, mereu corectă şi atentă. Numai cei care se străduiesc să menţină – constant – controlul propriilor atitudini pentru a-şi păstra o conduită ireproşabilă reuşesc în viaţă. Pentru a fi simpatizat şi a spera că vei fi susţinut şi ajutat, trebuie să ai conştiinţa curată.

Dacă nu ai tact, dacă intri cu bocancii în sufletul altora şi nu-ţi pasă decât de tine însuţi, nu te poţi aştepta la gesturi binevoitoare. Nu răni pe nimeni, nici măcar dacă o merită, fiindcă nu ai nimic de câştigat din răutăţi. Ba mai mult, o zicală veche spune că nu se ştie niciodată când vei avea nevoie şi de cel mai neînsemnat dintre oameni.

Aşteaptă liniştit să prinzi o conjunctură favorabilă, nu sili soarta să vină în întâmpinarea voinţei tale impetuoase.

„Există un tact moral care se aplică la orice şi pe care cel rău nu îl are“, explică filosoful şi scriitorul francez Denis Diderot în *Discurs asupra poeziei dramatice*.

Tactul trebuie să fie prioritatea numărul unu în viaţă, fiindcă orice greşeală de conduită, oricât de mică, ar putea să coste imens. „E mai bine să ne gândim înainte de a săvârşi ceva decât să ne căim după aceea“, ne avertizează filosoful grec Democrit.

Şi proverbele lumii pledează în favoarea acţiunilor cu tact pentru a spori şansele de reuşită.

Proverbe latineşti:

- În zadar mai ceri ajutor de la cel cu care te-ai purtat urât.
(Poenam a quo mercas, frustra praesidium petas.)
- A face servicii altora şi a-ţi face ţie rău înseamnă prostie, şi nu

caritate.

(Aliis prodesse et sibi nocere stultitia est, non caritas.)

• Să nu-i răspunzi prostului pe măsura prostiei lui şi nici să nu devii asemenea lui!

(Ne respondeas juxta fructa stultitiam cius, ne efficieris similis ei.)

• Cărarea bătătorită este cea mai sigură.

(Via trita est tutissima.)

• Poftele trebuie subordonate raţiunii.

(Appetitus rationi oboediant.)

• Rar se întâmplă ca cel care-şi făureşte multe speranţe să nu reuşească.

(Non potest fieri, ut non alquando succedat multa temtanti.)

• Dacă vrei să trăieşti bucuros şi liniştit în pace, evită cearta, procesele, rivalitatea şi insultele.

(Vivere si laetus cupis atque in pace quietus: certamen, lites, rixas et iniuarias vites.)

Proverbe româneşti:

• Nu vorbi de funie în casa spânzuratului!

• Nu vinde pielea vulpii şi vulpea din pădure!

• Nu da vrabia din mână pentru cea de pe gard!

• Nu deştepta ursul când doarme!

• Nu zice hop până nu ai sărit!

• Bate fierul cât e cald, că de se va răci, în zadar vei munci.

• Câte puţin pilind, vei scoate cel mai frumos ac din cel mai urât fier.

• Nu te face înţelept în tot lucrul.

Proverbe chinezeşti:

• În toate treburile, trăgeţi-vă cu un pas înapoi şi veţi avea succes.

• Dacă îţi cade din cer o curmală, deschide gura.

• Mai bine să aştepţi soarta în linişte decât s-o stârneşti punându-ţi în primejdie viaţa.

• Omul predestinat fericirii nu are nevoie să se grăbească pentru a fi fericit.

Proverbe nemţeşti:

• Trebuie să te retragi ca să sari bine.

- Ordinea e câştig de timp.
- Cine se apucă de multe lucruri, puţine termină.
- Cere mult ca să poţi căpăta puţin.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Nu spune tot ce ştii; nu crede tot ce auzi; nu face tot ceea ce poți!
- Să nu vorbeşti de funie în casa spânzuratului.
- Îmbracă pe leu cu piele de vulpe, ca unde nu va putea leul, vulpea să biruiască.
- Pe mulţi prieteni în lume îi facem duşmani prin glume; glumeşte numai cu gura, iar nu şi cu îmbrâncitura.
- De te latră vreun câine, astupă-i gura cu pâine!
- Să nu pui căruţa înaintea cailor.

Proverbe franţuzeşti:

- Ce leul nu poate, vulpea face.
- Nu e de ajuns să alergi, trebuie să pleci la timp.
- Orice se face cu forţa nu are nicio valoare, nici dragoste cu sila nu se face.
- Amabilitatea e mai de preţ ca frumusețea.
- Cuvintele abile fac să cadă pistoalele.
- Vorba dulce mult aduce.
- Trebuie să te uiţi unde pui piciorul.
- Plăteşte răul cu binele.
- Trebuie să ştii înainte să vorbeşti.
- Trebuie să ştii să-ţi găseşti pantofi pe măsură.
- Trebuie să te îndoieşti de la prima mişcare.
- Întâi gândeşte, apoi porneşte.
- Nu trebuie să vânezi doi iepuri în acelaşi timp.
- Nu te uita la înfăţişarea omului, inima să-i fie bună.
- Cel mai bun mijloc de a scăpa de un duşman este de a ți-l face prieten.
- Linia de mijloc e cea mai bună.
- Aliază-te cu oricine până reuşeşti.
- Învaţă să te impui, ca să ştii să comanzi.
- Mai bine calea veche decât poteca cea nouă.
- Paşte iarba pe care o cunoşti.
- Mai bine să mori lângă un prieten decât să trăieşti lângă un

duşman.

- Nu da povaţă celui care nu ţi-o cere, căci nu te ascultă.
- Nu zgândări rănile vindecate!
- Perseverenţa ajunge la recompensă.
- Pune răul înainte în aşteptarea binelui.
- Cine aleargă după doi iepuri, nici unul nu prinde.
- Cine caută cal fără cusur, merge pe jos.
- Cel ce caută va afla.
- Cine alege prea mult, ia adesea ce-i mai rău. (Cel ce tot alege adeseori rău culege.)

Proverbe ruseşti:

- Cine vrea pace se pregăteşte de război.
- Trebuie să învăţăm să ne supunem pentru a şti să comandăm.
- Nu trebuie să deschizi rănile vechi.
- Nu trebuie vorbit de funie în casa spânzuratului.
- Trebuie bătut fierul cât e cald.
- Mai bine primul în sat, decât al doilea la Roma.
- Nu privi în urma ta!
- Nu trebuie cântat triumful înainte de victorie.
- Când nu eşti cel mai puternic, trebuie să fii cel mai delicat.
- Binele cu forţa nu are nicio valoare.

Proverbe greceşti:

- Nu lăsa ceva ce este evident pentru ceea ce este neclar.
- Nu trebuie să cugeţi la lucruri mărunte, ci la cele superioare.
- Ia mai bine oul care ţi se dă azi, decât găina care ţi se promite pentru mâine.
- De omul viclean să fugi toată viaţa!
- Acceptă sfaturile unui om înţelept; de la înţelepţi ne vin, ce-i drept, sfaturi înţelepte.

Proverb armenesc:

- Pasărea care a zburat din mână nu se mai întoarce.

Proverbe persane:

- Coace pâinea cât e cuptorul încins.
- Nu te teme de apa năvalnică, teme-te de cea liniştită.

Proverb turcesc:

- Ulciorul trebuie umplut cât timp plouă.

Proverbe arăbeşti:

- Cel care nu-şi învinge îndoielile nu-şi realizează speranțele.
- Lasă vestea cea rea să i-o spună altul.

14. Fii prudent!

În tot ceea ce faci este nevoie de prudență. „Veți învinge mai curând prin prudență decât prin furie“, spune scriitorul latin Publius Syrus.

Prudența înseamnă precauție, circumspecție, prevedere. „Răul există pretutindeni în proporții constante“, spunea Zoe Dumitrescu Bușulenga, personalitate marcantă a culturii noastre. În consecință, orice om trebuie să fie mereu în gardă împotriva răului care pândește în orice loc.

Oamenii îndrăgostiți sunt adesea imprudenți fiindcă iubirea adoarme prevederea, sub avântul unei vrăji iluzorii.

„Iubire, când tu ne stăpânești, putem spune: adio, prudență!“, arată moralistul francez La Fontaine în *Fabule*. „Prudența și dragostea nu sunt făcute una pentru cealaltă; când dragostea crește, prudența slăbește“, explică și aforistul francez La Rochefoucauld.

Există cazuri, însă, în care prudența înseamnă curaj și asumare de riscuri. Pentru a preîntâmpina pericole iminente, este nevoie de îndrăzneală, care poate costa scump. Dar, în astfel de momente, „prudența nu este decât eufemismul fricii“, după cum spune scriitorul francez Jules Renard în *Journal*.

Proverbele ne învață să fim mereu prudenți și să evităm riscurile inutile.

Proverbe generale:

- Frâul conduce calul și prudența omul.
- Ferește-te de omul turbat și de omul bănuitor!
- Răul prevenit e pe jumătate îndepărtat.
- În gura închisă nu intră musca.
- Cine seamănă spini, să nu umble descălțat.
- Ferește-te de cel însemnat de Dumnezeu!
- Nu îmbrăca pielea lupului dacă nu ești lup!

• Cine vrea să meargă sigur prin lume, trebuie să aibă ochi de şoim, urechi de măgar, privire de maimuță, gură de purcel, spate de cămilă şi picioare de cerb.

• Cine nu poate muşca să nu-şi arate dinţii.

• Nu atinge ceea ce nu te atinge!

• Nu trebuie să apuci sabia de vârf.

• Feriţi-vă de oţetul din vin dulce!

• Picturile şi bătăliile se privesc mai bine de departe.

• Fereşte-te de săracul îmbogăţit şi de mojicul ajuns!

• Nu te lega la cap înainte să ţi-l spargi.

• Dacă nu vrei să fii tors, nu te vârî între fus şi furcă.

• Cine nu priveşte înainte, rămâne în urmă.

• Nu glumi cu ursul, dacă nu vrei să fii muşcat.

• Cine e înțelept prevede şi lucrurile mărunte.

• Omul avertizat e pe jumătate salvat.

• Paza bună trece primejdia rea.

Proverbe latineşti:

• Averea agonisită repede se va risipi tot la fel.
(Substantia festinata minuetur.)

• Să te fereşti de câinele care nu latră şi de apa care curge încet.
(A cane muto et aqua silenti tibi cave.)

• Este fericit acela pe care nenorocirile altora îl fac prevăzător.
(Felix quem faciunt aliena pericula cautum.)

• Unde-i prea multă viclenie, acolo-i prea puţină fericire.
(Ubi plurimum calliditatis, ibi minimum felicitatis.)

• Să nu te grăbeşti nici să lauzi şi nici să acuzi prea repede pe cineva.
(Neminem nec accusa veris nec laudaveris cito.)

• Nu există om curios care să nu fie şi răuvoitor.
(Non este curiosus quin idem sit malevolus.)

• A accepta o favoare de la cineva înseamnă a-ți vinde libertatea.
(Beneficium accipere libertate vendere est.)

• Pururi să te fereşti de omul pe care natura l-a însemnat cu un semn urât.
(Effuge quem signo turpi natura notavit.)

• Nenorocirea vine mai repede când nu se ține seama de ea.

(Citius venit periculum cum contemnitur.)
- Păzeşte-te de omul tăcut şi de apa liniştită!

(Cave muto et aqua silenti tibi cave.)
- Vinul şi banii transformă caracterul, chiar şi pe al înţelepţilor.

(Bacchus et argentum mutant mores sapientium.)
- Să nu întreprinzi nimic fără a judeca mai întâi.

(Nihil sine ratione faciendum est.)
- Pe oamenii necinstiţi îi înfrânează de la rele teama, nu mila.

(Metus improbos compescit, non elementia.)
- Unde-i teamă este şi ruşine.

(Ubi timor ibi pudor.)
- Cel de care se tem mulţi trebuie să se teamă la rândul lui de mulţi.

(Multos timere debet, quem multi timent.)
- De ce ţi-e teamă nu scapi.

(Quod timeas, citus quam quod speres evenit.)
- Pe omul necinstit să nu-l iei tovarăş de drum.

(Virum ne habueris improbum comitem in via.)

Proverbe româneşti:

- Măsoară de două ori şi taie o dată.
- Cine aleargă după doi iepuri nu prinde niciunul.
- Dacă n-ai putere, nu căuta gâlceavă.
- Nu da sabia în mâna vrăjmaşului!
- Nu scula câinele care doarme!
- Nu te juca cu focul!
- Cine nu cârpeşte spărtura mică, are necaz să dreagă borta mare.
- Cine nu deschide ochii, deschide punga.
- Cine sare multe trepte deodată, i se frânge piciorul.
- Cine sare peste garduri dă adesea în pari.
- Cine scoate sabia, de sabie va pieri.
- Cine se ştie cu musca pe căciulă, se apără.
- Cine suflă în foc, îi sar scânteile în ochi.
- Cu cât mai mult de foc te apropii, cu atât mai mult te şi aprinzi.
- Nu te juca cu focul, că îndată te pârleşte!
- Nu tot ce sclipeşte e aur, şi nu tot ce zboară se mănâncă.
- Nu tot omul e om.
- Nu te juca cu ocârmuirea, cum nu trebuie să se joace fata mare cu

mustaţa flăcăului.

- Nu trece gârla dacă nu-i vezi fundul!
- Nu ţinti unde nu poţi ajunge!
- Nu vinde pielea vulpii înainte de a o prinde!
- Nu zădărî câinele care nu-ţi face nimic!
- Şarpele, cât de mult îl vei mângâia, el tot te va muşca.
- Briciul prea ager se ştirbă.
- Nu există câştig fără pagubă.
- Nu spune tot ce ştii, nu crede tot ce auzi!

Proverbe franţuzeşti:

- Prudenţa este mama siguranţei.
- Nu trebuie să se pună toate ouăle în acelaşi coş.
- Nu întărâta câinii până nu ieşi din sat!
- Nu încerca a zbura înainte de a avea aripi!
- Creşte şarpele în sân, ca mai bine să te muşte.
- Prevederea este mama înţelepciunii.
- Omului prevăzător toate-i merg cu spor.
- Cine lesne jură, lesne minte.
- Cine nu poate muşca, să nu-şi arate colţii.
- Paza bună trece primejdia rea.
- Cine tot umblă pe marginea prăpastiei, cade odată în ea.
- Cine seamănă vânt, culege furtună.
- Ceea ce se dă celor răi totdeauna se regretă.
- Nu-ţi măsura puterile cu unul mai tare decât tine!
- Fereşte-te de duşmanul cu care te-ai împăcat!
- Două păreri sunt mai bune decât una.
- Nu te juca cu focul, că te arzi!
- Duşmanul nu doarme.
- Cine se face oaie, îl mănâncă lupul.
- E ruşinos să te loveşti de două ori de aceeaşi piatră.
- Păzeşte-te de cel care n-are ce să mai piardă!
- Nu te scărpina, dacă nu te mănâncă pielea!
- Nu pune arma în mâinile unui furios!
- Nu pleca la drum fără merinde!
- Nu te încrede în omul care-şi pleacă urechea în dreapta şi în stânga.

- Nu mânca muştarul după cină.
- Toate lucrurile trebuie să fie la vremea lor.
- Nu sufla pe rana altuia!
- Nu trebuie să pe mergi pe mai multe cărări.
- O scânteie este de ajuns pentru a declanşa un mare incendiu.
- Picăturile îndesate găuresc şi piatra.
- Apele liniştite sunt cele mai adânci.
- Cine nu se păzeşte o păţeşte.
- Nu înarma niciodată mâna duşmanului.

Proverbe turceşti:

- Striveşte capul şarpelui până nu se face mare.
- Fereşte-te de cel căruia i-ai făcut bine!
- Nu omul caută norocul, ci norocul caută omul.
- Fii prudent chiar dacă duşmanul tău e o furnică.
- Nu călca pe coadă şarpele care doarme.
- Nu se vâsleşte contra curentului.
- În ochiul ferit nu intră scame.
- Fereşte-te de omul care priveşte în jos şi de apa care curge lin!
- Fereşte-te de mânia omului calm şi de lovitura copitei animalului blând!
- Nu lupta împotriva celui mai puternic.

Proverbe nemţeşti:

- O scânteie cât de mică cel mai mare foc aprinde.
- Râul lin te îneacă curând.
- Niciun lucru să nu crezi până nu vezi cu ochii.
- Lumina mare întunecă lumina mică.
- Cine suflă în foc, îi sar scânteile în ochi.

Proverb grecesc:

- Dacă fericirea umană se înalţă prea sus, dă naştere unei nefericiri insaţiabile.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Nu zice hop până n-ai sărit gardul; nu te goli înainte de a ajunge la gârlă.
- Nu întinde coarda că se rupe.

• Paza bună e mai de folos decât orice sfat; omul prevăzător e mai bun decât cel curajos.

• Greşeala de o clipă e adesea supărare pe viaţă.

• După ce-ți degeră urechile, degeaba mai pui căciula.

• Cine nu vrea să se înămolească de noroi, să se ferească; nu da cu bâta-n baltă că te stropeşti; cui i-e frică de lup, să nu meargă în pădure.

• Cine se joacă cu focul îndată se pârleşte; cine se joacă cu dracu' dă şi peste tată-său.

• Spărtura, cât e mică, trebuie cârpită; boala mai uşor se previne decât se vindecă.

• Decât un car de ştiinţă, mai bine un dram de prudență.

• Nu da pasărea din mână pe porumbelul de pe gard; mai bine vrabia din mână, decât cioara din par; mai bine o pasăre în colivie, decât zece pe gard.

• Mai bine văd patru ochi decât doi.

• Scoate apa cât este găleata la puț; aprinde lumânarea înainte de a se face noapte.

• Şi zidurile au urechi; pereţii au urechi şi ferestrele, ochi.

• Nu lua fără să ştii ce bei, nu semna fără să ştii ce iscăleşti; pururea să te sileşti ca mai iute să vezi ceea ce o să ţi se întâmple.

• Apă limpede până nu vei vedea, cea tulbure n-o lepăda.

• Nu băga pita-n cuptor până nu arde focul; nu zice hop, pân-a nu intra în joc!

• Nu da oaia în paza lupului; s-a dus lupul să îngrădească stâna şi vulpea să îngrijească găina.

• Cine n-are dinţi, să nu muşte; unde nu poţi prinde, mâna nu-ţi întinde.

• Să nu vinzi pielea ursului din pădure!

• Să nu laşi drumul mare pentru cărare!

• Cine merge pe-alăturea cu drumul, cade jos; drumul drept te duce la ţintă, ocoliturile te fac să rătăceşti.

• Când te-a înşelat cineva o dată, e de vină el; când te-a înşelat a doua oară, eşti de vină singur.

• Cine a încurcat pânza trebuie să o descurce; capul face, capul trage.

Proverbe ruseşti:

- Aparenţele sunt înşelătoare.
- Marfa nu trebuie judecată după etichetă.
- Nu tot ce e alb e făină.
- La mare urcare, mare cădere.
- Nu există duşman mic.
- Cine întinde o cursă, se prinde primul în ea.
- Mai bine singur decât însoţit de cine nu trebuie.
- Totdeauna suntem trădaţi de ai noştri.
- Neîncrederea duce la înşelătorie.
- Nimeni nu poate servi doi stăpâni.
- Orice medalie are reversul ei.
- Cine alege, ia ce e mai rău.
- Cine dovedeşte prea mult, nu dovedeşte nimic.
- Dintr-un sac de cărbune nu poate ieşi făină albă.
- În timp ce câinii se încaieră, lupul devorează oile.
- În duşmanul iertat şi prietenul împăcat să nu te încrezi decât pe jumătate.
- Nu trebuie glumit cu focul.
- Mai mulți căpitani duc vasul direct în naufragiu.

Proverbe italieneşti:

- Dă-l jos din spânzurătoare şi apoi te va spânzura.
- Hrăneşte corbul şi el îţi va scoate ochii.
- Hrăneşte şarpele la sân şi-ți va plăti cu venin.
- Câştigă destul cine renunță la speranţe deşarte.

Proverbe englezeşti:

- O cusătură la timp scuteşte nouă.
- Cine aleargă după primejdie, în ea va pieri.
- Apele liniştite curg adânc.
- Fereşte-te de câinele tăcut şi de apa liniştită!
- Cel care muşcă va fi muşcat.
- Labele de catifea ascund gheare ascuțite.
- Momeala ascunde cârligul.
- Scânteile mici aprind focurile mari.
- Un om nu doarme întotdeauna când are ochii închişi.
- Când casa vecinului tău e în flăcări, ai grijă de propria ta casă.
- Cine îţi râde în față te înjunghie pe la spate.

- Albinele care au miere în gură au ace în coadă.
- Prudenţa e izvorul siguranţei.
- Mai bine să previi decât să vindeci.
- În noroc, prudenţă, în nenoroc, răbdare.
- Nu tăia craca pe care stai!
- Paza bună previne primejdia.
- Chiar dacă străluceşte soarele, nu-ţi lăsa mantaua acasă.
- Dacă nu poţi muşca, nu-ţi arăta dinţii.
- Cine nu s-a căţărat niciodată n-a căzut niciodată.
- Nu lăsa limba să-ţi taie gâtul!
- Unde lipseşte raţiunea, lipseşte totul.
- Forţa nu e un argument.
- Puterea slăbeşte pe cel rău.
- Câmpul are ochi şi pădurea urechi.

Proverbe persane:

- Prea multă severitate produce ură.
- Fereşte-te de cel care se teme de tine, chiar dacă tu eşti elefant şi el e muscă!
- Chiar țânțar de ar fi, pe duşman nu-l socoti mai mic ca un elefant.
- Fereşte-te de prietenul care se sfătuieşte cu duşmanul tău!
- Cât de umil ar părea că e duşmanul tău, să ştii că el e totdeauna de temut.

Proverbe egiptene:

- Stai departe de omul duşmănos!
- Nu te grăbi să-l provoci la luptă pe cel mai puternic!
- Prostul care nu are griji produce însă griji celui care i-a încredințat să facă o treabă.
- Păzeşte-ţi limba când răspunzi mai-marelui tău!

Proverb din Indochina:

- Norocul se îndepărtează de cel care îl caută prea mult.

Proverbe chinezeşti:

- După o mare ură întotdeauna va rămâne o mică ură.
- În zilele abundenței, aminteşte-ți întotdeauna de sărăcie.
- Cine bate câinele trebuie să se gândească mai întâi la stăpânul

acestuia.

• Când te afli în zile liniştite, nu pierde din vedere pericolul ce poate să apară.

• Fii atent la cel pe care oamenii îl dezaprobă, fii atent la cel pe care îl aprobă.

• Dacă focul ţi-a aprins sprâncenele, gândeşte-te cum să-ţi aperi ochii.

• Nu conta să scapi de vâltoarea apei, agăţându-te de coada unui tigru.

• Când ştii că aripile îţi sunt scurte, nu zbura prea sus şi prea departe.

• Sapă fântâna înainte de a fi însetat.

• Când e vreme frumoasă, ia-ţi umbrela de ploaie!

Proverbe indiene:

• Dacă trăieşti la malul apei, trebuie să legi prietenie cu crocodilii.

• Iarba să nu atace niciodată coasa.

• Trebuie să stai deoparte de râurile mari, de drumurile mari şi de oamenii mari.

• Nu lăsa cârma din mână în timpul furtunii; se scufundă corabia.

Proverb japonez:

• Trebuie să ne ferim de trei făpturi: de şarpe, de omul care vorbeşte frumos şi de femeia capricioasă.

Proverbe arăbeşti:

• Ce nu vrei să ştie duşmanul, nu spune prietenului.

• După cum tărâţa nu se va face niciodată făină, tot aşa duşmanul nu-ţi va fi niciodată prieten.

• Întreabă de zece ori şi taie o dată.

• Fereşte-ţi casa de paznicul ei!

• Nu pune în acelaşi loc focul şi lâna!

• Aprinde lampa înainte de a se face întuneric!

• Dacă ai reuşit să scapi de leu, nu încerca să-l vânezi.

• Nu încăleca pe cal până nu-i pui frâul.

Proberb mongol:

• Nu toţi care râd îţi sunt prieteni; nu toţi care se supără îţi sunt

duşmani.

Proverb malaezian:

- Plăcerii îi urmează suferința.

Proverbe armeneşti:

- Nu da oaia în paza lupului.
- Împrieteneşte-te cu câinele, dar nu lăsa bățul din mână!

15. Despre împrumut

„Nu lua cu împrumut, nici nu da", se pronunţă dramaturgul englez Shakespeare. „Nu da (bani) cu împrumut celui care este mai puternic decât tine, iar dacă i-ai împrumutat ceva, socoteşte împrumutul ca pierdut", precizează Septuaginta (Cărţile Vechiului Testament traduse din limba ebraică în limba greacă), adăugând: „Mulţi socotesc împrumutul ca un lucru găsit în drum şi dau bătaie de cap celor ce i-au ajutat."

A împrumuta înseamnă a da cuiva sau a lua de la cineva lucruri sau sume de bani sub rezerva restituirii lor. Împrumuturile, date sau luate, creează adesea probleme şi neînţelegeri. „Sunt împrejurări în care, dacă dai bani cu împrumut, îţi faci un duşman secret; refuză-l, vei avea un duşman pe faţă", arată scriitorul şi filosoful francez Voltaire în *Fragmente istorice*. Omul din popor, de pe la noi, a găsit o zicală simplă care rezumă iscusit spusele filosofului: „Când îi dai, îi fată vaca sau capra, când îi ceri, îi moare viţelul sau iedul."

Un împrumut anticipează invidie şi ură, invidia că ai mai mult decât cel căruia îi dai şi ura, când vine scadenţa şi îşi reaminteşte să-ți restituie împrumutul. Dar asta nu înseamnă că oamenii trebuie să nu mai ajute pe nimeni. Este omenesc şi onorabil să-i împrumutăm pe cei aflaţi în nevoi, asumându-ne riscul de a fi pizmuiți şi duşmăniți. Dar celor puternici, care au mulți bani şi multe bucurii, nu este cazul să li se acorde un împrumut.

Proverbele ne lămuresc dacă merită să-i împrumutăm pe alţii, la nevoie, sau cât este de periculos să ne împrumutăm.

Proverbe româneşti:

- De la un datornic rău, şi-un sac de paie este bun.
- De la un rău platnic, şi cu cenuşa de pe vatră să te mulţumeşti.
- Cine nu e dator, e destul de bogat.
- Când îi dai, îi fată vaca, când îi ceri, îi moare vițelul.

• Frunză verde de „dai-n-ai“, unde pui nu mai găseşti.

• Rău îmi pare de tine, dar de mine mi se rupe inima.

• Datoria cât de îndată să te sileşti s-o plăteşti, că de zăboveşti şi pe altul păgubeşti, şi ţie nimic foloseşti.

• Mai bine să nu te îndatorezi decât să te îndatorezi şi să nu împlineşti.

• Mai aproape îmi este cămaşa decât haina.

Proverbe franţuzeşti:

• Mai bine să cumperi decât să împrumuţi.

• Cine împrumută aur şi argint, două lucruri pierde: prietenul şi argintul.

• Pierzi prieteni, pierzi şi bani, ba îi capeţi de duşmani.

• Cine împrumută prietenului, pierde de două ori.

• Bogat e acela care nu datorează nimic.

• Banii împrumutaţi aduc supărare.

• Prieten la împrumutare, duşman la înapoiere.

Proverbe nemţeşti:

• Cine dă împrumut îşi face duşmani.

• Datoria strică prietenia.

Proverbe ruseşti:

• Cine dă pe credit îşi pierde bunul şi prietenul.

• Cine-şi plăteşte datoriile, se îmbogăţeşte.

• Datoriile şi mizeria sunt vecine.

• Mai bine să împrumuţi unui duşman decât unui prieten.

Proverb grecesc:

• Împrumuturile fac din omul liber un sclav.

Proverb egiptean:

• Ţine-te de cuvântul dat când ai de plătit o datorie şi nu înşela când închei o învoială!

Proverbe arăbeşti:

• Picioarele celui care cere împrumut aleargă mai repede decât ale celui care dă împrumut.

28. Ai grijă cum te îmbraci

La prima vedere, îmbrăcămintea este oglinda însuşirilor fiecăruia dintre noi. De aceea, îmbracă-te după cum se îmbracă persoanele decente din jurul tău, mereu îngrijit şi curat. Dar fereşte-te de luxul orbitor. Istoricul şi enciclopedistul Nicolae Iorga spunea: „Cu cât te găteşti mai mult, cu atât arăţi că-ţi lipseşte mai mult pentru a fi ca aceia care nu se gătesc." De fapt, important este sufletul, şi nu haina; aşa că, nu judeca oamenii după haine!

Aspectul plăcut al unui om este o carte de vizită veritabilă care deschide perspective favorabile în orice împrejurare. Un om bine îmbrăcat creează o impresie de seriozitate, vestimentaţia îngrijită îi dă prestanţă şi este luat în seamă, chiar dacă, dincolo de aparenţele iluzorii, se acunde un caracter precar.

Ba mai mult, un om care neglijează aspectul fizic este respins în societate, chiar dacă sub învelişul său ponosit palpită un spirit genial.

„În fiinţa omenească trebuie ca totul să fie frumos: faţa, veşmintele, sufletul şi cugetul", spune prozatorul şi dramaturgul rus Anton Pavlovici Cehov, în piesa de teatru în patru acte *Unchiul Vania*. „Unii nu-i preţuiesc pe ceilalţi decât după o rufărie frumoasă sau după o stofă bogată. Şi nu refuzăm totdeauna să fim apreciaţi în felul acesta. Există locuri în care trebuie să fim arătoşi", scrie moralistul francez Jean de La Bruyère în unica sa scriere *Caracterele sau Moravurile veacurilor*. „Haina face pe om", avertiza Quintilian în *Formarea oratorului*.

Îmbrăcămintea trebuie să fie decentă, nu ţipătoare sau excentrică. Vestimentaţia bizară poate fi interpretată drept provocare ieftină, ambiţie de a ieşi în evidenţă în lipsa unor merite reale sau chiar labilitate mentală.

„Să fii la îmbrăcăminte frumos, dar nu sclivisit, a te îmbrăca frumos înseamnă demnitate, a te împopoţona înseamnă afectare", după cum arăta oratorul grec Isocrate în *Sfaturi către Demonicos*.

„Adesea haina strigă cine este omul“, afirmă Shakespeare în tragedia *Hamlet*.

Oamenii care se îmbracă îngrijit au o mai bună stare de spirit, se simt respectați şi au mai multă încredere în forţele proprii. „Îmbrăcămintea frumoasă este un semn de bucurie“, potrivit moralistului francez Joseph Joubert.

Proverbele din întreaga lume vorbesc depre necesitatea de a ne îmbrăca îngrijit şi curat, de a nu ieşi în evidență cu orice preţ, ci de a prefera modestia şi decenţa în vestimentaţie.

Proverbe latineşti:

• Îmbrăcămintea corectă dovedeşte un suflet ales.
(*Distincta vestis distinctus animus.*)

• Uneori şi o haină sărăcăcioasă poate ascunde sub ea o inimă de aur.
(*Ferre togae squalor solet intus purpureum cor.*)

Proverbe româneşti:

• Hainele nu îl fac pe om mai de treabă.
• Nu te uita la cojoc, ci te uită la ce e sub cojoc.
• Omul cinsteşte haina, nu haina pe om.
• La îmbrăcăminte – cu mare curăţenie, la lux – cu toată depărtarea.
• Nu în haine scumpe podobia să ţi-o întemeiezi, ci în haine curate, fie şi mai căpătate.
• Straiele împodobesc pe om.
• Luxul în adevăr împodobeşte pe om, dar şi îndată îl lasă în lipsă.
• Luxul – muma lăcomiei, muma răutăților, muma moliciunii, muma sărăciei.
• Luxul – sărăcia omului, iar simplitatea – bogăția lui.
• Haine scumpe pe spinare, bagă omul în lipsă mare.

Proverb albanez:

• Mănâncă ce vrei, dar îmbracă-te cum se îmbracă.

Proverbe englezeşti:

• Se iartă cu uşurinţă o crăpătură în caracterul unui om, nu însă în veşmintele sale.
• Înţelepciunea se ascunde uneori sub zdrenţe.

- Haina nu-l face pe călugăr, nici pintenii auriți nu-l fac pe călăreț.
- Nu haina frumoasă îl face pe domn.
- Nu te uita la haină, ci la ce e sub haină.
- Hainele frumoase deschid toate uşile.
- Haina face omul.
- Acela e cel mai bine îmbrăcat a cărui îmbrăcăminte nu se observă.
- Mănâncă să te mulţumeşti pe tine, dar îmbracă-te să placi altora.
- Cel mai ieftin e cel mai scump.
- Croitorul face omul.
- Îmbracă un băţ şi nu va mai părea băţ.

Proverb persan:

- Mănâncă după gustul tău şi te îmbracă după gustul altora.

Proverbe ruseşti:

- Se primeşte după îmbrăcăminte şi se conduce după spirit.
- Cele mai frumoase pene fac cele mai frumoase păsări.

Proverb spaniol:

- Fă în aşa fel încât îmbrăcămintea ta să nu lase să se vadă ceea ce eşti, ci ceea ce trebuie să arăţi.

Proverbe franțuzeşti:

- Haina face pe om.
- Dacă haina nu face pe om, cel puţin îl împodobeşte.
- Stomac gol, rochie de mătase.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Maimuţa e tot maimuţă, de i-ar fi straiul aurit; brezaia cât de mult se va găti tot brezaie rămâne; paiele de aur nu fac mai bun calul.

Proverb sumerian:

- Toată lumea respectă omul bine îmbrăcat.

Proverb indian:

- Cine e bine îmbrăcat, e şi onorat.

Proverb japonez:

- Într-o rochie frumoasă şi maimuța e atrăgătoare.

35. Fii cumpătat în toate!

Esenţa unei vieţi bune pe Pământ: există o măsură în toate. Fii cumpătat la vorbă, la mâncare, la cheltuieli, la toate. „Lipsa de măsură e un rău în toate privințele“, spune Clement Alexandrinul în *Pedagogul* (manual de educaţie şi morală creştină). „Lucrurile care sunt fără măsură nu pot să dureze mult timp“, întăreşte şi poetul italian Boccacio.

Măsură înseamnă proporția firească a lucrurilor, punctul până la care se poate concepe sau admite ceva. Pentru normalitate, asigurarea unei bune stări a lucrurilor, cumpătarea este esențială. „Pune măsură în toate“, spune Baltasar Gracian în *Oracolul. Manual al înțelepciunii în viață*.

Măsura este necesară la mâncare şi băutură, pentru păstrarea sănătăţii, dar şi la muncă, la odihnă, la efort şi la somn. Într-adevăr, cumpătarea este o datorie *sine qua non* pentru o viață sub cele mai bune auspicii. „Când cineva depăşeşte măsura, lucrurile cele mai plăcute devin cele mai nesuferite“, remarca filosoful grec Democrit în urmă cu aproape 2400 de ani. Autenticitatea avertismentului se dovedeşte uşor şi astăzi. Consumul exagerat al unui produs alimentar preferat poate duce la indigestie, greaţă, stare de rău. Consumul abuziv de alcool ruinează sănătatea, chiar dacă băuturile ingerate în cantități mari sunt cele preferate.

„Dacă întreci măsura, faci din lucrul cel mai dorit cel mai nesuferit“, spune şi filosoful grec Epictet. „Orice virtute este întemeiată pe măsură“, era convins şi Seneca.

„Trebuie să fii cumpătat la izbândă şi cuminte în nenorocire“, spunea înţeleptul grec Periandru, care a trăit în secolul al VII-lea î.H.

„Mai multă cinste îţi face un ban pe care-l ai în pungă decât zece pe care i-ai risipit“, potrivit istoricului Francesco Guicciardini. „Nimic nu mi se pare mai respectabil decât cumpătarea care însoțeşte totdeauna

- Se pierde tot voind să câştigi tot.
- Lăcomia strică omenia.
- Puţină avere, puţine griji.

Proverbe nemţeşti:

- Lăcomia sparge sacul.
- Cine încearcă să cuprindă multe, nu se pricopseşte.

Proverbe greceşti:

- Sărăcia de multe duce lipsă, iar lăcomia, de toate.
- În dorul de mai mult, pierdem şi ce avem.

Proverb rusesc:

- Cine vrea prea mult, obţine puţin.

Proverbe ebraice:

- Stomacul plin sporeşte acţiunile răului.
- Cămila care caută să-şi pună coarne se alege cu urechile tăiate.
- Cine vrea prea mult, pierde şi ce are.

Proverb armenesc:

- Cine aleargă după multe, pierde şi puţinul.

Proverbe arăbeşti:

- Lăcomia frânge gâtul omului.
- Pricina tuturor păcatelor: lăcomia şi mânia.

Proverb sumerian:

- Te duci şi cucereşti ţara duşmanului, duşmanul vine şi cucereşte ţara ta.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Cine aleargă după doi iepuri nu prinde niciunul; cine ţine doi pepeni într-o mână rămâne fără niciunul.
- Cine şade pe două scaune cade rău, când cade.
- Întinde-te cât ţi-e plapuma!
- Cine cheltuieşte peste ceea ce câştigă n-are-n casă mămăligă; nu cheltui tot ce ai, mâine nu ştii de ce dai; cască gura cât poţi înghiţi.

37. Mai bine mai puțin

„Uneori, mai puţin înseamnă mai mult“ este un motto adoptat de arhitectul german Ludwig Mies van der Rohe, unul dintre pionierii arhitecturii moderne. Rohe a creat stilul arhitectural al secolului al XX-lea şi mai este autorul aforismului „Dumnezeu este în detalii“.

Calitatea, şi nu cantitatea, este mai de preţ. În zadar sunt produse tone de lucruri dacă au hibe şi nu pot fi valorificate. Nici măcar costurile de fabricaţie nu mai pot fi recuperate şi se ajunge la pagube imense.

În scop particular, în orice acţiune, mult şi prost înseamnă un dezastru ireparabil. Puţin şi bun aduce beneficii certe, marchează esenţial aspiraţiile umane spre reuşită în orice întreprindere.

Nu sunt fericiți cei care au multe bogăţii, sunt fericiţi numai aceia cărora nu le lipseşte nimic, fiindcă se mulțumesc cu puţin!

„Nimic nu înalță mai mult decât măsura şi modestia“, arată filosoful grec stoic Epictet, evidenţiind viaţa liniştită şi satisfacţiile reale ale omului care se mulțumeşte cu mai puțin.

„Nimic prea mult“, îi sfătuia dramaturgul latin Terențiu pe contemporanii săi din secolul al II-lea î.H.

Chiar şi munca multă, efortul exagerat, pot duce, uneori, la ruină în loc să dea rezultatele scontate. Efortul chibzuit care exploatează just şi competitiv resursele dă formă adevăratelor realizări.

Proverbele ne arată de asemenea că „uneori, mai puţin înseamnă mai mult“.

Proverbe româneşti:

- Mai bine puţin şi bun decât mult şi rău.
- Fericit e acela care se mulţumeşte cu puţin.
- Fericit omul care se mulțumeşte cu ceva mai puţin decât are.

- Ce e mult nu e bun pentru nimic.
- Surplusul rupe învelitoarea.
- Prea mult zel strică totul.
- Cine vrea totul, pierde totul.
- Mai binele este duşmanul binelui.
- El e ca valetul diavolului: face mai mult decât i se cere.
- Un vânt mic aprinde focul; unul mare îl stinge.
- Cel care vrea să dovedească prea mult nu dovedeşte nimic.

însemnătate neţărmurită pentru semeni; iar când judecă altfel, greşesc", adaugă el.

Sănătatea se defineşte în mod curent drept starea unui organism la care funcţionarea tuturor organelor se face în mod normal şi regulat. Cât trăieşte, omul trebuie să-şi asigure pe cât posibil o bună funcţioare a organsimului şi a organelor. Despre importanța sănătății pentru om vorbesc şi proverbele tuturor popoarelor.

Proverbe latineşti:

• Cine-i cumpătat la mâncare este medicul lui însuşi.
(Medicus cibi, medicus sibi.)
• Multe mâncăruri, multe boli.
(Multa fercula, multos morbos.)

Proverbe româneşti:

• Mâncarea de dimineață e ca însurătoarea de tânăr.
• Nicio boală nu-i mai mare ca boala nesaţului.
• A mânca nu e ruşine, când mănânci cum se cuvine.
• Mâncarea de dimineață lungeşte viața.

Proverbe franţuzeşti:

• E mai bine să te duci la brutar decât la doctor.
• Uşor te răneşti, greu te vindeci.
• Gurmanzii îşi sapă groapa cu dinţii.
• Mai bine să previi decât să vindeci.
• Lăcomia la mâncare ucide mai mulţi oameni decât războiul.
• Puțin valorează bogăția, dacă nu suntem sănătoşi.
• Cine nu are sănătate, nu are nimic.
• Mai puţine doctorii, mai multă sănătate.
• A dormi prea mult e la fel de rău cu a mânca prea mult.

Proverbe nemţeşti:

• Cu capul rece, cu picioarele calde şi cu pântecele cam uşor, îţi baţi joc de doctori.
• Sănătatea e mai bună ca toate.
• Sănătatea e cea mai bună avuţie.
• Necumpătarea îmbolnăveşte trupul.
• Trebuie să mănânci ca un om sănătos şi să bei ca un om bolnav.

- Cel cuprins de băutură nu ştie ce-i iese din gură.
- Omul la beţie îşi dă arama pe faţă.
- Cel beat toată ziua de gâlceavă se ține, ori cu cine vine.
- Omul beat e ca un câine turbat.
- Omul beat se tăvăleşte ca porcul şi vorbeşte ca nebunul.
- Nu e beţiv cine bea, ci cel care se îmbată.
- Beţivul se învață cu beția, ca şi tâlharul cu hoția.
- Cu cât e nepotrivit a vedea un beat între cei treji, cu atât mai urât a şedea treaz între cei beţi.
- Din faţa omului beat să te dai la o parte.
- La băutură, cu nimeni să te apuci în sfadă, că pururea rămâi în coadă.
- Cine bea pân-la-mbătare, nume bun în lume n-are.

Proverb franţuzesc:

- Cine vrea să învingă viciul, să fugă de el.

Proverb nemțesc:

- Beția este uşa tuturor răutăților.

Proverbe greceşti:

- Să fii robit de patimi este mai rău decât să fii slugă la tirani.
- Ceea ce este în inima celui treaz este pe limba beţivului.

Proverb rusesc:

- La aşa viciu, aşa supliciu.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Omul beţiv, la beţie, scoate din gură ceea ce are la trezie; de la nebun şi de la beat, adevărul este lesne de aflat; vinul dezleagă limbile.
- Vinul îl bei de bun şi el te face nebun.
- Mai mulţi se îneacă în băutură decât în apă.

Proverbe italieneşti:

- În timp ce intră băutura, iese cuminţenia.
- Spada omoară mulţi, dar vinul şi mai mulţi.
- Din ce bei, din ce-ai mai bea.
- Viciile se învață şi fără profesori.

- Niciun viciu fără chin.
- Aurul luceşte, virtutea străluceşte şi viciul orbeşte.
- Drumul virtuţii e unul singur, cele ale viciilor sunt fără număr.

Proverbe englezeşti:

- Vinul înăuntru, înţelepciunea afară.
- Bacchus a înecat mai mulţi oameni decât Neptun.
- Mai întâi omul ia o înghiţitură, după o înghiţitură se iau mai multe, apoi băutura ia omul.
- Bolile sunt impozite pe plăcerile vătămătoare.
- Evită plăcerile care muşcă a doua zi.
- Durerile sunt plata plăcerilor dăunătoare.
- Dacă plăcerea te împiedică de la munca ta, renunţă la plăcere.
- Secretul vieţii constă nu în a face ce-ţi place, ci în a-ţi plăcea ce faci.
- Jocul, femeile şi vinul ruinează oamenii râzând.
- Nu deschide uşa unui viciu mic, pentru a nu intra cu el şi unul mare.
- Un viciu naşte altul.
- Viciul e propria sa pedeapsă.

Proverbe arăbeşti:

- Sfârşitul beţiei e căinţa.
- Vinul pe om nu-l omoară, dar ca pe un câine îl doboară.

Proverb persan:

- Sfârşitul beţiei e decăderea.

Proverbe turceşti:

- Ce se scrie la cârciumă, se citeşte în Iad.
- De beţiv şi nebunul fuge.

Proverbe chinezeşti:

- Cine se aruncă în braţele viciului, se rostogoleşte din înălţime în prăpastie.
- Viciul e urât şi la cei mai frumoşi; virtutea e frumoasă şi la cei mai urâţi.

Proverb albanez:

- Cine bea pe datorie, se îmbată de două ori.

Proverb danez:

- Omul beat este miel, porc, maimuță, leu.

Proverb georgian:

- Dacă trei persoane îți spun că ești beat, culcă-te!

40. Când mergi în vizită

Vizitele nu se fac oricum. Într-o vizită, „vino când eşti dorit, ca să fii bine primit. Nu veni nechemat şi du-te numai când eşti trimis", spunea gânditorul Baltasar Gracian în secolul al XVII-lea. Alte reguli esențiale: într-o vizită, nu zăbovi mult şi fereşte-te ca vizitele tale să fie prea dese. Filosoful grec Socrate avertiza în veacul al IV-lea î.H.: „Nu îndesi întâlnirile cu aceiaşi oameni şi nu le lungi vorbind aceleaşi lucruri, căci omul se satură de toate."

Vizitele presupun politețe şi reținere, fiindcă mitocănia şi prezența excesivă într-o casă străină pot fi sancţionate prin interdicţii la intrare. Este esenţial, de asemenea, ca vizitele să respecte regulile bunului-simţ, nu avem dreptul să dăm buzna în locuința altora la ore nepotrivite, de somn sau de masă, chiar dacă ne sunt prieteni apropiați.

„Cel ce vine rar este totdeauna bine-venit", spune scriitorul german Jean Paul Friedrich Richter în *Hesperus*, lucrare din secolul al XVIII-lea.

În momentul în care încălcăm aceste reguli nescrise ar trebui să ne imaginăm noi înşine cum am privi propria insolenţă, dacă noi am fi gazdele cărora avem de gând să le invadăm spațiul şi timpul.

După modul în care ne comportăm în vizită suntem etichetaţi şi invitați să revenim cu o proximă ocazie sau suntem evitaţi pentru totdeauna. Dacă venim însoțiți, persoana care ne acompaniază este oglinda noastră. „Spune-mi cu cine eşti în vizită şi îţi voi spune cine eşti", spune romancierul spaniol Miguel de Cervantes în capodopera *Don Quijote*.

O regulă importantă de politețe este ca vizitele să nu fie făcute fără invitație. Proverbele pun accent asupra prevederii ca vizitele pe care le facem să fie mai rare, pentru a nu deveni plictisitoare şi jenante, pentru a nu produce deranj şi supărare.

Proverbe arăbeşti:

• Vizitează-ţi rudele mai rar şi ele te vor iubi; vizitează-le mai des şi ele se vor plictisi de tine.

• Allah să-l binecuvânteze pe cel care îşi scurtează vizita.

Proverb armenesc:

• Musafirul întârziat mănâncă din traistă.

Proverbe indiene:

• Peştele, ca şi musafirul, e bun numai două zile.

• Prima zi musafir, a doua zi musafir, a treia zi o calamitate.

Proverbe persane:

• Musafirul ne e drag până-n trei zile.

• Du-te acolo unde eşti invitat, nu de unde eşti gonit!

Proverbe turceşti:

• Musafirul nepoftit e întâmpinat cu câinii.

• Cine vine neinvitat stă pe podea.

Proverb nemţesc:

• Vizitele cele mai plăcute sunt cele mai rar făcute.

Proverbe italieneşti:

• Oaspete rar, oaspete drag.

• Oaspetele şi peştele după trei zile nu mai plac.

• Oaspetele e primit după cum e îmbrăcat şi condus după cum a vorbit.

invitaţii să strălucească şi să se simtă în largul lor.

Proverbe româneşti:

• Pe străin, când în casă îl primeşti, să-l cinsteşti, întru nimic să nu-l întristezi.

Proverbe chinezeşti:

• Primiţi pe fiecare cum primiţi oaspeţii de seamă.
• Cine serveşte oaspetelui vin prost, nu va bea la acesta decât ceai.

Proverb englezesc:

• Buna primire e cea mai bună mâncare.

Proverb kurd:

• Musafirii aduc noroc.

Proverbe italieneşti:

• De ce are omul patru pereți? Ca să odihnească un drumeț.
• La ospețe niciodată iuțeală, ceartă şi răutate, că îndată te poticneşti.
• Cu vasul gol, nu pofti oaspeţi.

Proverbe persane:

• Dacă vrei să-ți bucuri oaspetele, să aduci cinstire copilului său.
• În faţa oaspetelui, nu baţi nici câinele.

42. Cum ne purtăm cu vecinii?

„Un vecin rău este o mare nenorocire, un vecin bun este o adevărată comoară", spunea scriitorul grec Hesiod, părintele poeziei morale şi didactice, în *Munci şi zile*.

Nu te încrede cu totul în vecin, fii pe pace cu el, în bună înţelegere, fiindcă la nevoie ar putea fi cel mai la îndemână ajutor. Dar nu te da cu totul pe mâna lui, fiindcă prea multă apropiere poate duce la cea mai mare îndepărtare. Cu cât îţi va cunoaşte meritele, cu atât te va invidia mai mult. Cu cât îţi va afla mai bine vulnerabilităţile, cu atât va şti mai bine unde să te lovească, fiindcă de obicei „ochiul vecinului este duşmănos".

Pe de altă parte, amiciţia de la distanţă, faptul că ne oferim ajutorul, strict atunci când suntem solicitaţi, vor favoriza relaţiile normale şi reciproc avantajoase cu semenii care locuiesc în apropierea noastră.

Să ne purtăm frumos, să nu jignim, să nu rănim, să evităm diferendele cu vecinii. „Nu arunca piatra asupra vecinilor, fiindcă ai ferestrele din sticlă", explica genialul inventator şi om politic american Benjamin Franklin.

Vecinii trebuie respectaţi de departe, fiindcă, dacă ne cunosc prea de aproape, ar putea să nu ne mai vină în sprijin la greu. Poartă-te frumos cu vecinii, nu se ştie când vei avea nevoie de ei. Ajută-ţi vecinii! Dar nu exagera să le faci pe plac, nici „nu dărâma gardul". Caută să locuieşti într-o casă cu vecini buni. Ajută-ţi vecinii, căci nu poţi trăi fără ei, spun proverbele.

Proverbe româneşti:

- Când vrei să cumperi o casă, cercetează mai întâi de are vecini buni.
- Mai bine să locuieşti în pădure singur, decât în sat, între vecini răi.

• De vrei să ştii cum e oarecine, nu întreba departe, ci numai caută cum trăieşte cu vecinii săi.

• Nu eşti curat dacă arunci murdăria în curtea vecinului.

• Cu vecinul tău să fii pururea în pace, fie el cât de mic.

• Vecin bun ai nimerit, mare bine ai dobândit.

• Pe vecinul tău ajută-l la păsul său, ca să ai de ajutor şi tu la păsul tău.

• Mai bine să te sfădeşti cu mahalaua toată decât cu vecinul.

Proverb danez:

• Nimeni nu este aşa de bogat ca să nu aibă nevoie de un bun vecin.

Proverbe franţuzeşti:

• Cine are un vecin bun, are o dimineaţă bună.

• Iubeşte-ţi vecinul, dar nu da jos gardul care vă desparte.

• Vecin bun, zile bune.

• Un vecin bun e mai de preţ decât o rudă.

Proverbe indiene:

• Mai bine să te cerţi cu socrii, decât cu vecinii.

• Fii prieten cu vecinul, dar nu-i atinge gardul.

• Alege vecinul înaintea casei şi însoţitorul înainte de a pleca la drum.

Proverbe italieneşti:

• Cine are vecini buni, are zile bune.

• Cine are vecin bun, are dimineaţă bună.

• Mai bun un vecin apropiat, decât un văr de departe.

Proverb scoțian:

• Puteți trăi fără prieteni, dar nu fără vecini.

Proverbe turceşti:

• Vecinul se înşală doar o singură dată.

• Mai bine să-ţi fie duşman paşa decât vecinul.

• Cine pe vecin batjocoreşte la fel şi el o păţeşte.

• Dacă vecinul e bun, stai pe loc, chiar dacă locul e rău.

Proverb arăbesc:

- Doreşte binele vecinului tău dacă vrei să ai parte de bine.

Proverbe armeneşti:

- Vecinul apropiat e mai bun decât prietenul îndepărtat.
- Nu-ţi cumpăra casă, cumpără-ți vecin!
- Ai vecin liniştit, ai viață liniştită.

Proverbe chinezeşti:

- Totdeauna vecinul sforăie mai tare.
- Mai bine să te ai rău cu o rudă din depărtare, decât cu un vecin din apropiere.
- Alege-ţi pământul într-un sat bogat şi fă-ţi casa între vecini buni!

Proverb persan:

- Vecinul bun e milă dumnezeiască.
- Înainte de a cumpăra casa, află cine îţi va fi vecin.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Cine are vecini răi, doarme iepureşte.
- Vecin bun ai nimerit, mare bine ai dobândit; să cumperi vecinii întâi şi apoi casa.
- Dacă ai acoperiş de sticlă, nu zvârli pietre într-al vecinului.

Proverbe englezeşti:

- Putem trăi fără prieteni, dar nu fără vecini.
- Iubeşte-ți vecinul, dar nu-ți scoate gardul.
- Cine are vecin bun, are o zi bună.
- Trebuie să întrebi vecinul, dacă vrei să trăieşti în pace.
- Totul e bine pentru cel care e iubit de vecini.

Proverb nemțesc:

- Vecinătatea casei ridică prețul casei.

Proverb rusesc:

- Cine are vecin bun, are dimineață bună.

43. Politețea, de mare importanță

„Politețea sporește mult reputația unui om și a avea purtări alese este ca și cum ai avea scrisori de recomandare permanente“, spune plastic filosoful englez Francis Bacon. Deci, când mergi în societate, nu uita politețea acasă! Fii vesel, corect, modest și cuviincios!

Politețea înseamnă o atitudine binevoitoare, atentă și respectuoasă. Mai poate fi definită ca ansamblu de reguli de conduită în spiritul bunelor maniere.

Politețea sugerează adesea bunătate, complezență, finețe, oferă aparențe care fac ca omul să arate bine pe dinafară, așa cum ar trebui să fie și pe dinăuntru. „Politețea face ca omul să apară în exterior așa cum ar trebui să fie în interior“, spune la fel moralistul francez Jean de La Bruyère în *Caracterele*, o culegere de scurte piese literare care ilustrează spiritul veacului al XVII-lea. Politicoșii nu pierd nimic și au numai de câștigat, trezesc simpatie celor din jur, dorința de a-i sprijini, de a nu le crea neplăceri și mai ales de a nu-i ofensa.

„În politețe există farmec și folos“, știa și poetul Euripide, supranumit „filosoful scenei“.

„Fii politicos și amabil. Politețe înseamnă a-i saluta pe oamenii pe care îi întâlnești, iar amabilitatea este întâmpinarea lor cu vorbe prietenoase“, după cum ne povățuiește oratorul Isocrate în *Sfaturi către Demonicos*, fondatorul unei școli de retorică celebră în secolul al IV-lea î.H.

„Nu există niciun semn exterior al politeții care să nu cuprindă o profundă idee morală“, enunță în mod genial Goethe.

Politețea trebuie să nu fie exagerată, alunecând în batjocură, arogantă sau strict interesată, fiindcă poate să capete accente dureroase pentru ținta sa. „Adevărata politețe este o datorie; cea afectată, mai ales cea neobișnuită, este o șarlatanie. Ea nu este o chestiune a bunei-cuviințe,

ci un mijloc de a pune stăpânire pe cineva“, explică Baltasar Gracian în *Oracolul. Manual al înțelepciunii în viață*. Cartea este o culegere de aforisme care a fost deseori o sursă de inspirație pentru alți mari înțelepți ai lumii.

Proverbele subliniază pregnant valoarea politeții pentru om.

Proverb latinesc:

• A nu cere scuze este totuna cu o acuzație vizibilă.
(Excusatio non petita fit accusatio.)

Proverbe românești:

• Iubit și plăcut te fă la adunări, cu purtarea ta cea bună și cu o vorbă cinstită și dulce.

• La adunare, când te afli, să nu fii posomorât, că la toți vei fi urât.

• La adunări când te așezi, alege-ți loc mai jos, ca să nu auzi: „Poftim mai jos!“

• Fă loc celui mai bătrân și celui mai mare la orice adunare, ca să dobândești cinste mai mare.

• În adunare să ai cea mai mare grijă, ca unde ți se cade, acolo să alegi loc.

• Picior peste picior să nu arunci la adunare, nici să te razimi de altul sau cu cotul să atingi pe altul.

• La orice adunare, darul cel mare, vorbă potrivită și purtare cinstită.

• În adunare când petreci, să nu flueiri, să nu șuieri ca ciobanul la oi.

• Buna-cuviință pe buze și mâna la pălărie nu costă nimic și e bine și frumos.

• Nu numai să cunoști ceea ce se cuvine, ci să și urmezi după cum se cuvine.

• Precum după trup umbra nedespărțită umblă, așa și după cuviință mintea să-ți umble.

• Cei mai mulți din neștiință greșesc la cele de cuviință.

• Nu e destul să aibă omul daruri mari, ci trebuie să mai știe cum și când să le arate.

• La masă străină să nu poruncești, ci pe ce îți dă să te mulțumești.

Proverbe englezești:

- Un salut respectuos face o plăcere deosebită.
- O față surâzătoare e ca un fistic înflorit.

44. Respectă!

Respectă oamenii în vârstă! Respectă-ți aproapele, şi vei fi respectat!

Respectul este un sentiment de stimă sau de consideraţie faţă de o persoană. Respectul înnobilează oamenii şi le oferă şansa de a primi respect înapoi. Trebuie să-i respectăm pe toţi de lângă noi, indiferent de vârstă; dar să nu uităm că mai întâi merită atenţie bătrânii.

Respectul faţă de trecut asigură un viitor mai bun. „Adevăraţii oameni progresişti sunt cei care au ca punct de plecare un respect profund al trecutului. Tot ceea ce facem, tot ceea ce suntem este rezultatul unei munci seculare“, afirmă filosoful francez Ernest Renan în *Prefaţă* la *Amintirile din copilărie şi tinereţe*.

De obicei sunt respectate persoanele necunoscute, mai îndepărtate. Pentru cele de aproape, invidia şi gelozia inventează mereu cusururi pentru a nu fi apreciate la justa valoare. „Respectul nu suportă apropierea, ci se ţine mai totdeauna departe; pentru că, în prezenţa celui respectat, el se topeşte ca untul la soare“, explică filosoful german Arthur Schopenhaeur.

Dacă suntem respectuoşi, avem numai de câştigat, dacă nu suntem respectuoşi, avem de pierdut. „Un om cinstit este respectat chiar şi de cei necinstiţi“, spune filosoful şi scriitorul francez Denis Diderot în *Discurs asupra poeziei dramatice*. „Respectuosul este întotdeauna vrednic de stimă“, arată moralistul francez Joseph Joubert.

Proverbe româneşti:

- De omul bătrân să nu râzi, căci ai să ajungi ca el!
- Pe bătrân să-l cumperi, să nu-l vinzi!
- Pe cel mai mare şi mai bătrân la orice adunare să-l cinsteşti cu locul tău, când alt loc nu mai are.

- Să cinsteşti pe cei bătrâni şi de sfat să le mulțumeşti.
- Să te ruşinezi de căruntețele celui bătrân, ca şi de tine alții să se ruşineze!
- Între bătrâni să te amesteci, şi de cel mai înțelept să te lipeşti.
- Înaintea celui cărunt să te scoli cu cinstea ta.
- Să necinsteşti căruntețele, cea mai mare ocară. Fereşte-te de aceasta!
- Părul cel alb să-l cinsteşti, ca cinste şi tu să dobândeşti, când părul alb îl vei avea.

Proverbe italieneşti:

- Dacă mă respecți, te respect.
- Cine nu respectă nu e respectat.

Proverbe englezeşti:

- Respectă-te, altfel nimeni nu te va respecta!
- Oamenii se bucură de respect numai dacă respectă.

45. Atenție la familiaritate!

Acolo unde este nevoie să te impui, nu-ţi îngădui familiaritatea! Numai astfel vei fi respectat.

În familie sunt anumite reguli, mai destinse, fără pretenţii. Părinţii sunt îngăduitori, bunicii excelează în indulgenţă. Încă din primii ani de viaţă, copiii trebuie educaţi în spiritul diferenţei dintre familiaritatea de acasă şi formalismul din societate. Ei vor avea numai de câştigat dacă vor înţelege că lumea nu le va tolera erorile şi slăbiciunile, aşa cum fac părinţii şi mai ales bunicii lor.

În societate, abuzul de familiaritate dă dovadă de imaturitate. Mai mult decât atât, provoacă dispreţ şi uimire, nedumerire... „Familiaritatea care ia locul respectului este ridicolă“, explică ilustrul gânditor german Johann Wolfgang Goethe. „Prea multă familiaritate naşte dispreţul“, avertizează şi poetul latin Publius Syrus.

Şi proverbele ne pun în gardă privitor la riscul de a fi trataţi cu dispreţ, dacă ne îngăduim prea multă familiaritate în societate.

Proverb românesc:

- Nu tot ce este îngăduit în familie este îngăduit şi în societate.

Proverbe franţuzeşti:

- Prea multă familiaritate dă naştere la dispreţ.
- Familiaritatea descoperă cele mai importante secrete.

Proverb italienesc:

- Familiaritatea înlătură respectul.

Proverbe englezeşti:

- Familiaritatea dă naştere la dispreţ.

- Respectul e mai mare de la distanță.

Proverb brazilian:

- Bunurile prea la vedere îşi pierd culoarea.

46. Nu jigni!

Nu jigni pe nimeni, dacă vrei să nu ai surprize neplăcute! Nu lua în seamă orice jignire.

A jigni înseamnă a insulta, a ofensa, a atinge pe cineva în onoarea sau în demnitatea sa. Jignirile produc răni adânci, care nu se pot cicatriza fără acţiuni vindicative, uneori năprasnice. Cei care jignesc trebuie să se teamă... ofensele sunt adesea preambulul unor lovituri dinainte presupuse. Stârnesc ură, adversităţi, războaie pe viaţă şi pe moarte. Dintre toate jignirile, batjocura este cea mai gravă şi nu poate fi iertată. „Dintre toate jignirile, batjocura este cea care se iartă cel mai greu", confirmă moralistul francez La Bruyère.

Jignirile sunt greu de suportat şi sunt acceptate numai dacă au fost pe merit. Personalităţile vulnerabile sunt cele mai tentate să se răzbune, în urma ofenselor. „Răzbunarea purcede întotdeauna din slăbiciunea sufletului, care nu este în stare să suporte jignirile", potrivit aforistului francez La Rochefoucauld (din *Reflecţii sau sentinţe şi maxime morale*).

Ofensele nu sunt iertate nici dacă încercăm să le răsplătim cu fapte bune. „Este o mare greşeală să se creadă că marile personaje uită vechile ofense pentru serviciile noi", arată scriitorul şi gânditorul italian Niccolo Machiavelli în cea mai cunoscută lucrare a sa, *Principele*.

Proverbele lumii ne avertizează de asemenea să nu jignim pe nimeni, ca să nu ne câştigăm duşmani, care ne pot tulbura viaţa în orice moment.

Proverbe italieneşti:

- Cine jigneşte să nu uite!
- Cine jigneşte scrie pe pleavă, cine e jignit sapă mânia în marmură.

Proverbe englezeşti:

- Scrie insultele pe praf şi binefacerile în marmură!
- O jignire se imprimă pe metal, iar o binefacere se scrie pe apă.
- Nu te simţi jignit când nu există intenţia de ofensă.

Proverb franţuzesc:

- Cine comite ofensa, tolerează penitenţa.

Proverb indian:

- Nu mai poţi întoarce săgeata după ce ai azvârlit-o.

47. Atenție la glumă!

Pentru a face glume, trebuie mai întâi să evaluezi, cât se poate de lucid, partenerii de discuţie. Cu oameni lipsiţi de bun simţ împrejur, un spirit sprinţar se poate răstălmăci grosolan, fiind urmat de jigniri şi conflicte imprevizibile. Numai persoanele inteligente pot gusta, cu adevărat, o vorbă de duh. „Nu trebuie să riscăm să glumim decât cu oamenii politicoşi sau deştepţi“, spune moralistul francez La Bruyère în *Caracterele*.

Există şi glume dure folosite în scop războinic, cărora trebuie să fim pregătiţi permanent să le facem faţă. „Gluma este un fel de duel în care nu se varsă sânge“, spune scriitorul francez Nicolas Chamfort (din *Maxime şi reflecții*).

Glumele nu trebuie să fie uzitate decât de cei care au talent nativ, fiindcă între un spirit nevinovat şi o ofensă nu este uneori decât un pas.

Stângăcia în exprimare sau ideile neinspirate pot răni în loc să înveselească. Aşa că e mai bine să renunţăm la glume decât să producem traume în mod inutil. „Mai bine să pierzi o vorbă de spirit decât un prieten“, ne sfătuieşte scriitorul francez Nicolas Boileau (din *Satire*). „Produsul spune tot ce gândeşte şi sacrifică mai degrabă prietenul decât gluma“, potrivit scriitorului scoţian Samuel Smiles (*Fii om de caracter*).

Să vedem acum ce spun proverbele privitor la oamenii cărora le place să se joace mai mult sau mai puţin cu glumele răutăcioase.

Proverb românesc:

- Gluma se face ceartă.

Proverb arăbesc:

- Gluma în vorbire e ca sarea în bucate.

Proverb armenesc:

- Gluma e ca lâna: dacă o torci prea mult, se rupe.

Proverbe persane:

- Vântul aduce ploaia, gluma, bătaia.
- Poţi glumi dacă tu însuţi suporţi glumele altora.

Proverb turcesc:

- Gluma sfârşeşte rău.

Proverbe italieneşti:

- Gluma prelungită nu e bună.
- Gluma, râsul şi veselia, când sunt prea multe, plictisesc.
- Gluma cu mâna, gluma bădăranului.
- Înţeleg ploaie, dar nu înţeleg furtună. Gluma să nu supere!

48. Să nu uităm de daruri

„Se spune că darurile înduplecă şi pe zei“, arăta genialul poet Euripide. Nimeni nu poate contesta acest lucru: tuturor ne plac darurile. Este lesne de înțeles că un dar, cât de mic, face plăcere oricui. Este o „cheie“ care deschide orice uşă. Însă sunt şi unele amănunte legate de daruri care nu trebuie neglijate, cum ar fi să dăruim la momentul oportun, să nu oferim lucruri neplăcute (chiar dacă se obişnuieşte a spune: „Calul de dar nu se caută la dinți.“), să nu ne bucurăm de darurile duşmanilor, să nu găsim pricini darurilor, să fim atenți cum le oferim şi aşa mai departe. Să avem grijă, că uneori darurile primite ne pot cumpăra „libertatea“.

Prietenia se întreţine cu daruri mici. „Dar mic, bucurie mare“, spunea poetul şi rapsodul grec Homer. Darul este un obiect primit de la cineva sau oferit cuiva în semn de prietenie sau chiar drept ajutor. Generozitatea este întruchipată de plăcerea de a da, de prioritatea dispoziţiei de a oferi în dauna celei de a primi.

Când dăruim, contează mai mult modul în care o facem. Dacă dăruim în silă, dacă dăruim cu greu, mai bine ar fi să ne abţinem. „Felul în care dai valorează mai mult decât ceea ce dai“, confirmă scriitorul francez Pierre Corneille (unul dintre marii dramaturgi ai secolului al XVII-lea) în *Mincinosul*. „Cel mai important şi mai greu lucru este să dai, ce te costă să mai adaugi şi un zâmbet?“, întreabă în acelaşi sens, moralistul francez La Bruyère în *Caracterele*.

„Când dai, dă cu bucurie şi zâmbeşte“, ne sfătuieşte de asemenea eseistul francez Joseph Joubert în *Cugetări*. „Oricât de mari ar fi darurile, ele pier din pricina flecărelii lor“, explică şi Martialis, poet latin din secolul I d.H.

Ca să avem pretenţia de a primi, trebuie mai întâi să dăm. Aşa cum ne place să aşteptăm cadouri, la fel şi alţii aşteaptă daruri de la noi. Generozitatea este o atitudine benefică, profund roditoare, înfrumuseţează

sufletul celui care o cultivă şi viaţa celui care profită de pe urma sa.

Scriitorul Octavian Paler nu credea însă în trăinicia darurilor: „Da, sunt recunoscător că exist şi disperat că va veni o vară în care nu voi mai putea să urmăresc cum înnegreşte lumina chiparoşii la amiază, nu e firesc la vârsta mea? Mă doare tot ce iubesc acum, pentru că presimt în orice frumusețe sfârşitul, dar poate că aşa arată adevărata iubire. Bucură-te de acest dar vremelnic, strigă o voce în mine. Căci nu există decât daruri vremelnice."

Cu toate acestea, proverbele arată că este bine şi avantajos să facem daruri!

Proverbe latineşti:

• Abia la o mie de oameni dacă găseşti unul care să dispreţuiască un dar.

(Qui spernat munus, vix est in millibus unus.)

• Darul, oricum ar fi, el nu trebuie cercetat.

(Donum, qualecumque sit, non debet examinari.)

• Este mai plăcut un dar pe care l-ai primit fără să te fi rugat.

(Gratius est donum, quod venit ante preces.)

• Să nu te uiţi la dinţii calului de dar.

(Noli equi dentes inspicere donati.)

• Cine dă repede, dă de două ori.

(Bis dat qui cito dat.)

Proverbe româneşti:

• Darul nu se refuză!

• Nemulțumitului i se ia darul.

• Darul nu după mărime, ci după dragoste se preţuieşte.

• Nu da cu piciorul, că vei duce dorul.

• Darul orbeşte şi pe cel cu patru ochi.

• Mai bine este a da decât a lua.

• Când dăruieşti, darul îndată să-l pui la uitare, iar când îți dăruieşte, să nu-l uiți în veac.

• Dar din dar se face Raiul.

• Darul cel târziu nu are putere de dar.

• Darul dat la vreme e dar îndoit.

Proverbe franţuzeşti:

Proverbe englezeşti:

- E binevenit cel care aduce.
- Darurile intră pretutindeni fără burghiu.
- Mâna care dă, culege.
- Un dar mult aşteptat e plătit, nu e dar.
- Dăruieşte pe jumătate cine ezită să dea.
- Îşi dublează darul cel care dă la timp.
- Ce e cumpărat e mai ieftin decât un dar.
- Micile daruri păstrează caldă prietenia.
- Darurile de la duşmani sunt periculoase.
- Darul omului viclean are ceva din stăpânul său.
- Mai bine să dai decât să iei.

Proverbe arăbeşti:

- Cel care duce un dar pe măgar, aşteaptă un dar pe care să-l ducă pe o cămilă.
- Mâna care dă e deasupra celei care primeşte.

Proverb indian:

- Ține seama de puterea darului care pe dată trezeşte încredere şi datorită căruia duşmanul devine deodată prieten.

Proverb persan:

- Cel darnic nu are nevoie să fie viteaz.

Proverbe turceşti:

- Nimeni nu taie mâna care dă.
- Dacă vrei să iei, obişnuieşte-te să dai!

49. Aminteşte-ţi să fii om!

Niciodată nu eşti singur. Până la urmă tot ai nevoie de cineva. Deci, ai grijă cum te porţi cu semenii!

Omenia este un complex de calităţi înrâurite din înţelegerea condiţiei umane, din necesitatea unui comportament amabil.

Oamenii ar trebui să realizeze că nu pot trăi cu totul izolaţi unul de altul. Singurătatea este o infirmitate care are drept consecinţe boli grave şi chiar alienarea mentală. Suntem oameni, predestinaţi să trăim între oameni, chiar dacă relaţiile dintre noi sunt de multe ori dificile. Condamnarea semenilor nu ar trebui făcută înaintea unei analize riguroase, recunoscând cu onestitate tendinţa umană de a înfiera la alţii tot ceea ce este mai dubios în noi înşine.

„Trebuie ca mai întâi noi înşine să fim oameni de bine şi apoi să căutăm pe cei care se aseamănă cu noi", arată Cicero în *Despre prietenie*.

„Omul cuminte se fereşte să devină registrul greşelilor celorlalţi", spune gânditorul spaniol Baltasar Gracian în *Oracolul. Manual al înţelepciunii în viaţă*.

Omenia este termenul de raportare pentru evaluarea unui individ care accede la statutul de valoare autentică. „Om mare nu poate fi decât acela care, pe lângă puterea de creaţie, mai are şi destulă omenie, pentru ca viaţa lui să rămână drept pildă urmaşilor", explică Simion Mehedinţi, academician şi important om de cultură, în *Semnele oamenilor mari*.

Proverbele subliniază importanţa omeniei pentru reuşita în viaţă.

Proverb latinesc:

- Adu-ţi aminte că eşti om!
(Te huminem esse memento.)

Proverbe româneşti:

• Tot omul trebuinţă unul de altul are, de aceea niciodată să nu zici: „Ce-mi pasă mie?“

• Unul de altul suntem legaţi după trebuinţele noastre, de aceea unul pe altul să ajutăm la a lui trebuinţă, după a noastră putinţă.

• Când unul cu altul bine se ajută, atunci la toţi deopotrivă o dreptate se socoteşte.

• Bine faci, bine găseşti.

• Oricine eşti, şi oriunde eşti, adu-ţi aminte că om eşti!

• Omul de omenie crede omului de omenie.

• Om fiind şi tu, pe orice om ca pe tine să-l socoteşti de om.

• Omul fără omenie e ca şi trupul fără suflet.

• Omenia-i mai scumpă ca avuţia.

Proverb basc:

• Munte n-are nevoie de munte, dar omul are nevoie de om.

Proverb chinezesc:

• Omenia este inima omului.

50. Promisiunile trebuie să fie sfinte

Nu promite până nu eşti sigur că îţi vei putea ţine făgăduinţa. Altfel, toţi îşi vor pierde încrederea în tine. „Vezi să nu făgăduieşti multe şi apoi ce făgăduieşti să nu plineşti", spune Samuil Micu, cunoscut reprezentant al Şcolii Ardelene. „Nu făgădui ceea ce nu poţi ţine", avertizează şi poetul latin Publius Syrus, în *Sentinţe*. Nu te încrede în cei ce promit mult!

Promisiunile sunt angajamente pe care cineva şi le ia, spunând că va face anumite lucruri. Oamenii promit uşor, de obicei, şi îndeplinesc făgăduinţele mult mai greu. Există însă şi persoane care fac promisiuni cu mare greutate, dovedindu-se în mod paradoxal mai paroliste, mai serioase, decât cele care se avântă în făgăduițe peste făgăduințe. „Cine promite cel mai greu îndeplineşte cel mai sigur", spune filosoful francez Jean-Jacques Rousseau în romanul pedagogic *Émile sau despre educaţie*.

De multe ori, când facem făgăduinţe, în mod instinctiv, dorim să le îndeplinim, dar între timp pot interveni schimbări care ne împiedică să o facem. „Cel mai bun mijloc de a-ţi ţine cuvântul este să nu îl dai niciodată", a sesizat cu spiritul său genial Napoleon Bonaparte, om politic şi militar francez. Promisiunile se fac instantaneu, la întâmplare, unii le folosesc pentru a câştiga simpatie, alţii, din porniri binevoitoare. Îndeplinirea lor depinde însă de propriile interese, mai bine zis de interesele celui care le face. „Promitem după speranţele noastre şi îndeplinim după temerile noastre", explică filosoful şi moralistul francez François de La Rochefoucauld.

Oamenii obişnuiesc să îşi ţină promisiunea îndeosebi față de proprii copii. Promisiunile sub formă de ameninţare, adresate duşmanilor, sunt de asemenea, respectate mai degrabă decât făgăduinţele binefăcătoare față de prieteni. Există oameni care se joacă, implacabil, cu promisiunile în van, profitând de naivitatea unor oameni aflaţi în dificultate.

Făgăduințele în număr mare nu pot fi respectate nici dacă ar exista bunăvoință totală. Nimeni nu ar dispune de resurse şi timp suficient pentru a face față tuturor solicitatorilor. „Cine promite totul nu promite nimic; însă promisiunile sunt o cursă pentru cei proşti", constată scriitorul şi gânditorul spaniol Baltasar Gracian y Morales.

Proverbe latineşti:

- Cine îşi păstrează jurământul reuşeşte în orice împrejurare.
(Qui insiurandum servat, quovis pervenit.)
- Omul care nu îşi respectă cuvântul nu se poate bucura de onoare.
(Falsus in ore, caret honore.)

Proverbe româneşti:

- Lesne făgăduim, anevoie împlinim.
- Decât să porți un om cu vorba, spune-i mai bine că nu se poate.
- Făgăduieşte numai ce poți da.
- Cine făgăduieşte tot, nu făgăduieşte nimic.
- Mai bine un ban în pungă, decât făgăduială lungă.
- La ceea ce nu poți nici ție să-ți ajungi, nu mai făgădui altuia să-i ajuți.
- Făgăduiala să-ți fie faptă urmată, iar nu vorbă deşartă!
- Cel care făgăduieşte şi nu împlineşte, vrăjmaş dobândeşte pe cel ce-i făgăduieşte.
- De ai făgăduit odată, păzeşte-ți făgăduința, ca să nu ieşi mincinos.
- Făgăduiala dată e datorie curată.

Proverbe nemțeşti:

- Mai bine spune drept că nu poți ajuta decât să ții omul legat cu zadarnică nădejde.
- Făgăduiala are picioare, numai darul are mâini.
- Cine promite mult dă puțin.

Proverbe italieneşti:

- Cine făgăduieşte mult împlineşte puțin.
- Cine făgăduieşte mult dă puțin.
- Făgăduiala dată e datorie curată.
- De făgăduieli nu te bucura, de amenințări nu te teme!
- De la *a zice* şi până la *a face* e cale lungă.

- *A spune* şi *a face* sunt două.
- Una e să spui, alta e să faci.
- E mai bine să faci bine decât să vorbeşti bine.

Proverb rusesc:

- Ți-ai dat cuvântul? Ține-l. Nu ți l-ai dat? Stai aşa.

Proverbe chinezeşti:

- Cine consimte uşor rareori îşi ţine cuvântul.
- Nu aştepta de la alții ceea ce tu nu poţi făgădui.

Proverb turcesc:

- Omul e apreciat după cuvântul dat; calul e ţinut de căpăstru.

Proverb egiptean:

- Să nu ai legături cu o femeie amăgind-o prin făgăduieli mincinoase.

Proverb armenesc:

- Cuvântul omului cinstit, făgăduială respectată.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Făgăduiala dată e datorie curată.
- Mai bine o dată „na" decât „stai că-ţi voi da".
- De la zisă pân-la faptă, tot mai este o bucată.
- De la vorbă până la faptă, ca de la pământ la cer.
- Înţeleptul tace şi face.

Proverbe englezeşti:

- Promisiunea e datorie.
- Cei care promit mult fac cel mai puțin.
- Cuvintele dulci îi încântă pe proşti.
- Promisiunea nerespectată este o minciună nespusă.
- Făgăduielile fac datorii şi datoriile, făgăduieli.
- Făgăduieşte puțin, dar fă mult!
- Oamenii dispuşi să făgăduiască sunt dispuşi să uite.

Proverbe franţuzeşti:

- Cine făgăduieşte mult dă puţin.
- Cine greu făgăduieşte, repede împlineşte.
- Cine nu îşi ţine făgăduiala regretă că a făcut-o.

(Si quem laudaris, parce laudare memento.)
- Desfrâul şi lauda nu se înţeleg niciodată.

(Lascivia et laus nunquam habent concordiam.)
- E un lucru ruşinos să fii lăudat de cei care nu sunt demni de laudă.

(Turpe est laudari ab illaudatis.)
- Lauda de sine miroase urât în gura proprie.

(Propria laus sordet in ore proprio.)
- Lauda este răsplata virtuţii.

(Merces virtutis laus est.)
- Să lauzi cu măsură!

(Laudem conferre in medium.)
- Dacă lauzi pe cineva, fii scurt!

(Si quem laudaris, parce laudare memento.)
- Este ruşinos să fii lăudat de cel care nu merită laude.

(Turpe est laudari ab illaudatis.)
- Lauda de sine împute gura.

(Propria laus sordet in ore.)

Proverbe româneşti:

- Altul să te laude, nu gura ta!
- Cine pe sine se laudă, acela mai rău se înjoseşte.
- Lauda aduce pagubă.
- Lauda se sine nu miroase a bine.
- Lauda în faţă e jumătate ocară.
- Nu-ţi lăuda singur faptele că îţi pierzi rodul.
- Cine se laudă singur se ocărăşte pe sine.
- Găina care cotcodăceşte mult nu face ouă.
- Pisica cu clopoţei nu prinde şoareci.
- Cine se laudă că nu e mincinos, trebuie crezut doar pe jumătate.
- Lauda omului – faptele sale.
- Când pe altul lauzi de-o faptă bună, urmează şi tu după acea faptă, ca asemenea laudă să dobândeşti şi tu!
- Lauda îl îndeamnă pe înţelept la mai mare înţelepciune, iar pe cel nebun îl înnebuneşte de tot.
- Lauda pentru fapte bune – cinstea cea mai mare.
- Lauda peste cuviinţă seamănă a batjocură.
- Lauda se cuvine celor drepţi şi cinstiţi.

52. Modestia şi mândria

Nu te îngâmfa! Modestia este semnul superiorităţii, iar îngâmfarea, al prostiei! Dar nu exagera nici cu modestia, să nu dai în „mândrie deghizată“!

Mândria este un păcat care constă în afişarea unei superiorităţi care poate fi legată, în chip lipsit de raţiune, de diverse lucruri, cum ar fi calităţi fizice sau morale, avere, situaţie, origine, naţionalitate, etnie, rasă, culoarea pielii sau altele.

Mândria, sinonimă cu trufia sau îngâmfarea, este un sentiment de încredere, uneori exagerată, în calităţile proprii. Modestia este însuşirea de a fi moderat în pretenţii, lipsit de vanitate şi orgolii. Mândria sfidează bunul simţ, jigneşte onorabilitatea şi degradează modestia, care creează o bună impresie şi înnobilează.

„Mândria nu reuşeşte niciodată mai bine ca atunci când se acoperă de modestie“, spune în chip minunat scriitorul francez Antoine Gombaud Chevalier de Méré.

Mândria descalifică şi umileşte chiar meritele reale. „Cu cât se face mai mare, cu atât pare mai mic“, arată dramaturgul francez Philippe Néricault Destouches în comedia în cinci acte *Gloriosul*. „Modestia este singura strălucire pe care ne este îngăduit să o aducem gloriei“, spune scriitorul francez Charles Pinot Duclos în *Consideraţii asupra moravurilor*.

Modestia trebuie să fie însă autentică, nu o mândrie deghizată în mod perfid, mai dezgustătoare decât vanitatea însăşi. „Falsa modestie este cel mai mare rafinament al vanităţii“, spune celebrul moralist La Bruyère în *Caracterele*.

Mândria este primul din cele şapte păcate capitale, după cum smerenia este cea mai mare virtute, potrivit învăţăturilor creştine. Însă acest păcat este atât de complex, de ambiguu, de perfid şi de viclean,

nociv şi distrugător, încât aproape nimeni nu îi poate rezista. Păcatul mândriei este auto-supra-dimensionarea propriei persoane. Suntem mândri şi cădem în perfidul păcat al mândriei atunci când ne atribuim unele merite sau daruri care de fapt nu sunt ale noastre, când ne lăudăm deşănţat în faţa oamenilor pentru ce am făcut, când facem publicitate pentru orice faptă bună pe care o facem, când ignorăm şi râdem pe bună dreptate sau pe nedrept de cineva, când invidiem şi urâm pe cineva care este mai bun decât noi, când vorbim pe cineva de rău, indiferent dacă este adevărat sau nu, când ne îmbrăcăm în haine sofisticate pentru a plăcea oamenilor sau pentru a fi în centrul atenţiei.

Proverbele înfierează toate aceste forme de trufie şi arată în cuvinte meşteşugite că „mândria vine înaintea căderii".

Proverbe latineşti:

• Când apare îngâmfarea, piere fericirea.
(Superbia oriente, occidit felicitas.)
• Neştiinţa este mama aroganţei.
(Inscitia omnis arogantiae mater est.)
• Să fii mândru numai atât cât îţi îngăduie meritele tale!
(Sume superbiam quaesitam meritus.)
• Trufia este începutul oricărei greşeli.
(Initium omnis peccati est superbia.)
• Cizmarule, limitează-te la meseria ta! (Pliniu cel Bătrân – istoric şi literat roman – povesteşte cum un cizmar îi atrăsese atenția marelui pictor grec Apelles, că are greşit făcută sandaua unui personaj dintr-un tablou al său. Ca urmare, pictorul a retuşat sandaua. Cizmarul, văzând aceasta, a început să-i critice şi alte părți ale tabloului. Apelles, indignat de aerele de cunoscător pe care şi le dădea cizmarul, l-a oprit să se mai amestece: „Ne sutor ultra crepidam!" („Cizmarule, nu mai sus de sandale!")

Proverbe româneşti:

• Capul plecat, sabia nu-l taie.
• Mândria vine înaintea căderii.
• Tot cel care se înalţă se smereşte.
• S-a înfoiat ca varza şi s-a îngâmfat ca barza.
• Când mândria merge înainte, ruşinea după ea se ţine.
• Mândrului şi Dumnezeu îi stă împotrivă.

• Nici mândru de tot, nici plecat peste fire, ci o măsură să păzeşti ce ţi se cuvine ţie mai bine.

• Nu-i ajungi cu prăjina la nas.

• Măreţ ca păunul când îşi umflă coada, iar când la picioare se uită, de ruşine se topeşte ca ceara de foc.

• Mândria ochii minţii îi orbeşte.

Proverbe englezeşti:

• Mari onoruri, mari poveri.

• Cu cât mai înalt muntele, cu atât mai adâncă valea.

• De la cea mai mare înălţime, cea mai mare cădere.

• Nu stă sigur cel care stă foarte sus.

• Mai bine să stai pe loc decât să te ridici şi să cazi.

• Cel care cade astăzi se poate ridica mâine.

• O mică îngâmfare strică un mare merit.

• Cine e plin de sine, e foarte gol.

• Îngâmfarea poate umfla omul, dar niciodată nu-l poate menţine sus.

• Mândria merge în faţă şi ruşinea o urmează.

• Orgoliul merge în faţă şi ruşinea o urmează în spate.

• Orgoliosul urăşte orgoliul... la alţii.

• Vanitatea e hrana proştilor.

Proverbe franţuzeşti:

• Cine cade de sus, cade mai rău.

• Numai proştii se laudă.

• Mare eşti, mult pătimeşti.

• Orgoliul se instalează într-un cap gol.

• Prostul, până nu-i fudul, parcă nu e prost destul.

• Mai departe ajungi cu căciula în mână decât cu ea pe cap.

Proverbe spaniole şi portugheze:

• Cine sare cam sus, îndată cade jos; la vale lesne aluneci, iar în sus anevoie te urci.

• Te poţi opri când te sui, dar anevoie când te cobori; nu e suiş fără coborâş.

• Dragostea şi trufia nu caută tovărăşie.

• Nerodul la orice fie pe loc zice că îl ştie; prostului nu-i stă bine

Proverb japonez:

• Zăpada nu rupe niciodată ramurile salciei.

Proverb turcesc:

• Nu căuta să-l umileşti pe cel în nenorocire, vine o zi când Allah îl va ridica.

Proverb rusesc:

• Vanitatea e semnul micimii de spirit.

53. Nu încerca să schimbi pe nimeni

Nu încerca în zadar să schimbi pe cineva! Ai lupta pentru o cauză pierdută.

Oamenii îşi formează obiceiuri dobândite prin repetarea îndelungată a aceloraşi acţiuni. Deprinderile sunt fixate uneori încă din copilărie şi ajung cu timpul să fie o a doua natură. Aproape că nu pot fi schimbate, iar tentativele de a le modifica se pot solda cu impulsuri de respingere şi furii nebuneşti. Puterea obişnuinţei poate metamorfoza însăşi înzestrarea nativă. „Obişnuinţa aproape poate schimba caracterul întipărit de natură“, observă Shakespeare în *Hamlet*. „Obiceiul constrânge natura“, afirmă filosoful şi matematicianul francez Blaise Pascal în *Cugetări*.

„E greu să pui capăt unei obişnuinţe îndelungate, într-un timp scurt“, afirmă dramaturgul grec Menander, care crede că schimbarea ar fi posibilă în urma unor strădanii de mare durată. „Obiceiul este tiran“, constata şi poetul roman Horaţiu în secolul I î.H., după cum s-a exprimat în *Arta poetică*.

Obişnuinţa are şi aspecte pozitive, ajutându-ne să ne adaptăm în condiţii neprielnice şi să îndurăm privaţiuni care par de neconceput. „Obişnuinţa ne deprinde în curând cu cele mai grele lucruri“, afirmă filosoful stoic roman Lucius Annaeus Seneca în *Liniştea sufletească*.

Obiceiul este adânc înrădăcinat şi nu poate fi schimbat nici de puterile statului, adevăr care l-a determinat pe gânditorul Montesquieu să adauge următoarea recomandare în *Spiritul legilor*: „Cine vrea să schimbe obiceiurile şi manierele nu trebuie să le schimbe prin legi.“ El a pledat îndelung pentru separarea puterilor în stat şi a urmărit să formuleze principiile generale capabile să explice dezvoltarea istoriei.

În călătorii, sau dacă ne stabilim în alte regiuni sau ţări trebuie să ne adaptăm cutumelor locale. „Trebuie să ne acomodăm obiceiurilor fiecărei ţări“, este îndemnul lui Erasmus din Rotterdam în *Buna cuviinţă pentru*

copii.

Proverbele pun în evidenţă aceeaşi inflexibilitate a omului impregnat cu anumite deprinderi din familie sau din copilărie.

Proverbe generale:

- Deprinderea este a doua natură.
- Năravul din fire n-are lecuire.
- Lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba.
- Obişnuinţa este a doua natură.

Proverbe latineşti:

- Vulpea îşi schimbă părul, dar năravul ba.

(Vulpes pilum mutat, non mores.)

- Lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba

(Lupus pilum mutat, non mentem.)

- Defectele înnăscute ale corpului sau ale sufletului nu se pot îndepărta prin nicio ştiinţă.

(Nulla sapientia naturalia corporis aut animi vitia ponuntur.)

Proverbe româneşti:

- Capra nu se face vacă, nici nătărăul om de treabă.
- Pomul strâmb din tinereţe nu se-ndreaptă la bătrâneţe.
- Deprinderea din tinereţe rămâne şi la bătrâneţe.
- Dac-a fost mojic întâi, e şi pân-la căpătâi.

Proverbe franţuzeşti:

- Poţi să-i îndrugi cât îţi place, că el tot ce ştie face.
- Răul înrădăcinat este greu de vindecat.
- Oaia behăie întotdeauna la fel.
- Vulpea îşi schimbă părul, dar năravul ba.
- Cădem totdeauna în partea în care suntem aplecaţi.
- Năravul din fire n-are lecuire.

Proverbe nemţeşti:

- Nebunia din născare, niciodată leac nu are.
- Prostia din născare n-are leac.
- Cine fură o dată, va fura totdeauna.

• E mai uşor să schimbi cursul unui râu decât să schimbi caracterul omului.

• E mai uşor de a muta o floare decât de a schimba caracterul.

Proverb egiptean:

• Sfatul bun dat unui om fără minte piere ca vântul.

Proverbe spaniole şi portugheze:

• Nebunia din născare niciodată leac nu are.

• Boul bătrân nu se învaţă la jug.

• Prost se naşte, prost creşte, prost moare.

• Corbul în zadar se spală, că negreaţa nu şi-o pierde; pe arap, cât de mult îl vei spăla, tot negru va rămâne.

Proverbe italieneşti:

• Maimuţa e totdeauna maimuţă, chiar îmbrăcată în mătase.

• Ce naşte din găină îi place să scurme.

• Cine se naşte măgar, măgar moare.

• Cine se naşte lup, nu moare miel.

• Prunul nu face portocale.

• Nu are lecuire năravul din fire.

• Obişnuinţa e a doua natură.

• Mare e forţa obişnuinţei!

• Obişnuinţa face legea.

• A spăla capul unui măgar înseamnă a pierde leşia şi timpul.

• O maimuţă e tot maimuţă, o secătură e tot o secătură, chiar dacă sunt îmbrăcate în mătase şi purpură.

• Vulpea îşi schimbă blana, dar nu şi obiceiul.

• Nimic nu e mai puternic ca obişnuinţa.

- Dacă ai făcut bine cuiva, fereşte-te de el!

Proverbe arăbeşti:

- Ține minte fapta bună care ţi s-a făcut demult şi uită fapta bună pe care ai făcut-o de curând!
- Un câine recunoscător valorează mai mult decât un om nerecunoscător.
- Cei mai mulţi uită să fie recunoscători.
- Recunoştinţa îmbracă trei forme: un sentiment din adâncul inimii, o expresie de mulțumire şi un dar întors.

Proverbe armeneşti:

- Cui i-am zis că mi-e drag ca ochii din cap mi-a scos ochii.
- Şarpele degerat îl muşcă mai întâi pe cel care l-a încălzit la sân.

Proverbe indiene:

- Sarea roade oala în care se află.
- Bagă în casă un pui de cămilă şi după aceea va trebui să dărâmi casa.
- Scorpionul îl muşcă pe cel care l-a scos din foc.

Proverb persan:

- Viermele roade copacul; chiar copacul în care a crescut.

Proverb spaniol:

- După a noastră scăpare, niciun sfânt cinste mai are.

Proverbe italieneşti:

- A trecut pericolul, sfântul e uitat.
- A trecut sărbătoarea, sfântul e uitat.
- Pâinea mâncată, repede e uitată.

55. Nu te amesteca!

Să nu intri în „jocurile" în care nu eşti poftit! Nu te amesteca în viaţa şi în problemele altora. Nu intra în vorbă, dacă nu eşti întrebat. După cum fiecăruia dintre noi nu îi place ca cineva să intervină în viaţa şi în problemele sale, aşa ar trebui să ne abţinem a ne implica în existenţa altora. Ne naştem cu gena libertăţii în sânge şi orice amestec ni se pare de nesuportat. Este o realitate de care trebuie să ținem seama atunci când, cu voie sau fără de voie, pătrundem în vieţile celorlalţi.

„E ruşinos să te amesteci nechemat în treburile altora", arăta încă de acum 2400 de ani filosoful grec Democrit. Amestecul în vorba altora, amestecul în fapte care nu te privesc, irită, deranjează. Exerciţiul libertăţii nu tolerează imixtiuni, oricât ar fi de nevinovate.

În diferende, amestecul devine chiar periculos, atrăgând mânie şi repercusiuni din ambele părți. „Precum cel care prinde un câine de urechi este cel care se vâră într-o ceartă în care nu este amestecat", potrivit Bibliei (Pildele lui Solomon, 26:17). „Cine se amestecă între cei care se ceartă adesea se alege cu nasul însângerat", este o concluzie asemănătoare, inserată de poetul şi dramaturgul englez John Gay în *Fabule*.

Proverbele popoarelor ne învaţă de asemenea să ne abținem a ne amesteca „unde nu ne fierbe oala".

Proverbe româneşti:

- Nu te amesteca nepoftit în viaţa altora!
- Nu-ţi băga lingura unde nu-ți fierbe oala!
- Unde nu este ascultare, nu chema vorba!
- Cine se amestecă în lături, îl mănâncă porcii.
- Nechematul n-are loc la masă.
- Nu „alerga" la cineva, decât dacă eşti chemat. Nu-ţi oferi ajutorul

56. Nu te pune de-a curmezişul!

Nu trebuie să te pui contra vântului. Trebuie să mergi numai în sensul curentului, de vrei să răzbeşti greutăţile vieţii. Adaptează-te fiecărei situaţii, pliază-te după fiecare individ care-ţi intersectează existenţa.

Oamenii care se împotrivesc evidenţelor suferă decepţie după decepţie. Când te întâmpină un val uriaş, nu cuteza să-l înfrunţi, ci lasă-te pe coama lui până ce te duce la liman. Dacă vei încerca să-l spinteci, noianul de ape te va trage la fund şi te va îneca. Tot astfel, nu încerca să te opui când mulţimea sau supremul fac legea. Supune-te majorităţii, nu lupta pentru cauze pierdute din start. „Cel care s-a deprins să se potrivească întotdeauna cu uşurinţă şi măsură împrejurărilor ajunge să fie foarte plăcut şi îndemânatic în legăturile sale cu oamenii“, ne lămureşte scriitorul şi moralistul de origine greacă Plutarh în lucrarea *Despre liniştea sufletească.*

În societate, lasă ambiţiile, nu căuta să-ţi impui opiniile şi voinţa. Omul inteligent se pliază după împrejurările şi obiceiurile locului, nu face opinie separată, nu sfidează ordinea majorităţii. „Când vei fi la Roma, să te porţi ca romanii“, scria Sfântul Augustin, teolog, filosof, episcop şi doctor al bisericii, în *Epistola către Ianuarie.*

Proverbele ne sfătuiesc de asemenea să ne adaptăm locului în care trăim şi să nu insistăm să mergem împotriva curentului.

Proverb general:

- Între lupi trebuie să urli ca lupul.

Proverbe latineşti:

- Între nebuni trebuie să aiurezi ca ei.

(Necesse est cum insanientibus furere.)

57. Ascultă şi cealaltă parte!

Mai bună este înţelegerea decât judecata, căci „legea e costisitoare". Când judeci un caz, ascultă întotdeauna şi cealaltă parte şi nu te grăbi cu sentinţa. Din păcate, „la cei mai mulţi oameni, dreapta judecată face loc unor preferinţe", spune gânditorul spaniol Baltasar Gracian. Cel mai grav este să pedepseşti un nevinovat.

„Audiatur et altera pars" („Să fie ascultată şi cealaltă parte") este recomandarea inclusă de filosoful roman Seneca în tragedia *Medeea*. De-a lungul timpului, expresia a devenit celebră şi chiar a devenit un principiu în justiţie. Se referă la importanţa ascultării tuturor părţilor implicate într-un litigiu, pentru ca judecata să fie imparţială şi profundă. Instinctiv, oamenii au tendinţa de a nu-şi recunoaşte propriile greşeli şi de a le exacerba pe cele ale altora, „de a zări paiul din ochiul vecinului şi de a nu vedea bârna din propriii ochi", după cum spunea Isus Hristos în Noul Testament (Matei 7:3-5). De aceea este esenţial să nu luăm nicio decizie, când împărţim dreptate, până ce nu cântărim judicios opiniile tuturor părţilor implicate într-o neînţelegere sau într-un conflict. De obicei, judecăţile durează mult, este firesc să se întâmple astfel, fiindcă toţi combatanţii sunt şi se arată convinşi că dreptatea e de partea lor. Însă, în realitate, numai o parte chiar este îndreptăţită.

„Certurile n-ar dura aşa de mult dacă nedreptatea n-ar fi numai de o parte", explică aforistul francez La Rochefoucauld (din *Reflecţii sau sentinţe şi maxime morale*).

Proverbele din întreaga lume susţin necesitatea ca cel care împarte dreptatea să asculte ambele părţi implicate într-un conflict.

Proverbe româneşti:

- Mai bine o pace strâmbă decât o judecată dreaptă.
- Mai bine-i o pace decât o sută de procese.

Proverb italienesc:

- Valorează mai mult un martor ocular decât zece care au auzit.

Proverbe englezeşti:

- O proastă înţelegere e mai bună decât o costisitoare judecată.
- Cădeți de acord, fiindcă legea e costisitoare!
- Trebuie ascultată şi cealaltă parte.
- O bună judecată e aceea care nu ascultă numai una dintre părţi.
- Cine ajunge la judecată ține un lup de urechi.
- Dă în judecată un cerşetor şi vei obţine un păduche.

Proverb franţuzesc:

- Judecătorul care se pripeşte rareori nimereşte.

Proverb nemţesc:

- Mai bine o pace decât o sută de procese.

Proverb grecesc:

- Să nu judeci înainte de a asculta pe amândoi împricinații!

58. Nu jura!

Nu te încrede în cei care se jură. Nu jura, fiindcă „omul propune, Dumnezeu dispune“, spune înțelepciunea populară.

Jurămintele sunt promisiuni solemne făcute de cele mai multe ori cu invocarea divinității. Cei care le uzitează sunt adesea tocmai cei care le încalcă. Un om serios, care își respectă făgăduințele în mod obișnuit nu creează reflexul de a face jurăminte, fiindcă este oricum crezut și nimic din ceea ce afirmă nu este pus la îndoială. Drept urmare, este preferabil să nu ne grăbim a acorda credit persoanelor care fac angajamente solemne cu ușurință. „Cel inteligent nu trebuie să dea crezare jurămintelor“, potrivit poetului grec Alexis.

În plus, trebuie să evităm jurămintele, fiindcă ar putea să atragă atenția tocmai asupra faptului că nu suntem de încredere fără acestea. Cel mai important argument pentru a evita un jurământ este responsabilitatea pe care o implică un angajament în fața divinității. Nu merită să riscăm încălcarea unei promisiuni sacre pentru lucruri care, de obicei, sunt de nimic.

„Neobrăzat este cel care jură cu ușurință pentru orice fleac“, spune filosoful grec Teofrast în *Caracterele*.

Jurământul nu este oprit atunci când se face după voia lui Dumnezeu, adică atunci când nu se face pentru un lucru de nimic și când cel care jură este hotărât să spună adevărul. Însuși Dumnezeu S-a jurat pe Sine, după cum spune Sfânta Scriptură: „Dumnezeu când a dat lui Avraam făgăduință... S-a jurat pe Sine Însuși“ (Evrei 6:13). Mântuitorul S-a jurat, de asemenea, la judecată, că este Fiul lui Dumnezeu (Matei 26:63–64). Asemenea și Sfinții Apostoli s-au jurat, întărind prin aceasta adevărurile propovăduite (Epistola către romani 1:9; Epistola a doua către corinteni 1:23; Epistola către galanteni 1:20). Când Mântuitorul spune: „Să nu vă jurați nicidecum... ci să fie cuvântul vostru: ceea ce este da, da;

59. Încrederea

Nu te încrede în nimeni! Nici chiar în prieteni. „Cei care nu se încred, chiar dacă sunt slabi, nu sunt biruiţi de cei mai tari; pe când cei care se încred, repede sunt biruiţi chiar şi de cei slabi“, potrivit Tantrākhyāyika, cea mai veche versiune a *Pañciatantrei* (culegere de poveşti, fabule şi cugetări din literatura sanscrită).

Nu te încrede în alţii dacă vrei să fii sigur de reuşita unei acţiuni. Numai ceea ce faci tu însuţi iese aşa cum doreşti. A avea încredere într-o persoană înseamnă a te bizui pe sinceritatea acesteia. Dar poate fi o persoană perfect sinceră? Noi înşine suntem perfect sinceri? Dacă putem răspunde afirmativ la această ultimă întrebare înseamnă că şi cea anterioară este valabilă. Bine ar fi să nu ne încredem în nimeni, dar, având în vedere că nu putem trăi complet izolaţi de lume, neîncrederea totală ne poate ruina existenţa. Anxietatea, teama de orice individ poate provoca un comportament paranoid. „Neîncrederea dusă la culme nu e mai puţin dăunătoare decât contrariul ei“, avertizează scriitorul francez Vauvenargues.

Teoretic, ar trebui să fim circumspecţi faţă de oricine, dar practic nu se poate realiza acest deziderat, fără implicaţii hazardate. Soluţia rămâne să păstrăm rezerve cu precădere faţă de persoanele vădit malefice. „Nu te încrede în omul rău şi nu te sfătui cu el“, spune şi poetul antic Theognis din Megara. „Să nu ai încredere în duşman, chiar dacă ţi-a jurat că va fi prieten“, după cum se arată în capodopera indiană *Pañciatantra*. „Nu trebuie să acorzi încredere unui om care nu zâmbeşte niciodată“, ne învaţă eseistul francez Henry de Montherlant, în cartea sa *Cu toate focurile stinse*.

Încrederea totală trebuie acordată fără reţineri doar divinităţii. „Încredeţi-vă în Dumnezeu, fiilor, şi păstraţi-vă praful de puşcă“, a spus Oliver Cromwell înainte de bătălia de la Marston Moor, la 2 iulie 1644.

• În încredere se ascunde trădarea.

Proverbe italieneşti:

• Cine ține oala în mână îşi face supa după pofta lui.
• Cine are cuțitul şi pâinea taie felia cum vrea.
• Cine se încrede în oricine, se înşală cu uşurință.
• Cine se încrede uşor, se vede înşelat.
• Mai multă încredere avem în ochi decât în urechi.
• A te încrede în toți şi a nu te încrede în nimeni, şi una şi alta e o greşeală.
• Unde omul nu e cunoscut, când vorbeşte nu e crezut.
• Nu te încrede în cel care nu râde niciodată!

Proverbe japoneze:

• Până să capeți încredere într-un om, încearcă-l de şapte ori!
• Nu te încrede în omul care te laudă!
• Fă-ți munca ta singur!

Proverbe turceşti:

• Chiar şi ce vezi cu ochii tăi, să nu crezi decât pe jumătate!
• Nu te încrede în omul căruia i-ai făcut vreun serviciu!

Proverbe egiptene:

• Nu te încrede în omul prost, chiar dacă îți aduce daruri şi te laudă.
• Nu-ți goli starea sufletului tău dinaintea oricui.

Proverb armenesc:

• Inima nu e față de masă pe care o întinzi înaintea oricui.

Proverb chinezesc:

• Cine nu are nimic de ascuns în adâncul inimii sale, crede că toți oamenii sunt la fel de sinceri.

Proverbe spaniole şi portugheze:

• Fiecare pe ale lui le ştie mai bine.
• Numai tu ştii unde te strânge ciubota.
• Fiecare ştie unde-l doare măseaua; nimeni nu ştie mai bine unde-l strânge cizma decât cel ce-o poartă.

- Trebuie să mănânci un car de sare cu cineva ca să-l poţi cunoaşte.
- Singur cine îşi găteşte, el mai cu poftă prânzeşte.
- Ce poți face singur nu aştepta să-ți facă alţii!
- Cine defaimă pe altul înaintea ta şi pe tine o să te defaime înaintea altora.
- Mâna altuia nu te scarpină cum îți place.

Proverbe franţuzeşti:

- Cine are încredere în alţii, adesea se înşală.
- Cine ştie să flateze, ştie şi să calomnieze.
- Cine nu-şi rezolvă singur treburile, iese adesea păgubit.
- Nu cere altuia să facă ceea ce poți face singur!
- Nu te bizui decât pe tine!

Proverb nemțesc:

- Cine defaimă pe altul înaintea ta, şi pe tine o să te defaime înaintea altuia.

Proverb rusesc:

- Neîncrederea este mama siguranţei.

- Răul nu rămâne nepedepsit.

Proverb englezesc:

- Ocoleşte răul şi răul te va ocoli!

Proverb franţuzesc:

- Fapta rea, cândva, tot se pedepseşte.

61. De proşti şi de răi să te fereşti

„Cu cei mici săvârşim fapte mici; cel mic devine mare cu cei mari“, ne previne scriitorul german Johann Wolfgang Goethe, autorul unei opere prolifice cu accente enciclopedice. Mare atenţie faţă de anturajul în care intrăm! Persoanele cu care ne însoţim îşi pun amprenta asupra personalităţii noastre. Trebuie să păstrăm distanţa de cei răi. Fereşte-te de duşmani şi de calomniatori! Ţine-i la distanţă pe invidioşi şi păzeşte-te de înşelători!

Oamenii proşti fac lucruri iraţionale, produc adesea încurcături. Îi invidiază pe cei înţelepţi, aruncă adesea cu noroi în ei. Cei care se complac să trăiască în compania celor stupizi sunt legaţi voluntar sau involuntar de aceştia. „Numai proştii nu sunt buni“, spune romancierul şi autorul dramatic Alexandre Dumas, fiul. „Cu cât o calomnie este mai greu de crezut, cu atât proştii o reţin mai uşor“, afirmă poetul şi dramaturgul francez Jean-François-Casimir Delavigne în *Copiii lui Edouard*.

Oamenii răi sunt şi mai primejdioşi. Te ademenesc, te invită în jocul lor, după care te afundă, când încerci să te ridici din noroiul în care te ţin captivi.

„Un om rău nu poate fi un om mare“, spune celebrul La Bruyère în opera sa *Caracterele*. Nu merită să ne alăturăm unui astfel de om. „Convieţuirea îndelungată cu cei răi sporeşte înclinarea spre rău“, constata filosoful grec Democrit, în Antichitate.

Proverbele ne îndeamnă de asemenea să evităm orice contact cu oamenii proşti şi răi.

Proverb general:

- Spune-mi cu cine te aduni, ca să-ţi spun cine eşti!

Proverb latinesc:

• Cu proştii e mai bine să nu ai de-a face.
(Cum fatuis consilium ne habeas.)

Proverbe româneşti:

• Cine cunoaşte pe prost, e şi mai prost decât el.
• Cine cu porcii se amestecă, îl bagă în noroi.
• Cine doarme cu câinii, se scoală plin de purici.
• Cine se amestecă în tărâţe, îl mănâncă porcii.
• Cine se-aseamănă, se-adună.
• Cine se bagă între lupi, trebuie să urle.
• Cine se ia după muscă, ajunge la bălegar.
• Cine trăieşte cu chiorii, se învaţă a se uita cruciş.
• Cine trăieşte la un loc cu porcii, miroase rău la toţi câinii.
• Cu prieteni răi, rău te faci; cu cel de omenie mănânci colaci.
• Fugi de răi, ca să nu te faci ca ei!
• Merele putrede strică pe cele bune, fără ca vreodată cele bune să poată drege pe cele stricate.
• Stai cu ţiganul, înveţi ţigăneşte; cu turcul, turceşte; cu neamţul, nemţeşte.
• Pe cel cu urâte şi scârboase năravuri, nicidecum prieten să-l faci, ca să nu te molipseşti şi tu de la el.
• Adunările cele rele strică deprinderile bune.
• Fugi de adunarea celor obraznici şi răi!
• Deprinderea fire se face; departe de cele rele, ca să nu te deprinzi cu ele.
• Omul este ca oaia, lesne se ia după altul.
• Până să-l faci ca pe tine, el te face ca pe sine.
• Omului rău dă-i cămaşa şi fugi!
• De oamenii răi fugi ca dracul de tămâie.
• Pe omul rău nici dracu' nu-l vrea.
• Omul, năravul cel rău, de la cei răi l-a dobândit, de aceea să te fereşti de a lor tovărăşie.
• Când cei răi nu sunt pedepsiţi, cei buni sunt năpăstuiţi.
• De om rău să te fereşti ca de un câine turbat!
• Păzeşte-te cât vei putea de înşelători, c-o înşelăciune de vei păţi, în multe greşeli te vei poticni!

răi, rău te faci, cu cei de omenie, mânci colaci.

• Spune-mi cu cine te însoţeşti, ca să-ţi spun cine eşti; cei care se potrivesc lesne se împrietenesc.

• Cu chiorii, chiorăşti, cu gângavii, gângăveşti; cine trăieşte cu chiorii se-nvaţă a se uita chiorâş; cu şchiopul împreună de vei locui te-nveţi şi tu a şchiopăta; când hoţul se întovărăşeşte cu călugărul, ori călugărul se hoţeşte, ori hoţul se călugăreşte.

Proverbe italieneşti:

• Dacă un orb conduce un orb, cad amândoi în groapă.
• Cine se atinge de smoală şi nu se mânjeşte?
• Cine doarme cu câinii, se scoală plin de purici.
• Cine stă cu şchiopii, învaţă să şchiopăteze.
• Cine merge cu lupii, învaţă să urle.
• O pară stricată, strică un munte.
• Proasta companie conduce omul la spânzurătoare.
• Cum e domnul şi servitorul.
• Cum e preotul, şi credincioşii.
• Cum e cuţitul, şi teaca.
• Cum e izvorul, şi apa.
• Cum e floarea, şi culoarea.
• Cum e piciorul, şi pantoful.
• Cine se aseamănă, se adună.
• Mai bine singur decât rău însoţit.

Proverbe englezeşti:

• Dacă orbul călăuzeşte orbul, amândoi cad în groapă.
• Proasta companie împinge omul la spânzurătoare.
• Compania rea e ca un câine care murdăreşte cel mai mult pe acela pe care îl iubeşte.
• Cum e chemarea e şi ecoul.
• Păsările cu aceleaşi pene zboară împreună.
• Prost e cel care are de-a face cu proştii.
• Prostul cere mult, dar e mai prost cel care îi dă.

Proverbe egiptene:

• Cel ce umblă mereu alături de omul prost se va umple şi el de prostia acestuia.

încărcat.

• Pomul încărcat cu fructe are mult de suferit.

• Când te pizmuieşte oarecine, semn de vrednicia ta.

• Mai bine să te pizmuiască decât să le fie milă de tine, că pizma porneşte împotriva celui vrednic, iar mila la cel ticălos.

• Pe cel ce n-are nimic, nici este vrednic de nimic, nimeni îl pizmuieşte, că n-are de ce.

• Cu cât mai mare eşti, cu atât vrăjmaşi mai mulţi.

• Când oarecine te ocărăşte, ori urechile să ţi le astupi, sau să te grăbeşti a te depărta, ca să nu-l auzi.

• Numai proştii ocărăsc şi necinstesc pe oricine, oricum le vine la gură; de aceea, cel care ocărăşte prost om se înţelege.

• Pizma îţi aduce întristare, când alţii au bucurie mare!

• A se lua după gura lumii este a da de prăpastie.

• Când te înjură pe din dos, fă-te că nu auzi sau zi tu mai bine: „Când nu sunt de faţă, lasă-l să mă şi bată."

• Pe zavistnic şi pizmăreţ cu nimic îl biruieşti, decât când le vorbeşti cu obraz vesel şi mândru.

• Pizma, pe nesimţite, inimia ţi-o mănâncă.

• Pe cel ce sporeşte în fericirea lui, după destoinicia lui, să nu-l pizmuieşi, ci mai bine după el să te pilduieşti.

• Pizmăreţul nicicum se odihneşte, până nu vede căzut pe cel pizmuit.

• Pizma – muma defăimărilor.

• Teme-te mai mult de pizma rudei decât de a străinului.

• Zavistia, muma răutăţilor.

• Ochii zavistnicului văd şi cele ce nu sunt.

• Să nu zavistuieşti numele cel bun, ci să te iei după el, ca să ajungi ca el.

• Să nu zavistuieşti pe cel mai vrednic decât tine, ci pururi să te sileşti, cu destoinicia ta, pe el să-l întreci!

Proverb indian:

• Invidia duşmanului e propria sa pedeapsă.

Proverb arăbesc:

• Apa din puţul vecinului e dulce ca apa de la Mecca!

• Cine pune urechile la cârciumă, multe aude; care ascultă la uşi, îşi aude defaima.

Proverbe italieneşti:

• Luna nu se sinchiseşte de lătratul câinilor.
• N-a existat glorie fără invidie.
• E mai bine să fii invidiat decât să fii compătimit.
• Mai rea invidia prietenului decât viclenia duşmanului.
• N-a fost glorie fără invidie.

Proverbe englezeşti:

• Câinii latră, dar caravana trece.
• Numai în copacul încărcat de fructe aruncă oamenii pietre.
• Cine defaimă pe altul înaintea ta şi pe tine o să te defaime înaintea altora.
• La calomnii se răspunde cel mai bine tăcând.
• Poţi sparge vaza, dar parfumul trandafirului rămâne; nicio calomnie nu poate distruge meritul.
• Invidia încolţeşte adesea pe lângă un mare merit.
• În toate timpurile şi în toate climatele, doi din aceeaşi meserie nu s-au înţeles.
• Mai bine să te pizmuiască cineva decât să-i fie milă de tine.
• Invidia ţinteşte pe alţii, dar te răneşte numai pe tine însuţi.
• Invidia nu mănâncă decât propria inimă.

Proverb danez:

• Invidia e legată de glorie.

Proverbe albaneze:

• Invidia este ca focul.
• Pizma surpă cetatea.

63. Linguşitori şi fățarnici

Fereşte-te de linguşitori şi de făţarnici! Evită aceste persoane perfide. Nu te încrede niciodată în ele! Nu uita vorbele lui Napoleon Bonaparte: „Cine ştie să linguşească, ştie şi să calomnieze."

Linguşitorii sunt oamenii care caută bunăvoinţa cuiva prin laude exagerate, prin vorbe şi atitudine măgulitoare. Făţarnicii sunt persoane lipsite de sinceritate, prefăcute, ipocrite. Atât făţarnicii, cât şi linguşitorii sunt malefici şi nu merită încredere.

Linguşeala nu ar avea efect dacă nu ar exista naivi înfumurați. „Linguşeala este o monedă falsă care nu are curs decât datorită vanităţii noastre", explică mai bine moralistul francez La Rochefoucauld în *Reflecţii sau sentinţe şi maxime morale*. „Linguşitorul trăieşte pe socoteala celui care-l ascultă", spune La Fontaine în *Fabule*.

Mai periculoşi chiar decât linguşitorii sunt oamenii făţarnici, care se prefac prietenoşi, dar în realitate lovesc mişeleşte pe la spate, fără să lase vreo posibilitate de apărare. Simulează apropierea, devotamentul până câştigă încrederea unui om în scopuri josnice. Îl iscodesc până obţin ceea ce vor: amănunte care îl fac vulnerabil şi uşor de învins, informaţii care slujesc unor forţe oculte. Poetul francez Guy du Faur, Seigneur de Pibrac a găsit o formulă amuzantă pentru a evoca aplecarea spre nesinceritate a oamenilor, de unde rezultă dificultatea de a selecta un prieten adevărat: „Oamenii din ziua de azi/Sunt aidoma pepenilor:/Trebuie să încerci cinzeci/Până dai de unul bun."

Făţărnicia nu se descoperă uşor şi, chiar atunci când este vizibilă, foarte puțini au curajul de a o înfrunta. Poate că se întâmplă din cauza faptului că toți ne simțim vinovați de acest păcat. Linguşitorii, în schimb, sunt mai uşor de depistat, dar uneori ne plac prea mult elogiile lor, pentru a-i da în vileag. Noi înşine obişnuim să-i linguşim pe alţii, în speranţa de a le obține bunăvoinţa. Dar Biblia ne avertizează că avem o concepție

• Fugi de omul cu două fețe, ce unele-ți grăiește și altele gândește.

• Fățarnicul aci laudă, aci defaimă, și pe cel ce-l ține-n palmă.

• De omul viclean și de cel fățarnic să te ferești mai mult decât de șarpele cel mai înveninat.

• Cel mai mare dar la om, să nu fie nicicum, nici fățarnic, nici zavistic.

• Fățarnicul pe dinafară, ca mielul fără prihană, iar pe dinăuntru, lup întreg adevărat.

• Viclenii și fățarnicii, nici să îi iubești, nici să le urmezi.

• Fățarnicul este un taler cu două fețe.

• În față mumă și în dos ciumă.

Proverb grecesc:

• Lingușitorii sunt ca niște corbi pentru cei vii.

Proverbe spaniole și portugheze:

• Scorpia cu limba dulce te linge și cu coada te împunge.

• În față te unge și în dos te frige; în față te cinstește și în spate te ciopleşte; în față miere și în dos fiere.

• Unde e miere, acolo și muște; la stup de miere, roi de muște.

• Mai bun războiul fățiș decât pacea pidosnică.

• Cine te învelește, acela te și dezvelește; adeseori, în dosul unei guri dulci, se ascunde o inimă otrăvită.

Proverbe englezești:

• Același om nu poate fi și prieten, și lingușitor.

• Mulți sărută mâna pe care ar vrea s-o vadă tăiată.

• Infernul e pavat cu bune intenții.

Proverb chinezesc:

• E rușine să-i lingușești pe cei pe care îi urăști sau îi disprețuiești.

Proverbe indiene:

• Și vinul te îmbată, dar lingușitorul te îmbată mai rău.

• Toți câinii vor să lingă mâna care miroase a carne.

• Blândețea falsă e semnul șireteniei.

Proverb turcesc:

- Sinceritatea şi făţărnicia nu pot sta împreună.

Proverbe italieneşti:

- Cine îţi vrea binele te dojeneşte, cine îţi vrea răul te linguşeşte.
- Lup îmbrăcat în piele de oaie.
- Sunt oameni care sărută mâna ce-ar vrea s-o vadă ciuntită.
- Lupul plânge oaia, apoi o mănâncă.
- Chipul de miere, inima de fiere.
- În faţă îţi râde şi în spate te pocneşte.
- Miere în gură şi cuţit la brâu.
- Dumnezeu să te ferească de pisica aceea care în faţă te linge şi în spate te zgârie.
- Viclenia se întoarce asupra vicleanului.
- De bunăvoinţă este plin Infernul.
- Vulpea se cunoaşte după coadă.
- E tare oţetul din vin dulce.
- Gura linguşitorilor, mormânt deschis.
- Viaţa linguşitorului stă puţină vreme înflorită.

65. Fereşte-te de „mut“!

Oamenii mult prea tăcuţi nu sunt simpatizaţi şi, adesea, nici acceptaţi în cercurile de prieteni. Este preferabil să devenim comunicativi şi să ne integrăm în diverse grupuri în care se împărtăşesc activități decente. „Fereşte-te când petreci cu alţii să nu fi prea tăcut, că aceasta face necaz prietenilor cu care eşti“, afirmă istoricul şi lingvistul transilvănean Samuil Micu în *Scrieri filosofice: Învățătura politicească*.

Numai că nu trebuie să uităm că vorbirea în exces este păgubitoare şi creează, de asemenea, o impresie negativă. Şi tăcerea are valoarea ei, dacă este cu măsură şi roditoare. „Tot ce creează tace. Natura-şi deschide florile ei în cea mai adâncă tăcere. Numai distrugerea vrea gălăgie. Nu e războiul cel mai mare zgomot pe care-l face omul pe pământ?“, întreabă scriitorul Alexandru Vlahuță în *Gânduri*.

Fereşte-te de oamenii tăcuți! „Apele liniştite sunt adânci.“

În popor, există credinţa că oamenii tăcuţi sunt potenţial periculoşi. O sumedenie de proverbe vorbesc de perversitatea persoanelor în aparență „mute“.

Proverbe româneşti:

- Nu te încrede celor tăcuți!
- Fereşte-mă Doamne, şi-mi dă pace, de omul care tot tace!
- Fereşte-te de câine mut şi de om tăcut!
- Apa lină face mult noroi, iar cea repede şi pietrele le spală.
- În oala acoperită nimenea nu ştie ce fierbe.
- În sacul legat nu ştii ce-i băgat.
- Nu te speria de acela care face gură, ci de acela care tace şi face!

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Ca apa lină, nicio primejdie mai rea.

66. De nebuni să fugi

Fereşte-te cât poţi de nebuni! Gânditorul spaniol Baltasar Gracian îl portretizează *sui-generis* pe „cel mai mare nebun“ – ca fiind „acela care nu crede despre el că e nebun, dar îi declară pe toţi nebuni“.

Un nebun este un om care suferă de o boală mintală, sau, la figurat, o persoană zvăpăiată, haotică. În primul caz, relaţiile cu o persoană care şi-a pierdut uzul raţiunii nu pot fi decât păgubitoare şi primejdioase. Un om fără logică nici măcar nu poate fi învinovăţit pentru faptele sale. Mult mai vinovat este cel întreg la minte care, din imprudenţă, se lasă la îndemâna unui dement. Persoanele alienate deosebit de periculoase ar trebui internate în ospicii sau izolate sub îngrijirea unui personal specializat. În cazul al doilea, persoanele zvăpăiate trebuie de asemenea evitate, fiindcă au tendinţa de a aduce prejudicii persoanelor din jurul lor. Nebunaticii dau dovadă de un neastâmpăr dăunător. Pe lângă faptul că sunt ridicoli şi pun în scenă, adesea involuntar, circumstanţe jenante, stârnesc ilaritate, deranjează pe toată lumea, implicând pe însoţitorii lor în neplăceri. În plus, anturajul zvăpăiat îi perverteşte şi pe cei mai echilibraţi indivizi.

„Există nebunii care se iau ca bolile contagioase“, potrivit aforistului francez La Rochefoucauld (din *Reflecţii sau sentinţe şi maxime morale*).

Cel care se pune cu omul nebun este mai nebun decât el! Nu se poate pretinde nimic unui om lipsit de logică. Conflictele, diferendele cu nebunii pot ajunge la catastrofe.

Proverbele ne sfătuiesc să-i evităm, pe cât putem, pe oamenii nebuni.

Proverbe româneşti:

- Mai bine cu un om cuminte la lucru decât cu cel nebun la masă.

- Un nebun zvârle o piatră în apă şi zece cuminţi n-o pot scoate.
- De nebun şi de muierea rea tot înțeleptul se dă în lături.
- Cu nebunul să n-ai nici în clin, nici în mânecă.
- Nebunul, dacă te pui cu dânsul, te gâtuieşte.
- Înţeleptul o cumpără şi nebunul o vinde.
- Ce mi-e prostul, ce mi-e nebunul!
- Nebunul nu ştie de ruşine.
- Cu nebunul când grăieşti, după placul lui să-i grăieşti, dacă vrei să nu pătimeşti.
- Nebunul, când îl sfătuieşti, socoteşti că-l necinsteşti.
- Cine se pune cu nebunul, este nebun.
- Cu nebunul nu glumi!

Proverbe franţuzeşti:

- Fugi de nebun, dacă eşti înţelept!
- Cu nebunul nu se poate discuta.
- Cu nebunii nu trebuie glumit.
- Cuvintele bune şi frumoase sunt zadarnice pentru nebuni; nebunii trebuie luați cu bâta, nu periați.
- Nebunii nu trebuie agasaţi.
- Nebunii nu trebuie contrazişi.
- Nu trebuie să te amuzi cu nebunii.

Proverb turcesc:

- Vrăjmaşul înţelept e mai bun decât prietenul fără minte.

68. Despre ruşine şi neruşinaţi

Ruşinea este un sentiment de jenă provocată de greşeli şi de insuccese. A fi de ruşine înseamnă a ajunge de batjocură, într-o situaţe umilitoare, greu de suportat. Cuvântul „ruşine" este sinonim cu dezonoarea şi ocara, dar şi cu ridicolul, care uneori stârneşte râsul. Iar ridicolul poate ucide, după cum spun proverbele. Un om care ajunge de râs şi de ocară poate claca, fiind supus unor suferinţe imposibil de răbdat. Ruşinea subminează încrederea în sine şi poate reprima cenzura bunului simţ. De la ridicol la neruşinare nu este decât un pas. Neruşinarea este totuna cu impertinenţa şi neobrăzarea, care rănesc totul în jurul lor. Neruşinaţii sunt adesea răzvrătiţi nesuferiţi, pericole potenţiale atât pentru cei care i-au abrutizat, cât şi pentru nevinovaţi. De aceea trebuie evitaţi cu diplomaţie şi în nici un caz sfidaţi. Ruşinea nu trebuie însă să ne copleşească, fiecăruia dintre noi i se cuvine să aspire la o reuşită demnă. „Oricâtă ruşine am fi meritat, este aproape întotdeauna în puterea noastră să ne recâştigăm buna reputaţie", ne asigură cugetătorul francez La Rochefoucauld.

Fereşte-te de fapte de ruşine, căci ruşinea este dureroasă! Fereşte-te de oamenii fără ruşine, fiindcă sunt irecuperabili, spun proverbele. Nu te lăsa impresionat de ei. Nu te ruşina din orice.

Proverb general:

- Ridicolul ucide.

Proverbe româneşti:

- Omul fără ruşine, ruşinea oamenilor.
- Cel ce nu se ruşinează, acela nu se mai îndreptează.
- Nebunul nu ştie de ruşine.
- Fereşte-te de fapte de ruşine!

Proverbe albaneze:

- Nu te ruşina de cel ce nu ştie de ruşine!
- Ruşinea e mai dureroasă ca sabia.

Proverb franţuzesc:

- Cui îi este ruşine să mănânce îi este ruşine şi să trăiască.

70. Amenințările

Cine vrea să lovească nu amenință. În general, amenință cine se teme şi nu are curaj să lovească.

A amenința înseamnă a manifesta intenția de a face rău, a fi pe punctul de a primejdui pe cineva. „Amenințarea este o armă în mâinile celui amenințat", spune un dicton celebru care arată pericolul pe care îl reprezintă pronunțarea unor cuvinte mai tăioase decât armele albe. De teama unor amenințări capitale, din disperare, cei care se simt amenințați pot recurge la acțiuni extreme pentru a reprima iminența pericolului care planează asupra lor.

Din păcate, atunci când se ajunge la astfel de conflicte ireconciliabile, nu sunt excluse actele violente, iraționale, cruzimile abominabile, crimele. Dacă oamenii ar şti că amenințările zgomotoase sunt de cele mai multe ori cele mai puțin periculoase, multe atacuri fatale ar fi evitate. Amenințările sunt câteodată expresia neputinței omeneşti, a slăbiciunii muşchilor şi a minții în fața deziderатului de a face dreptate.

Cei care sunt neînfricați, puternicii lumii şi învingătorii sunt de neclintit în fața amenințărilor. „Cine nu se teme de moarte nu se teme de amenințări", spune scriitorul francez Pierre Corneille în *Cidul*.

Cei slabi ar trebui să ştie că demonstrațiile agresive, presărate cu amenințări, nu au întotdeauna efectul scontat. Mult mai de folos ar fi puterea unui exemplu corect. „Exemplul impresionează mai mult decât amenințarea", explică Pierre Corneille în *Polyeucte*.

Proverbele ne oferă învățături esențiale despre cei care amenință şi pericolul de a te juca adesea cu amenințări.

Proverbe italieneşti:

- Cine se teme amenință.
- De amenințări nu te teme, de promisiuni nu te bucura!

Proverbe englezeşti:

- Ameninţările fără putere sunt ca praful de puşcă fără glonț.
- Cei ameninţaţi trăiesc mult.
- Sunt mulţi cei care amenință în timp ce tremură de frică.

Proverbe franţuzeşti:

- Cel care amenință cu zgomot nu are de gând să lovească.
- Cine-şi ameninţă duşmanul, nu vrea să se lupte.
- Ameninţă cel ce se teme.
- Ameninţă cel ce n-are deloc îndrăzneală.
- Amenință cel ce apoi e bătut.

Proverbe arăbeşti:

- Ameninţările nu prelungesc lama sabiei.
- Nu te teme de cel care apucă o piatră prea mare!

comandant roman numit Tarpeius, însărcinat de Romulus să apere Roma de sabini, şi-a trădat patria. Ea s-a îndrăgostit de regele sabin, Tatius, şi a deschis porţile cetății pentru acesta. În locul brăţărilor pe care iubitul i le promisese, Tarpeia a fost pedepsită cu moartea. „Îmi place trădarea, dar urăsc pe trădător“, i-a strigat Tatius, aruncând scutul asupra ei. Femeia a fost ucisă de sabini, care au îngropat-o sub scuturi, după modelul regelui lor. Plutarh menţionează şi dezvăluirea lui Iulius Cezar privitoare la regele trac Rhoemethalkes, căruia „îi plăcea trădarea, dar îi era urâcios trădătorul“. „Trădătorii sunt odioşi şi acelora pe care îi preferă“, spune istoricul roman Tacitus.

„Trădarea şi violența sunt sulițe cu două vârfuri; ele rănesc pe cei care le întrebuinţează mai rău ca pe duşmanii lor“, scrie prozatoarea engleză Emily Brontë în *La răscruce de vânturi*.

În viață, oamenii trebuie să manifeste reticenţe faţă de cei apropiați, îndeosebi, să nu se pună pe tavă în faţa nimănui, fiindcă dospeşte impulsul de a trăda chiar şi în inimile celor la care ne aşteptăm mai puțin, arată proverbele.

Proverbe româneşti:

- De la cine nu te aştepți, acela te vinde.
- Mai mare supărare pe lume nu poate fi decât când omul pătimeşte chiar de la ai săi.

Proverbe franţuzeşti:

- Discordia, revolta, dezbinarea, timpul oportun pentru trădare.
- Trădarea place, trădătorul displace.

72. Nu te răzbuna!

„Răzbunându-se, un om stă doar pe aceeaşi treaptă cu duşmanul său, trecând însă prejudiciul adus, el îi este superior“, spune filosoful englez Francis Bacon, în *Eseuri: Despre răzbunare*. „Nu te răzbuna! În afară de faptul că răzbunarea te-ar putea costa, în urma ei te poate otrăvi căinţa. Căci foarte adesea răzbunarea cade asupra celui ce o săvârşeşte“, afirma filosoful stoic roman Seneca în secolul I d.H. „Cea mai mare răzbunare/Este când duşmanul tău/E silit a recunoaşte că eşti bun şi dânsu-i rău“, scrie Bogdan Petriceicu Haşdeu în *Răzvan şi Vidra*. Plăteşte răul cu bine şi vei lovi mult mai eficient.

Răzbunarea presupune acţiuni cu scopul de face dreptate de unul singur, fără judecată, pentru a pedepsi pe cel care ți-a făcut rău, pe cel care a înfăptuit o nedreptate. Răzbunarea provine din lipsă de tărie şi de moralitate, din ignoranţă maladivă.

Din răzbunare se hrăneşte răzbunarea. „După răzbunare, ura trece la celălalt“, după cum spunea Nicolae Iorga. „Răzbunarea atrage după sine răzbunarea“, avertiza şi eruditul olandez Erasmus, în lucrarea *Despre război şi pace*. Lanțul de vendete nu se poate opri decât în momentul în care una din părți renunţă să-şi mai facă dreptate arbitrar.

Adevărata răzbunare este desăvârşita iertare, înţelepciunea de a ceda, răspunsul amabil, bunătatea, care au puterea să dilueze ura şi să împingă în ridicol agresivitatea. „Modul cel mai potrivit de a te răzbuna pe cineva este acela de a nu răsplăti răul cu rău“, este concluzia la care a ajuns filosoful roman Marc Aureliu în *Către sine însuşi*.

Răzbunarea asupra adversarului învins este însă nedemnă şi profund condamnabilă. „Cine se răzbună după victorie este nevrednic de biruinţă“, arăta filosoful francez Voltaire în *Saul*.

Răzbunarea poate aduce prejudicii majore dacă sunt luate ca ţintă persoane de rang superior. „A te răzbuna faţă de un egal e greu şi

73. Nu-ți bate joc!

Nu-ţi bate niciodată joc de nimeni! Aşa ceva nu se poate ierta.

A batjocori înseamnă a face pe cineva de râs ori de ocară, a umili sau a înjosi. În momentul în care suntem ispitiți să ne batem joc de un seamăn, trebuie să iniţiem un exerciţiu de imaginație. Dacă ne-am pune în locul celui pe care vrem să-l facem de râs şi să-l umilim, măcar o fracțiune de secundă, am înțelege cât este de insuportabil un astfel de atac meschin. Linşajul unui om nu poate fi justificat în niciun fel şi, în plus, declanşează reacții furibunde. Orice se poate ierta, orice se poate îndura, dar batjocura rupe orice putinţă de control. „Dintre toate jignirile, batjocura este cea care se iartă cel mai greu“, spune aforistul francez La Bruyère în *Caracterele*, adăugând şi că „Batjocura este în esență sărăcie“.

„O batjocură, o glumă, faptul că ai făcut haz pe seama cuiva sau aluzie la el, îl întărâtă spre mânie“, spune scriitorul şi moralistul de origine greacă Plutarh în *Despre mânie*.

Proverbele ne arată de asemenea cât de nedrept este să batjocorim un om, chiar dacă este complet lipsit de însemnătate.

Proverbe româneşti:

- Poţi să ierţi, poţi să pedepseşti, după cum legea îți porunceşte, iar să-ţi baţi joc de oarecine sau să-l necinsteşti, nu-ți este iertat.
- Cel ce-şi bate joc de cel lipsit de minte, întâi el şi-a pierdut însăşi a lui minte.
- Nu-ţi bate joc de cel de-un chip cu tine, că însăşi chipul tău ţi-l batjocoreşti!
- Bătaia de joc către cei mai mici, nesupunerea către cei mai mari, reaua purtare către cei deopotrivă, cele mai vătămătoare rele ale omenirii.
- Bătaia de joc, nebunie-ntreagă.
- Ura, duşmănia, pizma, se pot ierta ca nişte porniri vremelnice, iar

bătaia de joc, niciodată ca cea mai mare necinste.

- În cea mai mare putere nicicum să nu-ți bați joc de cel mic, căci mâine poți fi şi tu mai mic decât cel mai mic.
- Batjocura s-o depărtezi cu totul din casa ta, că însuți pe tine te faci de batjocură.
- Departe de batjocuri ca să nu te molipseşti.
- Răul nu rămâne niciodată nepedepsit.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Nu scuipa în fântână, căci se poate întâmpla să bei din ea; nu râde de măgar, că vine vremea să încaleci pe el.
- Nu dispreţui pe niciun inamic, fie cât de mic!
- Cu râma mică se prinde peştele mare.

74. Nu te mânia!

„Mânia, ca şi foamea, este mama hotărârilor rele", potrivit scriitorului francez François-René de Chateaubriand. Încearcă să-ţi stăpâneşti mânia înainte să ajungi la fapte de care o să-ţi pară rău. Nu-ţi arăta mânia, pentru a nu ţi se cunoaşte slăbiciunea sufletului. Şi, în nici un caz, nu te culca mâniat. Ai grijă cum te porţi cu omul mânios. Nu turna gaz pe foc! Vorbeşte-i frumos furiosului sau taci. Nu uita: „Pizma şi mânia împuţinează zilele", spune Ben Sirah în *Cartea înţelepciunii*.

Mânia este o izbucnire violentă de enervare, o ieşire din fire, sinonimă cu ciuda sau furia. Din punct de vedere medical, starea de mânie induce grave tulburări ale echilibrului interior, mergând până la accidente vasculare şi pierderea vieţii. Furia oarbă, încrâncenarea, sabotează luciditatea, luarea unor decizii favorabile, reacţiile optime avantajoase, ori salutare. Vorbele aruncate la mânie se întorc ca un bumerang asupra celui furios.

Faptele dezlănţuite de numai o clipă de mânie devastează barierele raţiunii, putând să ducă la consecinţe care durează cu anii. „Toţi suntem nebuni când ne mâniem", explică poetul atenian Philemon. „Mânia este o nebunie scurtă", spune Horaţiu. „Cine se mânie îşi caută primejdie", avertizează Syrus. „Mânia este ca focul: nu se poate stinge decât atunci când e scânteie. După aceea este târziu", spune eseistul şi romancierul italian Giovanni Papini în *Storia*. „Mânia celor neputincioşi poate pricinui propria nenorocire, potrivit culegerii de povestiri fabule şi cugetări sanscrite Pañciatantra. Cei care reuşesc să-şi stăpânescă mânia sunt adevăraţii puternici. Acţionând întotdeauna la rece, numai după ce stinge vâlvătăile furiei în adâncurile fiinţei, omul îşi poate folosi din plin resursele de energie pentru a-şi îndeplini orice scop.

„Nu te mânia pe nimeni, chiar dacă cineva te-a jignit foarte tare, căci mânia omului nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu", potrivit Bibliei

Proverb latinesc:

• Cine suportă cu răbdare o nenorocire şi-a uşurat pe jumătate povara.

(Commode, qui calamitatem fert, iam dimidio oneris levatus est.)

Proverbe româneşti:

• Răbdarea e bună la necaz.
• Doi întristaţi, unul cu altul mai bine se mângâie.
• Cel care suferă pe nedreptate se întăreşte.
• Lacrimile moaie uneori şi pietrele.
• Pe durerea mare alta mai mare o tămăduieşte.
• Rana cât de mică, dacă nu-ngrijeşti de ea, curând se face mai rea.
• Rana, dacă se deschide, anevoie se închide.
• Rana obrintindu-se şi patima învechindu-se, a se vindeca cu nevoie va fi.
• Rana veche uşor sângerează.
• Rana trebuie văzută ca să-i dai peste leac.

Proverbe englezeşti:

• Suferă şi rabdă!
• Compania în suferinţă face durerea mai mică.
• Împreună cu alţii, suferinţa e mai uşor de suportat.
• Suferinţei îi place compania.
• Un foc e stins prin focul altuia, o durere e mai mică prin chinul altuia.
• Greutatea uşoară purtată departe, devine apăsătoare.
• Rănile mici, dacă sunt multe, pot fi mortale.
• Când oala dă în foc se mai răceşte.
• Rana ascunsă e cea mai adâncă.
• Cel care îşi ascunde durerea suferă mai mult.
• Rana care sângerează lăuntric e cea mai periculoasă.
• Durerea neîmpărtăşită e cel mai greu de suportat.
• Cel care îndură nu e zdrobit.

Proverb spaniol:

• La dureri mari, „mari leacuri“.

76. Schimbi locul, schimbi norocul

Dacă locul în care trăieşti nu-ţi oferă perspective, încearcă-ţi norocul în altă parte. Dacă ai neplăceri la serviciu, dacă nu se întrezăreşti nicio rezolvare, mută-te! Dar nu exagera cu schimbările şi nu da un rău ştiut pe unul necunoscut.

„Schimbarea în toate lucrurile este bună“, spune poetul grec Euripide în *Oreste*.

Sunt împrejurări în care o schimbare este vitală, pentru a satisface o dezmorţire de ordin moral sau material. Încremenirea în deznădejde, în condiţii vitrege şi umilitoare poate îmbolnăvi sau chiar ucide un om. O simplă schimbare în spaţiu şi în relaţiile cu oamenii deschide perspective noi, nebănuite, rezolvă probleme care de multă vreme păreau imposibil de soluţionat. Mutările aduc oportunităţi, conjuncturi favorabile, speranţe. Persistenţa în rău nu poate să ofere decât suferinţă şi tristeţe.

Prea multă fluctuaţie, schimbările de dragul schimbării, dau însă o notă de neseriozitate şi pot dăuna imaginii în relaţiile interumane.

Schimbările necesită însă curaj pe care trebuie să ni-l formăm pe parcursul vieţii, oricât ni s-ar părea de greu. „Curajul poate lupta împotriva restriştilor mai bine decât raţiunea“, care de obicei ne ţine pe loc, după cum spunea moralistul francez Vauvenargues.

„Schimbi locul, schimbi norocul“, este un proverb românesc care îmbracă diverse forme şi în înţelepciunea altor popoare.

Proverb românesc:

- Schimbi locul, schimbi norocul.

Proverbe englezeşti:

- Schimbarea e bună precum un repaus.
- Schimbarea aduce viaţă.

- Varietatea este condimentul vieţii.
- Schimbarea activităților e lumină în inimi.
- Carnea nouă aduce poftă nouă.
- Mai bun răul pe care îl ştii decât răul pe care nu-l cunoşti.
- Un copac prea des mutat nu mai dă multe roade.
- Naturii nu-i plac schimbările bruşte.

Proverb spaniol:

- Pe cărarea bătută nu creşte iarbă.

Proverbe italieneşti:

- Cine schimbă locul schimbă norocul.
- Cine renunţă la un drum vechi pentru unul nou ştie ce lasă, dar nu ştie ce găseşte.

Proverb chinezesc:

- Păstrează vechiul, dar cunoaşte noul.

78. După ploaie vine soare

Viaţa este presărată cu bine şi rău. De regulă, după ploaie vine soare, dar trebuie să te fereşti a doua zi după succes. Ce e bine şi frumos nu durează prea mult. Uneori şi răul e de folos şi chiar „aduce“ binele. Ca să nu mai vorbim de cazurile când tot răul este spre bine.

Aşa cum nu există numai zile ploioase sau numai zile însorite, existenţa nu este constituită doar din necazuri ori numai din bucurii. După vicisitudini, apar perioade de acalmie sau chiar de relativă fericire. Răbdarea este puntea între cele două experiențe de viață, cea nefastă fiind urmată implicit de una pozitivă.

Dacă strângem din dinţi şi aşteptăm să treacă momentele dificile, căutând să limităm pe cât posibil pierderile şi suferinţele inerente, ne aşteaptă conjucturi favorabile. Ne putem bucura în tihnă de noile oportunităţi, totul este să reuşim evitarea unor vătămări ireversibile datorită înţelepciunii de a răbda şi spera.

„Fericirea este mai plăcută când se lasă mult aşteptată“, explică poetul francez Chrétien de Troyes, unul dintre primii autori de romane cavalereşti, în *Cavalerul cu leul.*

„Nu suntem niciodată atât de fericiţi şi nici atât de nefericiţi pe cât ne imaginăm“, ne asigură aforistul francez La Rochefoucauld.

Proverbele ne încurajează de asemenea să nu ne impacientăm în momentele dificile ale vieţii, aşteptând în linişte să reapară şansele de mai bine.

Proverb românesc:

- După vreme rea, şi senin.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Înălțare fără cădere, ca suiş fără coborâş, nicicând se găseşte.

- Nimic nu ține o veşnicie, nici răul, nici binele; toate sunt trecătoare ca ziua de ieri.
- Şi răul câteodată prinde bine la ceva; la tot răul este şi un bine; tot răul spre bine.
- Nu se mănâncă în toate zilele plăcinte; nu-i toată ziua duminică.
- Unde e câştig e şi pagubă.
- Ai fost floare trandafir, dar acum eşti borş cu ştir; trandafirul, cu cât e mai frumos, cu atât mai puţin ţine.
- După ce apune soarele, laudă ziua; ziua bună multă vreme nu ţine.

Proverbe italieneşti:

- Tot răul spre un bine.
- După ploaie, vine senin.
- După bucurie, va veni supărare.
- După dulce, vine amar.
- Bucuria prea mare devine durere.
- Azi se pierde şi mâine se câştigă.

Proverbe englezeşti:

- După ploaie, vine vreme bună.
- După furtună, vine liniştea.
- După nori negri, vreme frumoasă.
- Cea mai întunecoasă oră e cea mai apropiată de zorii zilei.
- Cea mai lungă noapte are un sfârşit.
- Bucuria prea mare se transformă în durere.
- Ghinionul aduce adesea noroc.
- Când se închide o uşă, se deschide o alta.

80. Fă bine!

Faptele bune trebuie împărțite cu generozitate, în stânga și-n dreapta, să le găsim apoi când vom avea nevoie de ele. Fă altora numai ceea ce ai dori ca aceştia să-ți facă! Numai cei care seamănă binele pe cărările vieții vor culege roadele sale dulci. Nu face niciodată rău, fiindcă se poate întoarce împotriva ta! „Cel care sapă groapa altuia cădea-va el într-însa", stă scris în *Cartea înțelepciunii* lui Ben Sirah din anul 170 î.H.

De multe ori, făcând bine, ne confruntăm cu reacții reprobabile din partea celor ajutați, de la nerecunoştință până la răutăți incalificabile. Acest lucru nu înseamnă că nu ar trebui să-i ajutăm pe cei de lângă noi. „Mai bine să facem din semenii noştri nişte ingrați decât să nu făptuim binele", ne sfătuieşte filosoful francez Denis Diderot, în *Discurs asupra poeziei dramatice*. „Nu luăm cu noi decât binele pe care l-am făcut", subliniază filosoful francez Jean-François Saint-Lambert în *Fabule orientale*. Când facem fapte bune, chiar dacă nu primim nimic în schimb, dobândim un paşaport al bunei-cuviințe, care ne permite să trecem prin lume mai uşor. Semenii sunt înclinați, nativ, să privească amiabil spre cei care fac binele şi ostil către făptuitorii de rău. Bunătatea îmblânzeşte, răul produce tulburare. Un animal sălbatic este dresat numai cu dragoste şi gesturi de tandrețe, niciodată cu biciul sau furia. Şi în relațiile cu semenii, binele face minuni, răul demonizează. „Mai mult câştigi prin blândețe decât prin violență", arată poetul francez Jean de La Fontaine în faimoasele sale *Fabule*.

Binele trebuie înfăptuit totdeauna fără să pretindem recunoştință sau să aşteptăm ajutor în schimb, fiindcă oamenii au simțăminte ciudate. Preferă să-i aibă în vedere pe cei pe care îi sprijină decât pe cei care i-au sprijinit pe ei înşişi. „Este o plăcere să întâlneşti ochii aceluia căruia i-ai făcut de curând un bine", confirmă scriitorul francez Jean de La Bruyère în capodopera sa *Caracterele*.

- Niciun lucru nu rămâne nerăsplătit.
- Omul bun după fapte se cunoaşte.
- Oricum faci, aşa ţi se face.
- Piatra pe care o arunci pe capul altora va cădea pe capul tău.
- Rău de vei semăna, mai rău vei secera.
- După poame se cunoaşte pomul şi după fapte, omul.
- Fapta bună e pentru om cunună.
- Fapta rea şi urâtă nicicum tu să urmezi, nici singur, nici cu altul împreună.
- Fapta bună laudă pe om.
- Cele bune să se-adune, cele rele să se spele.
- Fericit e acel ce poate încălzi mai mulţi la soba lui.
- Ajută celui slab, ca să nu iei, în urmă, povara lui asupra ta.
- Când poţi, ajută, ajută tu cât poţi, dar ajutor de la altul nicicum tu să aştepţi.
- Cei cu putere datori sunt să ajute pe cei slabi şi fără putere.
- Grăbeşte-te şi faci bine cât poţi, căci nu ai putinţa să-l faci oricând.
- Niciodată o binefacere nu se pierde.
- Bine faci, bine găseşti.
- De faci astăzi cuiva bine, mâine de la altul îţi vine.
- Binele nu se face numai cui îţi place; căci binele este bine să-l faci la fiecare.
- Omul e ca un puţ cu apă: cu cât face mai mult bine, cu atât mai mult îi vine.
- Bun acela se înţelege, ce altuia bine face.
- Nume mare se dobândeşte cu facerea de bine.
- Nu face rău şi nu te va vorbi nimeni de rău.
- Să nu te bucuri de răul altuia!
- Cine lucrează pe alţii se lucrează pe el.
- Cine vrea să înşele se înşală.
- Răul nu rămâne niciodată nepedepsit.
- Rău faci, rău găseşti.
- Bine faci, bine găseşti.
- Cine seamănă vânt culege furtună.
- Ceea ce vei semăna, aceea vei secera.
- Binele cu bine se răsplăteşte.

- Nicio faptă fără răsplată.
- Nicio faptă să urmezi, ce poate aduce lacrimi, măcar şi la al tău vrăjmaş.
- Precum vreţi voi să vă facă alţii vouă, asemenea şi voi să faceţi acelora!
- Fii bun, ca să trăieşti mult.

Proverbe franţuzeşti:

- Cine face bine, bine găseşte.
- Fapta rea tot, cândva, se pedepseşte.
- Cine urmăreşte binele, bine găseşte.
- Cine face bine, bine va găsi.
- Cine face rău, rău-l însoţeşte.
- Binele pe care-l faci la oarecine, ţi-l întoarce vremea care vine.

Proverbe nemţeşti:

- Răul nu rămâne nepedepsit.
- Cine face bine, bine găseşte.

Proverb grecesc:

- În tinereţe fă-ţi provizii de fapte bune, iar la bătrâneţe, de înţelepciune!

Proverb rusesc:

- Cine sapă groapa altuia cade primul în ea.

Proverbe italieneşti:

- Fapta bună nu moare niciodată, binele cu bine se răsplăteşte.
- Aruncă binele tău în stânga şi în dreapta şi la nevoie ai să-l găseşti; binele ce-l faci la oricine, ţi-l întoarce vremea care vine.
- De faci astăzi cuiva bine, mâine de la alţii-ţi vine.
- Nu e niciodată prea târziu să faci un bine.
- Cine face bine are bine.
- Nimeni nu se căieşte că a făcut un bine.
- Niciun rău fără pedeapsă, niciun bine fără răsplată.
- După faptă şi răsplată.
- Nu faci la alţii ce ţie nu-ţi place.
- E mai bine să nu faci nimic, decât să faci rău.

Proverbe turceşti:

- Cine face bine, cu bine e răsplătit.
- Cine face rău cuiva e ca şi cum şi-ar face lui însuşi.
- Să faci binele şi să-l arunci în mare; dacă nu ţi-l înapoiază lumea, ţi-l va aduce un peşte.
- Bogăţia fără generozitate este un copac fără fructe.

Proverb egiptean:

- Trebuie să iei seama la inima ta, săvârşeşte fapte bune şi tot răul va fi departe de tine.

Proverbe arăbeşti:

- Binele pe care îl faci la şes, îţi va fi înapoiat la munte.
- Să faci bine ca şi când ai arunca aur în mare.

Proverbe armeneşti:

- Sabia ucigaşului rămâne fără stăpân.
- Tot ce faci, ţie îţi faci.
- Săgeata aruncată asupra unui drept se întoarce asupra aruncătorului.

Proverb chinezesc:

- Plăcerea de a face bine e singura care nu se uzează.

Proverbe indiene:

- Nu te teme că oamenii te bârfesc; teme-te mai degrabă de a face rău!
- Ajuţi tu, te ajută şi alţii pe tine.

Proverb african:

- Răutatea este un leu care începe prin a sări mai întâi asupra stăpânului său.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Cine sapă groapa altuia cade singur în ea.
- După faptă şi răsplată.
- Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face.

81. Când ajutăm?

Trebuie să fim atenţi când venim în ajutorul cuiva. Se întâmplă uneori să ne coste scump ajutorul oferit.

Dar ajutorarea aproapelui este o datorie indiferent de identitatea acestuia şi de posibilitatea de a fi recunoscător. Ca şi găzduirea străinului, sunt principii care se subsumează omeniei şi trebuie respectate. Însă, în ambele cazuri, trebuie să ţinem seama de experienţele trecute care au evidenţiat relele ce se pot insinua pentru a ne zădărnici avântul de a mai întinde o mână pe viitor.

Oamenii care obişnuiesc să-i lezeze pe cei care îi salvează trebuie evitaţi. Dar în niciun caz nu este normal şi benefic să întoarcem spatele tuturor semenilor din cauza lor. Orice om merită să-i acordăm prezumţia de nevinovăţie, la fel ca în justiţie. Dacă vom avea de suferit de pe urma sa, trebuie să fie un risc asumat, fiindcă mai mult păgubeşte înşelătorul decât cel înşelat, în cele din urmă. „Trebuie să ne ajutăm unii pe alţii, este o lege a naturii“, spune celebrul moralist francez La Fontaine în *Fabule*.

Proverbele ne arată, dacă le citim cu atenţie, că este normal şi moral să întindem o mână de ajutor celor de lângă noi.

Proverbe româneşti:

- Pe cine nu laşi să moară, nu te lasă să trăieşti.
- Eu îl întreb de sănătate şi el îmi dă cu ghioaga în spate.

82. Fii blând!

„Mai mult faci cu blândeţea decât cu violenţa“, spune La Fontaine. Caută să fii blând! Ai numai de câştigat. Niciodată nu au câştigat simpatia semenilor ursuzii şi bădăranii; oamenii se câştigă cu blândețe. Dar nu uita că există o măsură în toate, deci şi blândeţea trebuie să aibă limite. Căci, „într-o privinţă, oamenii sunt ca şi copiii mici: dacă-i răsfeţi, se obrăznicesc. De aceea nu trebuie să fii prea blând şi prea iubitor cu ei“, spune filosoful german Arthur Schopenhauer.

Persoanele blânde, paşnice, prietenoase, îngăduitoare, omenoase câştigă simpatia celor din jur şi au numai de câştigat. Sunt o prezenţă plăcută, dorită, căutată chiar, pentru starea de linişte pe care o aduc, mai ales în momentele dificile ale vieții.

„Blândeţea şi politeţea fac viața plăcută societăţii“, confirmă scriitorul german Gotthold Ephraim Lessing în *Manual de morală*. „Lumea aceasta aparţine celor blânzi şi celor blânzi le aparţine lumea cealaltă“, după cum se afirmă în *Mahabharata*, una din cele mai importante epopei din India antică. În aceeaşi operă se remarcă şi puterea fără margini a blândeții, care poate înfrânge adversarii cu duioşia ei mai degrabă decât răutatea cu armele: „Chiar şi cei care nu pot fi biruiţi cu forța sunt învinşi prin blândeţe.“

Bunătatea şi omenia care însoţesc blândețea umilesc răutatea, duşmănia şi furia fără să rănească sau să producă traume. Energia pozitivă degajată de zâmbetul calin spulberă maliţia şi tensiunile maligne.

„Frumuseţea place ochilor, blândeţea încântă sufletul“, spune Voltaire. „Numai persoanele care au tărie pot avea o adevărată blândețe“, arată La Rochefoucauld, autor al unui număr impresionant de maxime.

Proverbele desemnează blândeţea drept cea mai importantă calitate a omului, din care decurg toate celelalte virtuţi, cum ar fi bunătatea, toleranţa... Poporul român spune simplu şi plastic în acelaşi timp: „Mielul

- Se prind mai multe muşte cu miere decât cu oţet.
- Cine are mai puţini bani în pungă, să aibă cel puţin miere în gură.
- Câinele cu colţi are mereu urechea ruptă.

Proverbe spaniole şi franţuzeşti:

- Cu o lingură de miere prinzi mai multe muşte decât cu douzeci de butoaie de oţet; mai multe muşte cad în miere decât în oţet.
- Mai bine să refuzi cu drăgălăşenie decât să dai cu grosolănie.
- Cine propovăduieşte războiul e solul dracului; când se declară război, diavolul deschide uşile Iadului.

Proverbe italieneşti:

- Cu o lingură de miere prinzi mai multe muşte decât cu douăzeci de butoaie de oţet.
- Cuvintele frumoase preţuiesc mult şi costă puţin.
- Nu se jupoaie limba vorbind frumos.
- O vorbă bună stinge focul mai curând decât o bute de apă.
- Cine vrea să audă cuvinte frumoase, să spuie cuvinte frumoase.
- Gura rea taie mai mult ca sabia.
- E mai bine să fii bătut cu mâna decât rănit cu limba.
- Sabia răneşte trupul, vorbele, sufletul.
- Limba oase n-are, dar oase sfărâmă.
- Oaia blândă e suptă de orice miel.

Proverbe englezeşti:

- Blândeţea nu e slăbiciune.
- Nu există severitate mai eficace ca blândeţea.
- O înfăţişare blândă e o scrisoare de recomandare.
- Mierea prinde mai multe muşte decât oţetul.
- Cine nu are bani în pungă, să aibă miere mai multă în gură.
- Vorbele blânde înduplecă inimile aspre.
- Foloseşte vorbele blânde şi argumentele puternice!
- Cu fire blândă, pe toţi prieteni îi ai.
- Viţelul blând suge la două ţâţe.

Proverbe arăbeşti:

- Cel care vorbeşte cu blândeţe e iubit de către toţi.
- Vorbele blânde sunt cătuşe pentru mâini.

- Cel cu înfăţişare blândă poate fi alăptat chiar de o leoaică.

Proverb chinezesc:

- Cerul i-a dat blândeţe omului pentru a-l salva.

Proverbe persane:

- Cu blândeţea scoţi şi şarpele din gaura lui.
- Tigrul se îmblânzeşte cu mângâieri, nu cu băţul.

Proverb libanez:

- Mai bine un diavol politicos decât un sfânt grosolan.

Proverb turcesc:

- Limba fără oase, oase sfarmă.

83. Pedepseşte blând

„Un om cuminte nu pedepseşte pentru greşeală, ci pentru a împiedica o altă greşeală“, spune filosoful grec Platon. Cel care a greşit trebuie pedepsit, însă pedeapsa nu trebuie să fie exagerată. Trebuie aplicată după lege şi judecată, să nu fie un impuls al nervilor. Să-i mustrăm pe cei care greşesc, însă cu îngăduinţă! Nu pedepsi niciodată pe cineva pentru greşeala altuia!

Greşelile nepedepsite întăresc comportamentele incorecte. Măsurile punitive sunt benefice pentru îndreptare şi canalizare spre drumul împlinirii, cu condiţia să fie blânde şi juste. Pedeapsa trebuie să fie, totuşi, exemplară, ca să nu fie uitată cu uşurinţă. „Bătaia e ruptă din Rai“, spune înţelepciunea românească, referitor la educaţia copiilor. Acest lucru înseamnă că tânăra generaţie nu trebuie să fie scutită de pedepse. Încă din primii ani de viaţă, după ce devin conştienţi, copiii trebuie să fie îndreptaţi. Pedepsele care li se aplică să fie, însă, adaptate la fiecare vârstă, blânde, dar ferme. Copiii nu trebuie pedepsiţi niciodată atunci când nu au vreo vină sau pentru greşelile altora! Pedepse potrivite pot fi privirile reci, tristețea mamei sau a tatei, vitregirea de mângâieri sau sărut.

„Copilul nepedepsit rămâne nepricopsit“, scria Anton Pann, în *Despre năravurile rele.*

Pedepsele sunt absolut necesare în societate pentru a stârpi răul şi a descuraja faptele nelegiuite. „Cei care nu pedepsesc pe cei răi vor să se facă nedreptate celor buni“, spunea filosoful şi matematicianul grec Pitagora încă de acum 2500 de ani.

Pedeapsa trebuie să sancționeze orice faptă, chiar dacă este descoperită mult prea târziu, pentru ca lumea întreagă să ştie că abuzurile nu sunt trecute niciodată cu vederea. „Cel rău poate să întârzie pedeapsa, dar nu s-o evite“, confirmă scriitorul latin Publius Syrus.

Proverbele susțin pedepsele blânde care îndreaptă şi sunt împotriva

- Pedeapsa şchioapătă, dar tot vine.
- Dumnezeu întârzie mult timp, dar pedepseşte până la urmă.
- Pedepsind pe unul, se îndreaptă mulți.
- Fericit acela care se pedepseşte singur.
- Frâul şi pintenul sunt cei care fac calul bun.

Proverbe greceşti:

- Omul nepedepsit nu se educă.
- Nu pedepsi pe nimeni fără să-l fi cercetat.

84. Fii cinstit şi drept!

„Cel care seamănă nedreptate, seceră nenorocire“, scrie Septuaginta (traducerea Pentateuhului şi a celorlalte cărţi ale Vechiului Testament din limba ebraică în limba greacă). Caută să fii întotdeauna cinstit şi drept, chiar dacă eşti puternic şi bogat sau eşti sărac lipit pământului. În ambele situaţii, ai numai de câştigat. Căci, „cel care nedreptăţeşte e mai nefericit decât cel nedreptăţit“, spunea filosoful grec Democrit.

A fi cinstit înseamnă a fi onorabil, a nu te face de râs, a nu te compromite. Onestitatea valorează mai mult decât orice pe lume. Ne ajută să dobândim încrederea celor din jur şi a noastră înşine. Ne înnobilează şi ne oferă negreşit prilejuri favorabile pentru o viaţă împlinită şi uşoară. „Un caracter cinstit este mai sigur decât legea“, potrivit poetului grec Euripide (din *Pirithous*).

Oamenii cinstiţi sunt întotdeauna preferaţi în roluri importante, li se oferă credit şi prietenie necondiţionat. „A fi cinstit... înseamnă a fi un om ales din zece mii“, potrivit genialului scriitor englez William Shakespeare (din *Hamlet*). Capătă un renume util în orice conjunctură, în orice circumstanţă. „Cinstea este diamantul pe care virtutea îl poartă pe deget“, spune filosoful francez Voltaire în *Observaţii*.

Dreptatea este principiul moral care presupune respectarea drepturilor fiecărui om. A da dreptate cuiva este sinonim cu a recunoaşte că ceea ce face şi ceea ce spune este corect, că este întemeiat.

Cei drepţi se acoperă de aprecieri şi de simpatie, sunt respectaţi şi sprijiniţi în demersurile lor. Nedrepţii, în schimb, sunt blamaţi, direct, indirect sau, pe ascuns, chiar sabotaţi; totul le stă împotrivă. A alege să fii drept te poate convinge numai o clipă de închipuire a durerii şi a revoltei care te-ar cuprinde, dacă ai fi tu însuţi nedreptăţit de alţii. „Totul în ordinea morală se bazează pe dreptate; nimic nu durează decât prin ea“, afirmă gânditorul francez Lacordaire (din *Cugetări*). „Trebuie să fim

împrejurare.

(Dilige virtutem si vis reperire salutem.)

• Viaţa corectă este fericită.

(Honesta vita, beata est.)

• Numai virtutea înnobilează sufletele.

(Virtus sola nobilitat.)

• Omul lipsit de virtute rămâne totdeauna fără ajutor.

(Vir sine virtute semper manet absque salute.)

• Virtutea este mai puternică decât o maşină de asalt.

(Virtus ariete fortior.)

• Influenţa virtuţii este aşa de mare încât o admirăm chiar şi la duşmanii noştri.

(Tanta vis probitatis est, uteam in hoste etiam diligamus.)

• Nimic nu poate fi mai plăcut decât virtutea.

(Nihil est virtute amabilius.)

• Argintul valorează mai puţin decât aurul şi aurul mai puţin decât virtutea.

(Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.)

• Dacă fugi de vicii, asta înseamnă virtute.

(Virtus est vitium fugere.)

Proverbe româneşti:

• Cine nu are dreptate, acela țipă mai tare.

• Cine pe altul caută să înşele, el mai întâi se înşală.

• Cine şi-a pierdut cinstea, dă-i colac şi lumânare.

• Tot ce se fură iese la soare.

• Nu lua ce nu e al tău, că te arde.

• Cine are mână lungă, pierde şi ce are-n pungă.

• Lucrul străin nu ține de cald.

• Nu te bucura de munca altuia.

• Nu ridica lucrul pe care nu l-ai pus.

• Cine nu intră pe uşă, ci pe aiurea sare, fur şi tâlhar se înţelege.

• Cine pe altul ajută să fure, fură şi el, se înțelege.

• Din cele de obşte nici cel mai mic lucru să nu-l însuşeşti pentru al tău în parte interes.

• Cine fură azi un ou, mâine fură un bou.

• Cine fură o dată e fur totdeauna.

- Hoţul începe să fure fructe şi termină furând elefantul regelui.
- Hoţul nu are încredere nici în tatăl său.
- Vaca va vorbi în stomacul hoţului.
- Unde e virtutea, acolo e victoria.
- Virtutea e mai importantă ca bogăţia.

Proverbe chinezeşti:

- Omul superior practică virtutea fără să se gândească la ea; omul inferior practică virtutea din interes.
- Fiecare secol repetă următorului: toate bunurile rău obţinute provoacă numai rău.
- Câştigurile necinstite sunt monedele false: cu cât ai mai multe, cu atât rişti mai mult.

Proverb mongolez:

- Când apa e limpede, acolo nu se găseşte peşte; când omul e virtuos, nu are prea mulţi prieteni.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- A fi sărac nu e ruşine, ci a fi necinstit.
- Onoarea pierdută nu o mai poţi afla; nimic nu apasă mai mult pe om decât conştiinţa încărcată.
- Vremea descoperă toate şi pe hoţ de faţă scoate; vremea arată pe drept şi pe cel nedrept.
- Banul furat fuge ca argintul viu.
- Avere cu strâmbătăţi să nu bagi în casa ta!
- Avuţia cu rea-credinţă nu aduce folos.

Proverbe englezeşti:

- Să ne limităm a fi cinstiţi, nu bogaţi.
- Prea multă cinste nu a dăunat niciodată omului.
- Cel care îşi pierde cinstea nu mai are nimic de pierdut.
- Cine seamănă nedreptate, culege durere.
- Cine fură o dată e totdeauna bănuit.
- Până la urmă se va şti cine a furat slănina.
- Un hoţ se prinde cu un hoţ.
- Virtutea e un paznic mai tare ca bronzul.
- Dulce e somnul omului virtuos!

- Chiar dacă ai pierde totul, ia aminte să nu-ţi pierzi renumele!
(Omnia si perdas, famam servare memento!)
- Un bun renume valorează mai mult decât toate bogățiile.
(Melius est nomen bonum, quam divitiae multae.)

Proverbe româneşti:

- Decât să-ţi iasă nume rău, mai bine ochii din cap.
- Numele bun e mai scump decât aurul.
- Un nume bun e ca o moşie.

Proverbe franțuzeşti:

- Decât să-ţi iasă nume rău, mai bine să-ţi iasă ochii din cap.
- Dobândeşte nume bun şi dormi liniştit!
- Un nume bun valorează mai mult ca aurul.
- Mai bună o comoară de onoare decât de aur.
- Nimic nu e pierdut când onoarea e salvată.

Proverbe nemţeşti:

- Numele bun e mai bun decât o moşie.
- Numele bun este mai bun decât aurul şi argintul.

Proverb rusesc:

- Onoarea valorează mai mult decât banii.

Proverbe italieneşti:

- Faima bună e mai scumpă decât aurul.
- Mai bine să-ţi iasă un ochi decât un nume rău.
- Cine cere nu piere, dar nici nume bun nu are.
- Un nume bun valorează mai mult decât orice bogăţie.
- Câştigă-ţi o faimă bună şi dormi liniştit!
- Tot ce e frumos se pierde, dar faima nu piere.
- Faima rea omoară omul.
- Cine caută faima pe căi piezişe, se defăimează pe el însuşi.
- Foamea îngroapă faima.
- Cui îi lipseşte onoarea o clipă nu şi-o mai dobândeşte apoi o sută de ani.
- Mai bine o moarte cu onoare decât o viaţă în ruşine.
- E mai bine să rămâi fără haine, decât fără onoare.

- Nu e o onoare pentru vultur să învingă un porumbel.
- Cine e fără ruşine, va fi fără onoare.

Proverbe englezeşti:

- Un nume bun valorează mai mult decât bogăţia.
- Numele bun are valoarea aurului.
- Fă-ţi un nume bun şi poţi să dormi!
- Cine are reputaţia că se scoală devreme poate să se scoale târziu.
- Faima bună străluceşte chiar şi în întuneric.
- Cine are o faimă rea e pe jumătate spânzurat.
- Orice faimă e periculoasă: bună aduce invidie, rea aduce ruşine.
- În oraşul meu, numele meu, în oraş străin, hainele mele mă fac respectat.

Proverbe chinezeşti:

- Acolo unde se simte mirosul de mosc, e zadarnic să vânturi parfumuri.
- Controlează-te şi la tine în casă; nu face nimic de care să te ruşinezi!

Proverb persan:

- Mai bine un nume mare decât o casă mare.

Proverbe turceşti:

- Nu te strădui să laşi o bogăţie mare, ci caută să laşi un nume bun.
- Unui om decât să-i iasă nume rău, mai bine să-i iasă sufletul.
- Toate furtunile din lume nu vor stinge lumânarea pe care o aprinde onoarea.
- Să fii respectat sau înjosit, aceasta ţine de tine însuţi.

Proverbe egiptene:

- Veghează să fii respectat de toţi şi vei fi lăudat.
- Mai bine să trăieşti în lipsuri decât să trăieşti în ruşine.

Proverb indian:

- Cine nu pretinde respect nu capătă.

86. Fii discret!

Fii discret: „Să nu ştie stânga ta ce face dreapta." Este cel mai important secret al reuşitei în viaţă. Dacă nu poţi să rezişti şi dezvălui, totuşi, o taină, limitează-te la o persoană. Secretul în trei nu rămâne nedivulgat. Când împărtăşeşti cuiva inima ta, acea persoană devine „stăpâna ta".

Un om discret ştie să păstreze un secret, este reținut în verbalisme şi manifestări gestuale. Este un om de încredere foarte apreciat de cei din jur. I se oferă prietenie şi i se împărtăşesc taine fără ezitare, căpătând puteri inimaginabile. Discreţia este o calitate care înnobilează şi oferă o rampă de lansare în viaţă în orice mediu şi activitate socială. „Sinceritatea este de sticlă, discreția este de diamant", spune André Maurois, scriitor şi eseist francez, *Sfaturi pentru o fată care spune tot ce gândeşte*.

În dragoste, discreţia înseamnă securitatea sentimentelor, eliminarea riscurilor pornite din invidii şi gelozie. „Pentru a fi iubit, fii discret, cheia inimilor este secretul", spune autorul dramatic Florian în *Galatée*.

Discreţia înseamnă superioritate, putere şi nobleţe. Un om de nimic nu poate ţine un secret, este slab şi sfidează onorabilitatea. Se complace în mocirla trădărilor şi a vorbelor de clacă fără şansă de scăpare.

Proverbele ne îndeamnă de asemenea la discreţie ca garanţie a reuşitei.

Proverbe generale:

- Rufele murdare se spală în familie.
- Să nu ştie mâna stângă ce face dreapta.

Proverb latinesc:

- Ai grijă ce spui, când şi cui spui!

(*Cave quid dicis, quando et cui.*)

87. Hotărât şi ferm

În tot ceea ce facem, trebuie să fim hotărâţi.

A fi hotărât înseamnă a da dovadă de decizie sau de fermitate în tot ceea ce întreprinzi. Cei ezitanți, şovăitorii, îşi trădează incompetențele şi suficienţa în ochii celor mai mulți. Din păcate, nu întotdeauna hotărârea denotă calitate autentică, iar ezitarea un fond precar. Există persoane ferme care ascund vicii de educaţie şi instruire şi şovăitori bine informaţi până în profunzimi. Din păcate tocmai cele dintâi se remarcă şi obțin puterea de a decide soarta oamenilor. De aceea ar fi ideal ca hotărârea să fie grefată pe calitate, nu pe tupeu. Nimic nu-i greu de îndeplinit pe lumea aceasta pentru cei hotărâţi", spune scriitorul hindus Somadeva, autorul unei opere monumentale intitulată *Oceanul poveştilor*.

Hotărârea este importantă, dar esențial este să fie luată în urma unor analize bine gândite şi în niciun caz în grabă sau haotic. „După o hotărâre în grabă, urmează căinţa", ne avertizează scriitorul latin Publius Syrus.

Hotărârea luată are efecte numai dacă rămâne neclintită, dacă nu se schimbă de la zi la zi sau dintr-o clipă în alta. „Nu-i de ajuns să hotărâm ce trebuie să facem sau să nu facem, ci mai trebuie să şi rămânem în ceea ce am hotărât", spune autorul roman Cicero.

Şi proverbele ne învață să fim dârji şi hotărâți când pornim orice acțiune importantă în viață.

Proverb arăbesc:

• Nehotărâtul a primit o sută de lovituri de bici şi o sută de lovituri de baston.

Proverb persan:

• Oamenii dorm bine la hanul „hotărârii".

88. Fii îndrăzneț!

„Un grăunte de îndrăzneală în toate este o mare înțelepciune“, scrie gânditorul spaniol Baltasar Gracian în *Oracolul. Manual al înțelepciunii în viață*.

Fii îndrăzneţ, dar nu ajunge până la tupeu! Fii îndrăzneţ în sensul bun al cuvântului, nu în cel rău. Fii îndrăzneţ numai în acţiunile bune! Îndrăzneala nu trebuie să-ţi lipsească, de vrei să nu rămâi pentru totdeauna pe locul al doilea. Atenţie! Îndrăzneala nu trebuie să se confunde cu obrăznicia. Fii curajos şi îndrăzneţ şi vei răzbi, cu siguranţă, în viaţă. Nu uita: cea mai bună apărare este „atacul“!

Omul îndrăzneţ nu se teme de pericole sau de greutăţi. Este cutezător şi curajos, nimic nu îi stă în cale spre izbândă. Îndrăzneala este, într-adevăr, necesară; hrăneşte reuşitele, dar nu înseamnă totul. Ba mai mult, îndrăzneala lipsită de chibzuință este primejdioasă. Curajul imprudent face mai mult rău decât teama controlată de prudenţă. „Aşa cum prostia nu trebuie să fie îndrăzneaţă, viclenia nu trebuie să fie nici ea sfioasă“, este îndemnul aceluiaşi Baltasar Gracian. „Precum la viteji îndrăzneala cu socoteală vrednică este, aşa fără socoteală fiind, nebunie este şi se numeşte“, remarcă şi Dimitrie Cantemir în *Istoria ieroglifică*.

Îndrăzneala nu trebuie să fie folosită în orice clipă, ci numai la momentul oportun şi atunci când nu implică niciun pericol. „Trebuie îndrăzneală; căci osteneala la timp potrivit aduce în cele din urmă multă fericire muritorilor“, arată poetul antic Euripide. „În împrejurări critice, îndrăzneala preţuieşte foarte mult“, subliniază Publius Syrus.

Îndrăzneala este imprimată în firea oricărui om, diferența se referă numai la posibilitatea de a o exprima. Riscul maxim o scoate întotdeauna la iveală, chiar şi la oamenii care par fără nicio fărâmă de curaj. „Dacă un general nu este curajos, el va fi incapabil să-şi învingă ezitările şi să facă proiecte mari“, avertizează generalul chinez Sun Tzu, în geniala sa

lucrare *Arta războiului*. „Pe cei îndrăzneţi îi ajută norocul“, este parafraza unui celebru emistih din *Eneida* lui Virgiliu.

Proverbele lumii remarcă importanţa îndrăznelii pentru reuşita în viaţă, poporul român ajungând chiar la o concluzie bulversantă: „Obraznicul mănâncă praznicul.“

Proverbe latineşti:

• Să îndrăzneşti numai atât cât îţi stă în putere.
(Quantum potes, tantum aude.)
• Cutezanţa, în situaţii grele, este ca un sfat.
(Solet esse in dubiis pro consilio temerits.)
• Norocul însoţeşte curajul.
(Virtutis fortuna comes.)
• Omul brav nu poate să se retragă chiar dacă-i învins.
(Fortis cadere, cedere non potest.)
• Pentru omul viteaz şi loial nimic nu este imposibil.
(Fosti et fideli nihil difficile.)
• Vitejia creşte prin îndrăzneală, teama, prin ezitare.
(Andendo virtus crescit, tardando timor.)

Proverbe româneşti:

• Îndrăzneţ să fii, dar nu peste fire, că îndrăzneala peste fire este obrăznicie din fire şi întreagă nebunie.

• O mică îndrăzneală, la vreme şi după cuvinţă, mare izbândă aduce.

• Cel fără îndrăzneală pururea rămâne în urmă.

• Cine îndrăzneşte, trăieşte, dar nici multă omenie n-are.

• Cine cere nu piere, dar nici nume bun nu are.

• Ostaşul, spre izbândă, trebuinţă are de îndrăzneală cuminte, fără nicio sfială.

• Îndrăzneala la cele bune virtute se înţelege, iar la cele rele, întreagă nebunie.

Proverbe franţuzeşti:

• Obrăznicia în multe necazuri te bagă.
• Obrăznicie, nicicum să te arăţi, nici la mic nici la mare!
• Obraznicul nu piere, dar nici nume bun nu are.
• La inima îndrăzneaţă norocul îi întinde mâna.

- Nimic nu e imposibil pentru inima vitează.
- Omul cu ruşine piere.
- Vitejia este o adevărată nobleţe.
- Ruşinoşii pierd.
- Îndrăzneala aduce noroc.
- Cine nu riscă nu cîştigă.
- Cine îndrăzneşte este ajutat de noroc.
- Cine se face oaie, îl mănâncă lupul.
- Cine se lasă insultat, merită insultele.

Proverbe nemţeşti:

- Cel neîndrăzneţ pierde multe bunuri.
- Lumea aparţine celor curajoşi.
- Norocul ajută pe cel îndrăzneţ.

Proverb grecesc:

- Soarta nu-i ajută pe cei lipsiţi de curaj.

Proverbe ruseşti:

- Norocul surâde vitejilor.
- Norocul vine în ajutor îndrăzneţilor.
- Cine nu riscă, nu câştigă.
- Nicio victorie fără luptă.
- Numai ruşinoşii pierd.

Proverb ebraic:

- Îndrăzneala este o putere regală fără coroniţă.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Norocul ajută pe cei îndrăzneţi.
- Cui i-e frică de nor nicio călătorie nu face.
- Obraznicul mănâncă praznicul, ruşinosul roade osul.

Proverbe italieneşti:

- Cine nu îndrăzneşte nimic, nu face nimic.
- Cine nu se aventurează nu are viitor.
- Cine nu riscă, nici nu pierde, nici nu câştigă.
- Norocul îi ajută pe cei îndrăzneţi şi îi respinge pe cei sfioşi.

89. Nu minți!

„Dintre toate viciile, minciuna este cel mai josnic“, scrie marele prozator polonez Henryk Sinkiewicz, în capodopera sa *Quo Vadis*. Evită minciuna! Nicio minciună nu valorează cât un adevăr. Mai devreme sau mai târziu, adevărul iese la lumină şi ne facem de ruşine. Căci „mincinoşii nu câştigă alt bun, decât acela de a nu fi crezuţi când spun adevărul“, după cum ne previne scriitorul antic grec Esop în *Păstorul glumeț*. La rândul tău, fugi de mincinoşi, dar evită rănile pe care le poate pricinui un adevăr. În unele cazuri sunt preferabile minciunile inofensive înaintea unor adevăruri stânjenitoare.

Minciuna este afirmaţia prin care se denaturează în mod intenţionat adevărul. Când minciunile sunt flagrante, sunt mult mai uşor de recunoscut şi mai puțin periculoase. Când sunt foarte apropiate de adevăr, dar îl denaturează subtil şi perfid, devin hazardate. „Minciunile cele mai detestabile sunt cele care se apropie cel mai mult de adevăr“, evidenţiază umanistul şi eseistul francez André Gide, în *Dacă sământa nu moare*. Mincinoşii sunt priviţi cu neîncredere şi dispreţ de către cei din jur. „Cine este capabil de minciună este nedemn de a fi considerat om“, spune François Fénelon, teolog şi scriitor francez, în *Aventurile lui Telemah*. „Mincinoşii sunt josnici şi fanfaroni“, constată şi moralistul Vauvenargues.

Cei care au obiceiul să colporteze neadevăruri sunt chinuiţi de spaima de a nu se da de gol. Minciunile zise sunt adesea uitate; pot apărea blocaje din care adevărul iese la iveală sau chiar variante contradictorii de neadevăr. Aşa ia fiinţă mitomania. Mincinoşii îşi însuşesc propriile minciuni până ce le transformă în credinţe în mintea lor, ca să evite penibilele încurcături. „Ne vârâm uneori în cap propriile noastre minciuni, ca să nu păţim ruşinea unei dezminţiri de pe urma lor, şi ne înşelăm pe noi înşine, ca să-i putem înşela pe alţii“, constată de asemenea

• Minciuna e bolnavă, ea nu poate alerga prea departe.

Proverbe armeneşti:

• O mie de minciuni nu preţuiesc cât un adevăr.

• Celui care spune adevărul dă-i un cal pentru a se putea salva după ce l-a spus.

• Adevărul trebuie rostit uneori în glumă.

• O mie de minciuni nu preţuiesc cât un adevăr.

Proverbe indiene:

• Adevărul e ca piatra: nu se topeşte în apă.

• Adevărul învinge totul.

Proverbe turceşti:

• O oră de adevăr valorează cât şaptezeci de ani de rugăciuni.

• Adevărul e mai amar decât otrava.

• Cine spune adevărul, trebuie să stea cu un picioar în şa.

• Fereşte-te de ochi lăcrimoşi şi de vorbe mincinoase!

• Unele minciuni sunt preferabile adevărului.

Proverbe spaniole şi portugheze:

• Adevărul nu trebuie arătat gol, ci în cămaşă.

• Cine a mințit o dată, nu se mai crede nici când spune adevărul.

• Adevărul umblă cu capul spart.

• Minciunile una pe alta se ajung.

• Nimic nu-i mai uşor decât să minţi şi mai greu decât să minţi bine.

• Cu minciuna n-o duci departe; minciuna poate până la un loc; cine poartă plosca cu minciunile nu o duce mult.

• Adevărul iese ca untdelemnul la suprafaţă.

• Adevărul supără pe om; adevărul umblă cu capul spart; adevărul e proastă marfă.

• Când minți şi când mănânci peşte trebuie să iei seama.

• Vremea, cu încetul, poate să le descopere toate; vremea descoperă adevărul.

• Nimic nu supără mai mult pe om decât adevărul.

• Nu toate adevărurile se pot spune.

Proverbe franţuzeşti:

- Mai devreme sau mai târziu, adevărul tot iese la iveală.
- Adevărul iese ca uleiul la suprafață.
- Adesea adevărul supără.

Proverb albanez:

- Minciuna înflorată valorează mai mult decât adevărul rău spus.

Proverbe persane:

- Minciuna care face bine valorează mai mult decât adevărul care face rău.
- Minciuna spusă cu gând bun e mai de preţ decât adevărul care naşte duşmănii.

Proverbe ruseşti:

- Adevărul se ridică precum uleiul deasupra tuturor.
- Minciunile au picioare scurte.
- Trebuie memorie bună celui care minte.
- Mincinosul nu e crezut nici când spune adevărul.
- Vanitatea este mama minciunii.
- Nu orice adevăr e bun de spus.

Proverbe ebraice:

- Adevărul stă în picioare, minciuna nu.
- Minciuna este obişnuită, adevărul este neobişnuit.

Proverb chinezesc:

- Adevărurile care ne plac cel mai puţin să le însuşim sunt cele care nu merită cel mai mult să fie ştiute.

Proverbe indiene:

- Nu poţi să ascunzi nici focul, nici adevărul.
- Adevărul învinge totul.

Proverb egiptean:

- O minciună mică poate aduce o nenorocire mare.

Proverb japonez:

- A spune o minciună e începutul unui furt.

Proverb mongolez:

- Sare broasca, dar din lac nu pleacă; înşală mincinosul, dar de ruşine nu scapă.

- Lucrul făcut în grabă se strică repede.

(Quod cito fit, cito perit.)

- Cine se grăbeşte prea mult, îşi termină treburile mai târziu.

(Qui properat nimium res absolvit serius.)

- Greşeala şi căinţa însoţesc graba.

(Festinationis error comes et poenitentia.)

Proverbe româneşti:

- Cine merge încet, departe ajunge.
- Cine se grăbeşte, curând osteneşte.
- Cine se grăbeşte, şi ce are prăpădeşte.
- Cine se porneşte cu graba, se-ntâlneşte cu zăbava.
- Graba strică treaba.
- Şi iute şi bine nu se poate.

Proverbe franţuzeşti:

- La o întrebare pripită, nu te grăbi să răspunzi!
- Cine se grăbeşte curând osteneşte.
- Mai bine să faci bine decât să faci repede.
- Lucrul bun nu se face repede.
- Cine mai mult se grăbeşte, mai puţin face.
- Cine se grăbeşte prea mult se arde.
- Cine merge încet, merge sigur.
- „Repede“ şi „bine“ nu merg niciodată împreună.

Proverbe nemţeşti:

- Lucrul bun nu se face repede.
- Cu încetul departe ajungi.

Proverbe ruseşti:

- Cine se grăbeşte prea mult, ajunge târziu.
- Cine merge încet, ajunge departe.
- „Repede“ şi „bine“ se află rareori împreună.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Cine se grăbeşte şi ce are prăpădeşte; graba strică treaba!
- Lucrul bun nu se face iute.
- Încetul cu încetul se face oţetul.

- Cine se grăbeşte, curând osteneşte.
- Şi iute şi bine nu se poate.

Proverbe italieneşti:

- Nu trebuie să vindem pielea ursului înainte de-al vâna.
- Nu cânta triumful înainte de victorie!
- Nu te bucura înainte de a sări groapa!
- Pisica grăbită face puii orbi.
- Grăbeşte-te încet.
- Încet, pentru că mă grăbesc.
- Ce se face repede, piere repede.
- „Repede" şi „bine" nu se potrivesc.
- Cine plăteşte înainte e prost servit.
- Să nu zici hop până n-ai sărit!

Proverbe englezeşti:

- Nu întinde arcul până nu e bine aşezată săgeata.
- Graba pune piedică propriilor călcâie.
- Mai mare graba, mai mică viteza.
- Când eşti grăbit, îmbracă-te încet!
- Repede copt, repede putrezit.
- Ce săraci sunt cei care nu au răbdare!
- Cine fuge repede, nu va fugi mult timp.

Proverbe egiptene:

- Cel ce vieţuieşte cu grabă e omul de care moartea se apropie.
- Trage un pui de somn înainte de a hotărî asupra unui lucru.

Proverbe arăbeşti:

- Cine merge încet, dar merge, va ajunge cel dintâi.
- Nu te grăbi să atingi struna înainte de a fi bine întinsă!

Proverb indian:

- Dacă te grăbeşti, greşeşti.

Proverb persan:

- Cel grăbit face de două ori aceeaşi treabă.

Proverbe turceşti:

- Cine merge repede, oboseşte repede.
- Trandafirul care înfloreşte devreme se ofileşte repede.

91. Despre blesteme şi înjurături

Nu blestema şi nu înjura; nu-ţi este de niciun folos, iar blestemele se pot întoarce ca un bumerang împotriva ta.

Blestemele, înjurăturile sunt energii negative care otrăvesc mediul social. Sunt malefice în primul rând pentru cei care le rostesc. În plus, blestemele şi înjurăturile nu îşi au rostul, pentru că nu oferă, concret, nicio soluţie. Întinează doar şi pecetluiesc îndepărtarea de lumea de calitate a celor care obişnuiesc să le rostească în mod frecvent.

„Blestemat să fie cel care te va blestema şi binecuvântat să fie cel care te va binecuvânta“, este scris în Septuaginta (versiunea în limba geacă a primelor cinci cărţi ale Bibliei ebraice).

„Nu trebuie să înjuri de nimic“, spune poetul şi dramaturgul francez din perioada romantică Alfred de Musset. Cei care înjură trebuie să-şi imagineze mai întâi cum ar fi ca ei înşişi să fie înjuraţi. „Este mai uşor să înjuri decât să suporţi înjurătura“, confirmă poetul latin Publius Syrus, adus ca sclav de pe meleaguri siriene şi apoi eliberat datorită talentelor sale.

Proverbele popoarelor se pronunţă deschis împotriva blestemelor şi a înjurăturilor.

Proverbe româneşti:

- Cine pe altul blesteamă, urgii asupra îşi cheamă.
- Înjurăturile întină pe înjurător.
- Blestemul de tată, ca stana de piatră.
- Blestemul părinţilor e ca piatra munţilor, cade greu copiilor.
- Acela numai ocărăşte, înjură şi necinsteşte, cel care nu cunoaşte cinstea.

92. Nu risca!

Fii atent la pericole! Evită-le dacă poţi. Nu face pe curajosul când nu e cazul.

Riscul este posibilitatea de a suferi un eşec sau o pagubă, probabilitatea de a avea de înfruntat un necaz. Joaca de-a riscul este similară distracţiei cu focul, care te poate arde în orice clipă, la cea mai mică neatenţie. Asumarea de riscuri poate însemna acceptarea spectrului unui dezastru iminent. Este adevărat, însă, că multe victorii sunt plătite cu mari riscuri. Acest lucru i-a determinat pe români să născocească dictonul: „Cine nu riscă nu câştigă!" „Căile cele mai bătute sunt fără îndoială cele mai sigure. Dar nu spera să găseşti acolo mult vânat", spune scriitorul şi eseistul francez André Gide în *Pagini de jurnal*, referindu-se la lipsa de perspectivă a celor cărora le lipseşte curajul de a-şi asuma riscuri.

„O faptă mare şi memorabilă nu se săvârşeşte fără risc", arată şi dramaturgul latin Terenţiu. „Cu cât un lucru este mai important, cu atât e mai plin de risc", evidenţiază scriitorul latin Syrus.

Cu cât înaintează în vârstă, oamenii se cuminţesc şi preferă să fugă de riscuri: „Bătrânii se tem nu atât de greşeală, cât de risc", afirmă scriitorul francez Georges Bernanos, în *Tentaţia disperării*.

Niciodată oamenii nu trebuie să abuzeze de riscuri, dacă vor să evite incidentele grave în existenţa lor. „Cine riscă prea mult rareori are noroc", spune gânditorul suedez Axel Oxenstierna.

Multe proverbe populare ne avertizează să nu riscăm.

Proverbe latineşti:

• Fereşte-te de câine!

(Cave canem!)

• Fereşte-te să nu cazi!

(Cave ne cadas!)

Proverbe româneşti:

- Nu te-atinge, că te frige!
- Cine nu deschide ochii, deschide punga.
- Nu tot ce zboară se mănâncă.
- Gardul are ochi şi zidul urechi.
- Când nenorocirea doarme, fereşte-te s-o deştepţi!

Proverbe italieneşti:

- Nu trezi câinele care doarme!
- Cine atinge cleiul, rămâne încleiat.
- Cine suflă în cenuşă, îşi umple gura.
- Proastă e oaia care se spovedeşte lupului.
- Picioarele mele! Nu e ruşine să fugiţi când trebuie.

Proverb nemţesc:

- Celui care suflă în foc îi sar scânteile în ochi.

Proverbe franţuzeşti:

- Cine scuipă în sus, riscă să-i cadă scuipatul pe obraz.
- Cine aruncă o piatră în sus, riscă să-i cadă în nas.
- Cine nu are nimic, nu riscă nimic, cine nu riscă nimic, nu are nimic.
- Cine taie urechile câinelui, riscă să fie muşcat.
- Cine nu riscă, nu va fi niciodată bogat.

Proverb spaniol:

- Fuga e ruşinoasă, dar e sănătoasă.

93. Învățăminte pentru tineri

Ai grijă că tinerețea te împinge la imprudențe. Ascultă de cei mai în vârstă, dacă sunt înțelepți, şi cinsteşte-i. Lasă-te în voile neprimejdioase ale tinereții, pentru ca mai târziu să nu te stăpânească tentațiile. Greşelile vârstei „nebune" se mai iartă. Tinerii trebuie să se însoțească mereu cu cei de vârsta lor. „Dacă vei pricepe că bătrânețea se hrăneşte din înțelepciune, te vei strădui în anii tinereții ca anii bătrâneții să nu ducă lipsă de hrană", spunea faimosul artist italian Leonardo Da Vinci.

Tinerețea este o fântână fermecată din care trebuie să te adapi cu măsură. Resursele ei paradiziace – frumusețe, energie intensă, sănătate, optimism, curaj, inocență, puritate – secătuite în ritm accelerat, abuziv şi fără discernământ, duc trupul şi sufletul la ruină înainte de vreme. Bătrânețea instalată prematur ne face să înțelegem tardiv cât de prețioase au fost darurile vârstei de douăzeci de ani de care nu am apucat să ne bucurăm pe deplin. „Ceea ce e trist nu e că eşti bătrân, ci că nu mai eşti tânăr", constata romancierul francez Alexandre Dumas, fiul.

Binecuvântările tinereții trebuie exploatate cu grijă pentru a pune temelie solidă vârstei adulte. Pierderile de timp, oportunitățile ratate nu se pot recupera, iar eşecul vine ca un tăvălug care ne pune la pământ fără speranța că ne vom mai ridica vreodată la verticală. „Fiecare ceas irosit în tinerețe este o şansă de nefericire pentru viitor", ne avertizează Napoleon Bonaparte. Tinerii trebuie să fie politicoşi, să-i respecte pe cei mai în vârstă, pentru că astfel au numai de câştigat. Lipsa de respect, sfidarea adulților şi, mai ales, a bătrânilor, determină societatea să treacă la măsuri punitive, reprobatoare, la atitudini care îi condamnă pe recalcitranți la izolare şi eşecuri pe toate planurile.

Tinerii trebuie să evite contactele nefireşti cu alte vârste. Iubirile sau căsătoriile între persoane cu mari diferențe de vârstă sunt sortite eşecului de cele mai multe ori. Câteva exemple de mariaje nepotrivite sunt:

Proverbe nemţeşti:

- Vinul e toiagul bătrâneţelor şi nebunia tinereţelor.
- Sculatul de dimineaţă şi însuratul de tânăr nu strică niciodată.
- Ce înveţi la tinereţe, aceea ştii la bătrâneţe.

Proverbe ruseşti:

- Cel care vrea să fie tânăr la bătrâneţe trebuie să fie bătrân la tinereţe.
- Primăvara vieţii nu revine niciodată.
- Cu vârsta, devenim înţelepţi.

Proverb grecesc:

- Tot ce se face la timp nepotrivit e vrednic de învinuire.

Proverbe arăbeşti:

- Două lucruri nu le preţuim decât după ce le pierdem: tinereţea şi sănătatea.
- Tinereţea e o nebunie al cărui leac vine odată cu vârsta.

Proverbe armeneşti:

- Mintea de la tinereţe e toiag la bătrâneţe.
- Omul supărăcios îmbătrâneşte devreme.

Proverbe chinezeşti:

- Recolta întregului an depinde de cum au fost făcute semănăturile primăvara.
- Tu, care eşti tânăr, nu râde de omul cu părul alb; floarea care se veştejeşte câte zile va sta roşie?

Proverbe persane:

- În pântecele tânărului şi piatra se topeşte.
- Strădania tinereţii e odihna bătrâneţii.
- Nu iei hotărâri înţelepte fără bătrâni.
- Chiar de eşti Alexandru Macedon, nu porni la drum fără bătrâni.

Proverbe turceşti:

- Preţul tinereţii la bătrâneţe se apreciază.

• În tinerețe câştigă şi la bătrânețe pune-ți cazanul pe foc.

Proverbe italieneşti:

• Tinereţea e frumoasă prin ea însăşi.
• Soarele care răsare are mai mulţi admiratori decât cel care apune.
• Ruşinea la un tânăr e un semn bun.
• Tânăr leneş, bătrân nevoiaş.
• Dacă vrei să trăieşti sănătos şi sprinten, să îmbătrâneşti ceva mai devreme.

Proverbe englezeşti:

• Vinul şi tinereţea sunt foc peste foc.
• Mai mult e adorat răsăritul decât apusul Soarelui.
• Totul e vesel când e verde.
• Un trandafir e mai parfumat îmboboсit decât înflorit.
• Un mânz nu valorează nimic dacă nu rupe funia.
• Fericit e cel care îşi dă seama în tinereţe de prostiile lui.
• Agoniseşte, să ai la bătrâneţe!
• Cele însuşite la tinerețe aduc înțelepciune la bătrânețe.
• O tinereţe fără ocupaţie, o bătrâneţe nevoiaşă.
• Tinereţea leneşă face bătrâneţea păduchioasă.
• Cine vrea să fie tânăr când e bătrân, trebuie să fie bătrân când e tânăr.
• Dacă te culci pe trandafiri când eşti tânăr, la bătrânețe vei dormi pe ghimpi.

94. Pentru copii şi părinți

Atenţie, părinţi! „Ferice de casele cu copii“, spune înţelepciunea populară. Însă copiii nu trebuie răsfăţaţi. Tatăl trebuie să fie aspru, iar mama, îngăduitoare. Părinţii trebuie să aibă grijă cum se poartă, fiindcă odraslele sunt propria lor oglindă.

Atenţie, copii: iubiţi-vă părinţii mai mult decât orice pe lume, căci numai ei vă iubesc cu adevărat! Respectaţi-i şi niciodată nu vă purtaţi cu ei necuviincios. Feriţi-vă să vă însuşiţi „obiceiuri proaste din casa părintească“.

Copiii trebuie să fie sincer recunoscători faţă de părinţi pentru tot ceea ce au făcut, ceea ce fac şi ceea ce vor face ca să-i ridice din neştiut spre înțelepciune. Mama şi tatăl le-au dăruit putința de a fi şi de a visa, certitudinea unei existenţe fără griji şi fără temeri, orizonturi spre care ei înşişi n-au îndrăznit să spere. „Ingratitudinea cea mai odioasă, dar şi cea mai obişnuită şi mai veche, este cea a copiilor faţă de părinţi“, potrivit moralistului francez Vauvenargues.

Copiii trebuie învățați încă din primii ani de viață să nu facă rău, să iubească dreptatea şi să fie demni. „Singura lecţie de morală care se potriveşte copilăriei, şi cea mai importantă la orice vârstă, este de a nu face niciodată rău nimănui“, arată şi filosoful francez Jean-Jacques Rousseau în *Emile sau despre educație*.

Copiii mai trebuie să ştie că singurii oameni care îi iubesc fără limite şi dezinteresat sunt părinţii lor. Nu trebuie să se încreadă decât în cei care le-au dat viaţă şi le oferă sprijin necondiţionat, fără să se dea înapoi de la sacrificii care sfidează graniţele resurselor lor. „Este mare lucru a fi cineva părinte; căci chiar şi atunci când suferă din pricina copiilor, nu-i urăşte“, spunea poetul grec Sofocle în Antichitate. „Numai tatăl nu invidiază talentul fiului său“, potrivit manualului de înţelepciune în limba sanscrită *Hitopadeça*. „Copiii vor fi bine crescuţi dacă şi părinţii

silească, ca să se deprindă singur să şi le înlesnească.

- Nu-l răsfăța pe copil, ca să nu-l plângi cu amar.
- Învață-l pe copil să iubească pe tot omul ca pe fratele său, c-aceasta este datoria omenească.
- Când înveți pe copil, urmează şi tu după învăţătura ce-i dai, că vorba se uită, iar cu fapta se dedă.
- Pe copii să nu-i înveți a se sfii de oricine, nici iarăşi obraznici a se arăta la oricine, că şi una şi alta le aduce vătămare.
- Pe copil de mic să-l înveţi să deosebească binele de rău, şi de unul să se lipsească, iar de celălalt să se deslipească.
- Năravurile cele bune din copilărie să se dobândească, că atunci rămân întemeiate până la bătrânețe.
- Pe copil să-l luminezi, iar nu să-l întuneci cu învăţături peste puterea lui.
- Pe copil să-l fereşti de orice minciună, fie şi în glumă, ca să nu se dedea cu ea toată viața.
- Pe copii la bărbăţie, la muncă şi la înfrânare, iar nu la moleciune, desfătări şi lenevie să-i deprinzi.
- Pomul când e mic se îndreptează.
- Fericită fata ce muma ei îi dă pilda cea mai bună.
- Ce-a făcut mama şi tata o să facă fiul şi fata.
- Părinţii numai cu un copil sunt ca orbul cu un ochi.
- Mai bine să laşi copiilor creştere bună decât aur.
- Fericirea copiilor în creşterea cea bună a părinţilor stă.
- Pedeapsă cu măsură, ca să nu-ți aducă ură.
- De la mumă spânzură cele dintâi năravuri ale copiilor.
- Nu numai să înveţi pe alţii la năravuri bune, ci să le şi urmezi, ca pildă să le dai cu urmarea ta.
- Cu cuvântul bun poți face bine, iar cu o pildă bună, mii şi mii de bunătăţi.
- Povața se dă mai mult cu pilda decât cu graiul.
- Fierul rău, oricât l-ai bate, e degeaba.
- Cu bătăi şi cu certuri şi răcnete mari să nu sperii pe copii, ci cu mult mai bine cu blândețe şi mângâieri să le îndrepţi greşelile lor.

Proverbe franţuzeşti:

- Au mâncat părinții şi şi-au strepezit copiii dinţii.

• Când tatăl dă fiului, râde tatăl, râde fiul; când fiul dă tatălui, plânge tatăl, plânge fiul.

• Cine-şi iubeşte cu adevărat copiii, ştie şi să-i pedepsească.

• Nimeni nu poate iubi mai mult decât o mamă.

• Un tată aspru va avea copii buni, o mamă îngăduitoare va avea copii răi.

• Părinţii prea buni pricinuiesc pieirea copiilor.

Proverbe nemţeşti:

• Pomul se îndreaptă de mic, nu de mare.

• Păcatele părinților, pedeapsa pruncilor.

• Mustră-l pe copil, dacă îl iubeşti!

• Cum e tatăl e şi fiul.

• Ce au făcut părinţii vor face şi copiii.

• Cuvintele tatălui au mai mult efect decât palmele mamei.

Proverb grecesc:

• Fiica este imaginea mamei.

Proverbe ruseşti:

• Aşa tată, aşa fiu.

• O fiică urmează obiceiurile mamei.

Proverbe spaniole şi portugheze:

• Oaia urmează oaia. (Ce face mama, face şi fata.)

• Nicio vacă nu se consideră că împunge până ce viţelul ei nu e agresiv. (Mama e judecată după caracterul fiicei; copiii sunt ceea ce faci din ei.)

• Vorbele copilului pe stradă sunt cele ale tatălui sau ale mamei.

• Dragostea tatălui este pentru copiii lui, iar dragostea copiilor este pentru ei înşişi.

• Ciorii i se par puii ei de păun.

• Tot olarul îşi laudă oala sa.

• Pomul se-ndreptează de mic, nu de mare.

• Pisica râzgâiată nu prinde şoareci niciodată; cu papuci în picioare, nu prinde pisica şoarecele.

• Cui i-e milă nuiaua să-şi frângă, el mai pe urmă copilul o să-şi plângă; copilul nepedepsit rămâne nepricopsit; copilul, ca copacul, când

de mic se strâmbă, anevoie se mai îndreaptă.

Proverbe italieneşti:

- Pomul când e mic se îndreaptă.
- Oricine îţi dă pâine, dar nu ca mama.
- A-ţi iubi prea mult părinţii e ca şi cum i-ai urî.
- Când cel mic vorbeşte, cel mare a vorbit. (Copilul spune ce aude la părinţi.)
- Unde nu folosesc cuvintele, nu foloseşte nici bătaia.

Proverbe englezeşti:

- Cum e tatăl, aşa e fiul; cum e mama, aşa e fiica.
- Cum e corbul, şi oul.
- După un tată strângător, un fiu risipitor.
- Un copil răsfăţat nu-şi iubeşte niciodată mama.
- Copiii sunt bogăția săracilor.
- Cel care nu-l învaţă nimic pe fiul său creşte un hoţ.

Proverb african:

- Copilul este recompensa vieții.

Proverb malgaş:

- A nu avea decât un singur copil, înseamnă a fi aproape sterilă.

Proverbe persane:

- Cine n-are copil, n-are lumină în ochi.
- Părinți, cruţaţi lacrimile fiilor voştri în tinerețea lor dacă vreți să vi le verse la mormânt!

Proverbe indiene:

- Tratează-ți copilul ca un prinț până la cinci ani, ca pe un sclav, în continuare, până la zece ani, şi după aceea, ca pe un prieten.
- Să-i dai copilului hrană cât pentru un elefant, dar să-l priveşti cu ochi de tigru.
- Prosperitatea nu-ţi aparține decât dacă fiul tău se joacă înaintea porţii tale.
- Casa fără copii e ca un mormânt.

Proverb american:

- Mâna care mişcă leagănul guvernează lumea.

Proverbe japoneze:

- Îndoaie copacul cât e mic; învaţă copilul până nu a crescut mare!
- A hrăni fără a instrui e cel mai mare păcat al tatălui.

Proverb turcesc:

- Nu certa copilul prea mult, fiindcă se face hoţ.

Proverbe arăbeşti:

- Cât timp copilul e mic, să fii educatorul lui, când se face mare, să fii fratele lui.
- Educarea copiilor seamănă cu mestecarea unor pietre tari.
- Dacă tatăl a mâncat prea multă sare, fiului îi va fi sete.

Proverbe chinezeşti:

- Când copilul părăseşte casa, ia cu el mâna mamei sale.
- Un tată sever are copii buni; o mamă drăgăstoasă are copii răi.
- E un mare păcat pentru un tată să hrănească fără a instrui.
- Balaurul naşte un balaur şi pasărea phoenix, o pasăre phoenix.
- Când copiii voştri sunt răi, ei nu merită nicio moştenire; când sunt buni şi vrednici, ei nu mai au nevoie de nicio moştenire.
- Ai casă, nu te teme de frig, vânt şi ploaie; ai copii, nu te teme de sărăcie şi necazuri la bătrâneţe.
- Cine are bani mulţi şi nu are copii nu e bogat, cine are mulţi copii şi e fără bani nu e sărac.
- A-şi lăuda copiii înseamnă a se lăuda pe sine, a-şi certa părinţii înseamnă a se batjocori pe sine.

Atenţie copii!

Proverbe româneşti:

- Cusururile părinţilor în taină să le păzeşti, ca să nu te necinsteşti şi tu.
- Ca mila de la părinţi nu-i nimic în lumea asta.
- Şi cioara îşi laudă puii.
- Fiecare părinte îşi iubeşte copilul.

• Să ascultăm şi să cinstim pe părinţii noştri!

• Vai de cei care necinstesc pe ai lor părinţi, când îmbătrânesc şi nu-i mai stăpânesc, că neomeniţi se socotesc!

• Cine pe ai săi părinţi necinsteşte, ocară lui îşi dobândeşte, că batjocura lumii se socoteşte.

• Cine ridică mâna asupra părinţilor lui, ucigaş e socotit.

• Cinstea şi grija ce vrei să-ţi dea copiii tăi şi tu să dai părinţilor tăi.

• Iubeşte pe ai tăi părinţi mai mult decât pe tine!

• Nici într-un chip să superi pe părinţii tăi, ci mai vârtos să le ajuţi la neputinţele lor.

Proverbe indiene:

• Cine nu are mamă nu are nimic.

• Copil rău întâlneşti, dar niciodată mamă rea.

• Când necazurile curg fără încetare, îţi aduci aminte de părinţi.

Proverb japonez:

• Bunătatea tatălui e mai înaltă decât muntele; bunătatea mamei e mai adâncă decât oceanul.

Proverb egiptean:

• E plăcut să faci bine tatălui tău, pe care se cuvine să-l iubeşti mai mult ca aurul şi argintul.

Proverb arăbesc:

• Fii pulbere sub paşii mamei tale, fiindcă Raiul e acolo unde calcă paşii ei.

Proverbe armeneşti:

• Orice poţi găsi pe lume, în afară de tată şi mamă.

• Viţelul care o ia înaintea vacii e mâncat de lupi.

Proverbe chinezeşti:

• Există trei feluri de iubiri fireşti faţă de părinţi: cea mai înaltă – de a-i ajuta, a doua – de a nu-i supăra – şi ultima – de a-i suporta.

• Un fiu se acoperă de ruşine când îşi dojeneşte tatăl.

• A-şi lăuda copiii înseamnă a se lăuda pe sine, a-şi certa părinţii înseamnă a se batjocori pe sine.

95. Sfaturi pentru femei

Încrederea în sine este fundamentală pentru o femeie. Din capul locului, femeile trebuie să ştie că nu există urâţenie dacă lasă bunătatea şi blândeţea să iasă la iveală pe chipul lor. Delicateţea, fineţea, distanţarea de bârfe şi de invidii le înalţă în ochii tuturor. O femeie trebuie să înveţe să se afirme fără să renunţe la modestie şi fără a leza interesele altora; astfel, nu va fi primită cu ostilitate.

Femeile trebuie să-şi cultive intuiţia, să asculte cu mai multă atenţie vocea interioară, un fel de „al şaselea simţ“ de care se bucură mai mult decât bărbaţii, şi să încerce cu grijă să-şi controleze frenezia cumpărăturilor. Esenţial pentru ele mai este să înveţe a-şi administra timpul cât mai bine, să nu se piardă în acţiuni inutile şi să înveţe să spună „nu“. Să nu se învinovăţească atunci când refuză, să se gândească la avantaje şi la dezavantaje înainte de a lua o decizie, să ia hotărârea cu mintea şi nu cu inima.

Femeile pot învăţa să devină plăcute, totul este să observe critic atitudinile semenelor şi să încerce să-şi însuşească virtuțile celor care se bucură de un real succes.

Pentru a avea succes la bărbaţi, femeia trebuie să rămână misterioasă, să-şi păstreze secretele, să nu-şi etaleze ostentativ meritele, chiar dacă sunt autentice. „Numai acolo unde femeia poartă văl te arde dorinţa de a-i citi chipul“, spune Antoine de Saint-Exupéry.

Femeile care se arată dezlănţuite în iubire nu fac decât să-şi atragă călăi implacabili. „Femeia îndrăgosită e o sclavă care îl face pe stăpânul ei să poarte lanțurile“, spune artistul plastic francez Etienne Rey. În alegerea partenerului, rațiunea ar trebui să primeze, fiindcă dragostea este trecătoare, iar deziluziile care o urmează tind să se înveşnicească. „Nu există durere mai nimicitoare pentru sufletul unei femei decât aceea de a se fi dăruit întreagă, trup şi suflet, unui bărbat nedemn de iubirea ei“,

explică scriitorul austriac Stefan Zweig.

Toate proverbele lumii îndeamnă: cumpătare la vorbă, ferire de gâlceavă! Cinstea, bunătatea şi modestia sunt cele mai importante virtuţi. Femeile trebuie să contrazică zicala: „Acolo unde este ceartă, este o femeie la mijloc." De asemenea, trebuie să-şi impună să nu fie cicălitoare.

Proverb latinesc:

● Femeia se face respectată prin cinste, şi nu prin farduri.
(Verecundia mulierem, ornat non color fucatus.)

Proverbe româneşti:

● Nu-i bine să-l înveţi pe bărbat cu nărav.

● Nu cicăli pe bărbat în tot minutul şi-n tot ceasul, că nu ştii ce-ţi va aduce ceasul.

● Mândria este nepotrivită la femeie.

● Modestia este frumuseţea femeii.

● Unde bărbatul lipseşte, ca gardul când lipseşte, pază nu se mai găseşte.

● Trei lucruri te scot din casă: fumul, muierea rea şi picătura.

● Trei lucruri sunt rele: picătura-n casă, muierea rea şi durerea de măsea.

● Tăcerea la muiere e cea mai frumoasă podoabă.

● Muierea înţeleaptă, când îşi cunoaşte greşeala, îndată şi-o îndreaptă.

● Muierea cicală te scoate din casă afară.

● Muierea rea în casă, tulburare şi ocară.

● Nimic alt mai bine prinde la muiere ca purtarea ei de cinste.

● Muierea destrăbălată, dărăpănarea şi necinstea casei sale.

● Cea mai mare ruşine la orice muiere: al său bărbat a-şi lăsa şi la altul a alerga.

● Femeia care-i cuminte îi mai mare decât bărbatul.

● Femeia cinstită e coroana bărbatului.

Proverb albanez:

● Ceartă fără femeie nu se poate.

Proverbe englezeşti:

● Limba este ultimul organ care moare la femeie.

- Cine se naşte frumoasă, se naşte măritată.
- O faţă frumoasă face cât jumătate din zestre.
- Femeia frumoasă lipsită de virtute seamănă cu vinul trezit.
- Femeia şi sticla sunt totdeauna în pericol.
- Tăcerea e cea mai frumoasă podoabă a femeii.
- Tăcerea e o bijuterie a femeii, dar e purtată rar.

Proverbe franţuzeşti:

- Puterea femeii? Limba sa.
- Femeia bună face casa bună.
- Femeia bună îl face pe bărbat bun.
- Nu numai natura o face pe femeie frumoasă, ci şi dragostea.
- Ce vrea femeia, vrea şi Dumnezeu.
- Femeia bună valorează cât o coroană.
- Femeia cuminte nu are ochi, nici urechi.
- Femeia serioasă îşi vede de casă.
- Fata cinstită şi bine crescută e bogată.
- Fata leneşă la rău se gândeşte.
- Trei lucruri te scot din casă: fumul, femeia rea şi picătura.
- Femeia cea mai lăudată e cea de care nu se vorbeşte.

Proverbe italieneşti:

- Femeia fără bărbat, asemenea calului despiedicat.
- Bărbat fără femeie, cal fără frâu; femeie fără bărbat, barcă fără cârmă.
- Fata cu obrazul roşu se mărită fără zestre.
- Fetişcana şi sticla sunt totdeauna în pericol.
- Femeia bună face cât o coroană.
- Femeia care se oglindeşte mult, țese puțin.

Proverb rusesc:

- Femeia certăreață este mai rea decât diavolul.

Proverbe indiene:

- Femeia fără soț e ca noaptea fără lună.
- Femeia bună e ca piatra prețioasă.
- Femeia fără podoabe e ca pământul fără apă.

Proverbe armeneşti:

- Fata care nu e lăudată rămâne acasă.
- Casa fără femeie e ca moara fără apă.

Proverb arăbesc:

- Femeia fără ruşine e ca mâncarea fără sare.

Proverbe chinezeşti:

- O femeie nu laudă niciodată fără să bârfească.
- Se cer patru însuşiri unei femei: virtutea să-i umple inima, modestia să-i strălucească pe frunte, blândeţea să se arate pe buzele ei şi munca să-i ocupe mâinile.
- Bărbatul savant clădeşte cetăţi; femeia savantă distruge cetăţi.

Proverbe persane:

- Femeia înțelegătoare e aceea care are multe de spus, dar care păstrează tăcerea.
- Femeia e ca umbra: dacă alergi după ea, va fugi de tine; dacă te îndepărtezi de ea, te va urma.

Proverb turcesc:

- Nu aştepta vindecare de la otravă şi sinceritate de la femeia uşuratică.

eforturi ridicole de a epata, de a se arăta infailibil, să fie politicos şi să aibă bun simţ, să fie blând, dar să nu frizeze prostia din prea multă bunătate, să fie brav, drept şi cinstit.

Dar cel mai important este, pentru un bărbat, să recepteze prompt mesajul unei femei care îl place şi aşteaptă să i se ofere. „O femeie poate ierta câteodată un bărbat care încearcă să o seducă, dar niciodată pe bărbatul care ratează o ocazie atunci când i se oferă“, explică Talleyrand, om politic francez.

Proverbele ne sfătuiesc. Bărbatul trebuie să-şi ia o nevastă preocupată de casă; gospodină, vrednică, bună, deşteaptă, de care din când în când să mai asculte. Nu trebuie să se poarte brutal cu aleasa inimii; tandreţea le cucereşte pe femei.

Proverbe româneşti:

- Muierea bărbată, liniştită şi cinstită, veselia casei şi a bărbatului viaţă.
- Bărbatul se întoarce după cuvântul femeii, ca morişca după vânt.
- Să le asculţi şi pe ale nevestei, măcar din zece una.
- Femeia cine-şi loveşte, norocul îşi oropseşte.
- Nevasta cu minte bună, e a bărbatului cunună.
- Nu e bine unde cântă găina, şi nu cocoşul.
- Omul fără soţie, o casă pustie.
- Pentru a ta soţie şi sufletul să ţi-l pui!
- Când muierea te iubeşte şi cinstea ţi-o păzeşte, trebuie şi tu să-i suferi celelalte ale ei cusururi.
- Nu cu vorbe aspre, ci cu vorbe dulci, pe muiere s-o înduplеci!
- Bărbatul temător îşi învaţă nevasta curvă.
- Bărbatul amorezat e ca piroşca cu păsat.
- Caută muiere să-ţi placă ţie, nu altora!
- Nevasta frumoasă e belea la casă.
- Omul fără soţie e ca o casă pustie.

Proverbe nemţeşti:

- Să-ţi iei nevastă de casă, nici urâtă, nici frumoasă!
- O femeie vrednică e coroana casei.
- Un cămin propriu şi o femeie cumsecade sunt aur şi mărgăritare.

Proverbe englezeşti:

- Soţia este cheia casei.
- Un bărbat fără soție nu e decât o jumătate de om.
- Un burlac bătrân e ca o jumătate de foarfecă.
- Spune totdeauna „nu“ şi nu te mai căsătoreşti niciodată.
- Un celibatar desfrânat va fi un soţ gelos.

Proverbe italieneşti:

- Bărbat fără femeie, cal fără frâu; femeie fără bărbat, barcă fără cârmă.
- Dacă fata spune „nu“, vrea să mai fie curtată.

Proverb arăbesc:

- Întreabă-ţi soţia şi fă ce crezi!

Proverb spaniol:

- Norocosul la joc e ghinionist în dragoste.

Proverb japonez:

- Trebuie să te fereşti de trei rele: de şarpe, de omul care vorbeşte frumos şi de femeia capricioasă.

Proverb chinezesc:

- Când norocul ne surâde, întâlnim prieteni, când e împotriva noastră, întâlnim o femeie frumoasă.

relaţii cordiale cu fraţii şi surorile.

Proverbe româneşti:

- Singur nimeni nu te ascultă, iar împreună cu fraţii tăi, toţi tremură de tine.
- Fratele la necaz să se arate!
- Frate, frate, dar brânza-i pe bani.
- Frate cu frate într-o unire, cetatea cea mai tare.
- Fratelui tău să nu-i zici: „Pas de cere la altul“, ci „vino, să-ţi dau eu“.
- Frate pe frate când va ajuta, cine împotrivă-le va sta?
- Cine pe fratele său nu mângâie, vrăjmaşul lui se socoteşte şi cine îl lasă să moară de foame, ucigaşul lui se socoteşte.
- Frate-mi eşti, frate să-mi fii, dar la noi mai rar să vii!
- Cu neamurile să mănânci, să bei, dar averi să n-ai cu ei!

Proverb chinezesc:

- Când fraţii lucrează împreună, munţii se schimbă în aur.

Proverb nemţesc:

- Fraţii sunt fraţi, dar buzunarele nu.

Proverb indian:

- Niciun prieten ca un frate, niciun duşman ca un frate.

Proverb portughez:

- Trei frați, trei fortărețe.

Proverbe franţuzeşti:

- Frate, frate, dar până unde se poate.
- Mai bun e prietenul de aproape decât fratele de departe.
- Un binefăcător e mai de preţ decât un frate.

Proverbe nemţeşti:

- Mai bun este prietenul cel de aproape decât fratele cel de departe.
- Banul nu are frate.

partener cu mintea luminată. Nu trebuie să alergăm după frumusețe deşartă; numai dragostea nu ține casa. Când ne alegem soţ sau prieten, trebuie să luăm seama la cei din jurul lui, căci nu se deosebeşte prea mult de ei! Să evităm divorţul. Desfacerea căsătoriei trebuie să se producă numai atunci când toate căile de a ajunge la înțelegere au eşuat.

Proverbe româneşti:

- La căsătorie mai mult mintea să se cerceteze decât frumuseţea, că mintea de ce merge se sporeşte şi înfloreşte, iar frumuseţea de ce merge se veştejeşte.
- Tinerii se cuvine până a nu-şi vătăma năravurile cele bune să se căsătorească, ca bine să trăiască.
- Cine vrea să se căsătorească, soţie deopotrivă să poftească, să nu se căiască.
- Omul fără muiere e ca un om fără cămaşă.
- Femeia de-al doilea e ca mâncarea încălzită.
- Însoară-te până nu-ţi trece vremea!
- Omul, când se însoară, îşi mai pune o doagă.
- Cine caută nevastă fără cusur nu se mai însoară.
- Caută nevastă să-ți placă ție, iar nu altora!
- Tinerii să se însoare la vremea tinereţilor, iar nu la bătrâneţe, că atunci mult se vor căi.
- Însurătoarea de tânăr e ca gustarea de dimineață.
- Nu e bine unde cântă găina, şi nu cocoşul.
- Numai cu dragostea nu se ține casa.
- Vai de acea însoţire unde nu este unire.
- Omul fără soţie e o casă pustie.
- Cine cu cine la năravuri se aseamănă, aceia se şi iubesc.
- Bătrân cu bătrân se pot înțelege şi tânăr cu tânăr.

Proverbe franţuzeşti:

- Înainte de a lua fata, vezi ce părinți are.
- Nu-ți pune pe deget inel prea strâmt, să nu faci căsătorie nepotrivită.
- Să nu ne însoţim decât cu egalii noştri.
- Cine nu-şi cinsteşte femeia, se necinsteşte pe sine.

Proverbe nemţeşti:

• Bărbatul surd şi nevasta oarbă, cea mai tihnită căsătorie.
• Vezi mama, apoi ia fata.

Proverb rusesc:

• Căsătorie grabnică, lungi regrete.

Proverbe spaniole şi portugheze:

• Nu vreau un pantof mai mare decât piciorul meu.
• Grăbeşte-te să cumperi pământ, dar şovăie la însurătoare.
• Chiar dacă soţul ei e la fel de insignifiant ca furnica, ea este inclusă printre femeile nobile.
• Violenţa în casă este ca un vierme în legume.
• Când vei vrea să te însori, deschide ochii în patru, ca să nu aduci pe dracu cu lăutari în casă.
• Cine se căsătoreşte în pripă toată viaţa se va căi.
• Dragostea îi oarbă, dară căsătoria îi găseşte leacul.
• Unde cântă găina, cocoşul tace.

Proverbe italieneşti:

• Nu există oală aşa urâtă care să nu-şi găsească un capac.
• Vai de casa unde cotcodăcesc găinile şi cocoşul tace.
• Unde intră zestrea, iese libertatea.
• E nebun cine ia nevastă pentru zestre.
• Cine se căsătoreşte din dragoste are nopţi plăcute şi zile urâte.
• Cine iubeşte femeie măritată îşi periclitează viaţa.
• Când păcătuieşte nevasta, şi soţul e vinovat.
• Soţia, puşca şi câinele nu se împrumută nimănui.
• Cine are pivniţă bună acasă nu merge pentru vin la cârciumă.
• Nevasta rea e o febră zilnică.
• Cine are nevastă rea trăieşte chinuit.
• Cine are femeie frumoasă şi castel la graniţă, nu are niciodată pace şi somn.
• Între soţ şi soţie să nu pui un deget!
• Cine are nevastă rea trebuie să o suporte.
• Mătura nouă curăţă bine trei zile.

Proverbe englezeşti:

• A te căsători înseamnă a face cu limba un nod care nu se poate

99. Unirea înseamnă putere

„Prin unire cresc lucrurile mici, prin dezbinare se prăbuşeşc cele mari“, spune scriitorul latin Sallustius. Nu este nevoie să demonstrăm că unirea înseamnă putere. Este bine să nu uităm că însăşi durerea este mai uşor de suportat în comun.

Unirea înseamnă alianţă. Când un duşman este prea puternic, cei oprimați se aliază pentru a-l putea înfrânge. Dacă nici astfel nu poate fi îngenuncheat, ultima soluție rămâne chiar alianța cu inamicul, fie şi de pe o poziție de inferioritate.

Când se pun la cale lucruri grandioase, nu pot fi înfăptuite de un singur om; pentru a ridica o construcţie monumentală, un turn care străpunge cerul, un baraj în calea fluviilor, este nevoie de numeroase braţe. „Prin unire, faptele mari şi cetățile pot să termine războaiele, altfel nu“, constata, încă din Antichitate, filosoful grec Democrit. „Unirea multora, oricât ar fi de neînsemnaţi, dă putere“, potrivit cărţii de înţelepciune sanscrită *Pañciatantra.*

Dezbinarea, discordia, vrajba care subminează unitatea, sunt sursa tuturor prăbuşirilor. Lipsa de coeziune provoacă dezbinare şi slăbiciune, ruinând eforturile de a obţine victoria într-o bătălie şi putinţa de a desăvârşi proiecte importante. „Eu nu cred că împărțirea în partide a adus vreodată un bine; dimpotrivă, este inevitabil ca atunci când duşmanul se apropie cetăţile dezbinate să piară deodată, fiindcă totdeauna partea cea mai slabă se va alipi de forţele externe, iar cealaltă nu va putea să reziste“, explică filosoful şi scriitorul italian Niccolo Machiavelli, în bine-cunoscuta sa carte *Principele.*

Multe bătălii din istorie au dovedit că unirea mai multor popoare a dus la înfrângerea unuia singur, oricât ar fi fost acesta de puternic. Un exemplu este Ofensiva de pe Somme, o bătălie care avut loc pe ambele maluri ale râului Somme din Franța şi a început la 1 iulie 1916,

încheindu-se la 13 noiembrie 1916. Bătălia s-a desfăşurat între forțele Antantei (Franța, Marea Britanie, Canada, Australia, Noua Zeelandă, India) şi Germania. A fost una din cele mai importante bătălii ale Primului Război Mondial, începând cu ofensiva armatelor Antantei împotriva armatei germane, care invadase Franţa în 1914. Forţele ivadatorilor erau atât de puternice, încât, prima zi a ofensivei a fost cea mai sângeroasă din istoria armatei engleze. Peste 20 000 de oameni au fost ucişi, majoritatea în prima oră, aproape 40 000 răniţi, peste 2 000 au fost daţi dispăruţi şi aproape 600 luaţi prizonieri. 60% dintre ofiţeri au fost ucişi. Au fost utilizate pentru prima oară în istorie tancurile. Bătălia s-a încheiat cu înfrângerea armatelor germane şi înaintarea armatelor Antantei în teritoriul german.

După cum unirea înseamnă putere, dezbinarea înseamnă înfrângere. Aceasta o confirmă şi proverbele lumii.

Proverb latinesc:

• O primejdie comună trebuie să fie înlăturată prin unirea celor ameninţaţi.

(Commune periculum concordia propulsandum.)

Proverbe româneşti:

• Ce nu poate un singur om, fac mai mulţi împreună.
• Când sunt doi, puterea creşte.
• În unire stă tăria.
• Mâinile cele mai multe aduc şi roduri mai multe.

Proverb arăbesc:

• Doi câini mici înving un câine mare.

Proverbe indiene:

• Când insectele sunt multe, pot ucide un şarpe.
• Pentru unul, o povară de lemne; pentru zece, câte zece, câte o sarcină de fiecare.
• Dacă zece oameni se unesc, ei pot să tragă o barcă peste munte.

Proverb malaiezian:

• Când sunt mulţi oameni pe mal, ei nu se tem de crocodil.

100. Un sprijin solid şi sigur

Bine e ca în viaţă să ai pe cine şi pe ce să te sprijini...

Nu putem trăi izolaţi, fără niciun ajutor; nu ne putem descurca singuri în toate problemele, oricât am fi de inteligenţi, bogaţi ori înţelepţi. Nu există om să nu aibă nevoie de cineva în viaţă. Dar nu oricine este dispus să ne întindă mâna, mai ales dezinteresat, în momente critice sau incerte. Mai precis, rareori găsim un sprijin serios care să nu vizeze mai întâi un scop personal înainte să ofere ajutor. Dar nu este imposibil să dobândim un reazem pentru clipele dificile, dacă ştim să oferim, la rândul nostru, umărul pentru a-i susţine pe alţii la greu. Există un proverb care spune: „Pune binele tău în stânga şi în dreapta, într-o zi ai să-l găseşti." Dacă ne vom apropia de oamenii ireproşabili sub toate aspectele, corecţi şi responsabili, faţă de care ne vom comporta onest şi gata oricând să le oferim sprijinul, avem mari şanse să beneficiem de ajutorul lor, la nevoie. „Trebuie să ne ajutăm unii pe alţii: este o lege a naturii", spune La Fontaine în *Fabule*.

Trebuie să evităm izolarea de lume, singurătatea, deşi uneori ne dau un sentiment de libertate, de siguranţă şi de linişte. Nimeni nu poate trăi complet în afara societăţii.

Proverbele lumii ne sfătuiesc să căutăm mereu sprijin solid pe care să ne bizuim în clipele dificile ale vieţii.

Proverbe româneşti:

- Gardul cu proptele niciodată piere.
- Gardul fără proptele cade în timpuri grele.

Proverb spaniol:

- Nu te rezema de stâlpul putred!

101. Învăţămintele iubirii

Dragostea se defineşte drept un sentiment de afecţiune faţă de o persoană de sex opus. Sentimentul de dragoste este desemnat în limba română şi prin sinonimul „iubire“, între cele două forme stabilindu-se fine nuanţe de folosinţă. Trăirile omului îndrăgostit sunt atât de intense, încât i se pare că nimic altceva în afara subiectului adoraţiei sale nu mai are sens; de aceea se spune că „iubirea este oarbă“. Dragostea este cel mai complex sentiment uman, ocupând primul loc în context axiologic de la începutul istoriei umane. Ca urmare, iubirea a fost, constant, în atenţia gânditorilor care au meditat asupra existenţei.

Oamenii care iubesc mult sunt capabili de orice sacrificiu, dar în acelaşi timp pot deveni călăi, în cazul în care sunt dezamăgiţi sau trădaţi de fiinţa iubită. De aceea, cei care sunt bucuroşi pentru că aduc la incandescenţă erotică un partener trebuie să aibă conştiinţa pericolelor la care se expun dacă nesocotesc sentimentele lor şi să tremure de spaimă în caz că le întorc spatele.

Iubirea nu durează la nesfârşit; după vâlvătăile care se aprind subit şi pârjolesc tot ce ţine de prudenţă şi raţiune, intervine indiferenţa sau chiar ura în virtutea obişnuinţei şi a plictiselii. „Soţii se urăsc cu atât mai mult şi cu atât mai repede cu cât se află mai des împreună“, spune filosoful Vasile Conta.

Iubirile mari se plătesc adeseori foarte scump: „O mare iubire nu există fără o mare renunţare. Nu poţi să ai totul decât în momentul când nu ai nimic“, potrivit filosofului Emil Cioran.

Când iubim, suntem îndrăgostiţi de fapt de proiecţia persoanei adorate în mintea noastră, nicidecum de aceasta. „Pe fiinţa ce o iubim o cunoaştem cu adevărat numai după ce n-o mai iubim. Iubesc iubirea din mine, iubesc iubirea mea“, explică Emil Cioran. „Orice iubire înseamnă inventarea fiinţei iubite“, spune şi filosoful Constantin Noica.

Oamenii sunt nefericiți când iubesc, însă atunci când rămân fără iubire dau piept cu nenorocirea. „O mare durere e să iubești, o mare nenorocire e să scapi de această durere“, după cum a arătat și genialul scriitor Ion Luca Caragiale.

Iubirea... un cuvânt foarte important în viață. Să vedem ce ne spun proverbele despre ea.

Proverbe latinești:

• Cine iubește bine, pedepsește bine.
(Qui bene amat, bene castigat.)
• Dragostea atrage dragoste.
(Amor gignit amorem.)
• Iubirea e oarbă.
(Amor caecus est.)
• Nici iubirea, nici tusea nu se pot ascunde.
(Nec amor, nec tussis celatur.)
• Niciun îndrăgostit nu judecă fără părtinire.
(Omnis amans-amens.)
• Și cel ce n-a iubit nicicând și cel ce a mai iubit să iubească de acum încolo!
(Cras amet, qui nunquam amavit; quique amavit, cras amet.)
• Te pedepsesc nu pentru că te-aș urî, ci pentru că te iubesc.
(Castigo te non quad odio habeam sed quod amem.)
• Adevărata dragoste nu cunoaște nicio limită.
(Verus amor nullum novit habere modum.)
• Dragostea la bătrânețe cere o mare cheltuială.
(Saepe venit magno faenore tardus amor.)
• În dragoste, omul e orb.
(Nemo in amore videt.)
• În dragoste, ochii sunt călăuze.
(Oculi sunt in amore duces.)
• În dragoste, valorează mai mult frumusețea decât sfatul.
(In amore forma plus valet quam auctoritas.)
• Rana iubirii o vindecă tot acela care a făcut-o.
(Amoris vulnus idem sanat, qui fecit.)

Proverbe românești:

• Dragostea cea veche îți șoptește la ureche.

- Dragostea de apoi e mai dulce decât cea dintâi.
- Dragostea de un' se-ncepe? De la ochi, de la sprâncene, de la sân cu drăgănele.
- Dragostea e treaba celor fără de treabă.
- Dragostea îi oarbă, dar căsătoria îi găseşte leacul.
- Dragostea nu are ochi.
- Dragostea nu e o moşie ca să o iei cu chirie.
- Dragostea nu se face cu sila.
- Dragostea seacă, cui dracu' să placă?
- Dragostea scurtă e cu suspin lung.
- Dragostea pre-nnoite, ca bucatele-ncălzite.
- O căutătură dulce la dragoste te duce.
- Iubirea peste măsură aduce în urmă ură.
- Iubirea trece prin apă, nu-i e frică că se-neacă.
- Unde este frică, nu încape dragoste.
- În dragoste şi în domnie nu încape tovărăşie.
- Dragostea înţelege toate limbile.
- Unde este dragoste multă, e şi duşmănie multă.
- Unde dragostea împărăţeşte, acolo greşelile întru nimic se socotesc.
- Nici masă fără veselie, nici dragoste fără mângâiere are vreo plăcere.
- Din dragoste se naşte orice facere de bine.
- Departe de tine dragostea cea desfrânată, că cinstea ţi-o vindecă, mintea ţi-o întunecă şi pe tine jos te aruncă.
- Nicio boală nu-i mai grea ca dorul şi dragostea.
- Dragostea nu numai prin cuvinte, ci mai mult prin fapte să ţi-o arăţi, frate!
- Ca să fii iubit trebuie să te arăţi vrednic de iubit! Mijloacele stau în vrednicia ta.
- Cu vorba şi cu fapta să faci să te iubească, că într-alt chip îşi întoarce faţa de la tine.
- E greu să osândeşti pe cel pe care îl iubeşti.
- Cu cât vrei să te iubească, cu atât şi tu mai mult trebuie să iubeşti, că dragostea e temeiul omenirii.

Proverbe greceşti:

- Noaptea, dragostea şi vinul sunt pricini de mari necazuri.
- Mânia celor ce se iubesc este de scurtă durată.
- Nu există îndrăgostit care să nu ţină veşnic la ceea ce a iubit.

Proverbe ebraice:

- Când orzul s-a terminat, cearta intră pe uşă. Când sărăcia intră pe uşă, dragostea iese pe fereastră.
- Inima şi ochii sunt călăuzele păcatului.

Proverbe italieneşti:

- Dragostea e făuritorul bănuielilor.
- Unde e dragostea, acolo e ochiul.
- Ochii atrag dragostea.
- Dragostea e asemănătoare lacrimilor: naşte din ochi şi cade pe piept.
- Prima dragoste nu se mai uită.
- Primele iubiri sunt cele mai plăcute.
- Dragostea veche nu rugineşte.
- Indignarea face să crească dragostea.
- Dragostea îşi conduce regatul fără spadă.
- Dragostea mişcă soarele şi alte stele.
- Focul, dragostea şi tusea repede se cunosc.
- Dragostea conduce fără lege.
- Cine mă iubeşte, îmi iubeşte şi câinele.
- Dragostea îi face pe toţi egali.
- Adevărata dragoste sălăşluieşte numai în inimile mari.
- În război, la vânătoare şi în dragoste, pentru o plăcere, mii de dureri.
- Dragostea nu e fără amărăciune.
- Mare dragoste, mare durere.
- Cine are dragostea în inimă, are pinteni în coaste şi aripi la picioare.
- Iubirile se duc şi durerile rămân.
- Dragostea îi înglodează pe cei tineri şi-i scufundă pe bătrâni.
- Departe de ochi, departe de inimă.
- În războiul cu dragostea, învinge cine fuge.
- Dragostea învinge totul.
- Dragostea nu are raţiune.

însăşi.

- Dragostea este soră cu războiul.
- Şi dragostea te orbeşte ca şi ura.
- Dragostea, oricât de ascunsă, tot se află.
- Dragostea nu este un foc care se ţine în mână.
- Unde-i dragoste, e şi ceartă.
- Primele bileţele de dragoste le trimit ochii.
- Departe de ochi, departe de inimă. E greu să urăşti ceea ce ai iubit cu adevărat.
- Când oamenii se iubesc cu adevărat, nu mai e nevoie să şi-o spună.
- Revenim mereu la primele iubiri.
- Cu cât mai multe cuvinte în dragoste, cu tot atât mai rău.
- Ca să fii iubit, trebuie să iubeşti şi tu.
- Cu timpul, dragostea devine obişnuinţă.
- Cine iubeşte cu adevărat, nu iartă uşor.
- Cine nu ştie să fie discret, nu ştie să iubească.
- Cine te iubeşte cu adevărat, nu te face să suferi.
- Cine îmbrăţişează mult, nu ştie să strângă.
- Prea multă dragoste e amară.

Proverbe englezeşti:

- Dragostea e sarea vieţii.
- Dragostea e o tiranie dulce, fiindcă îndrăgostitul îşi îndură chinurile de bună voie.
- Dragostea vine privind.
- Scrisoarea inimii e citită în ochi.
- Unde privesc, îmi place şi unde-mi place, iubesc.
- Inima care a iubit cândva cu adevărat nu uită niciodată.
- Supa, ca şi dragostea, cea dintâi e cea mai bună.
- Certurile îndrăgostiţilor înseamnă înnoirea iubirii.
- Oh, dragostea face chiar un câine să latre în rimă.
- Dragostea îşi conduce regatul fără sabie.
- Dragostea cu sila nu durează.
- Dragostea leagă fără funie.
- Fugi după dragoste şi ea te va evita; fugi de dragoste şi ea te va urmări.

- Sufletul nu se află unde trăieşte, ci unde iubeşte.
- Defectele sunt mari unde dragostea e mică.
- Dragostea şi nasul roşu nu se pot ascunde.
- Iubeşte bine, pedepseşte bine!
- Cel care te iubeşte mult, te face să plângi.
- Dragostea nu cunoaşte lege.
- Cine mă iubeşte cu adevărat, îmi iubeşte şi câinele.
- Cel care iubeşte arborele, iubeşte şi ramurile.
- Dragostea îi face pe toţi egali.
- Dragostea e ca pojarul: cu cât apare mai târziu în viaţa omului, cu atât e mai rea.
- Adevărata dragoste nu îmbătrâneşte niciodată.
- Iubesc cu adevărat cei care sunt cel puţin preţuiţi.
- Iubesc cu adevărat cei care mor pentru dragoste.
- Râul dragostei adevărate nu a curs niciodată lin.
- Dintre toate durerile, cea mai mare e a iubi în zadar.
- Dragostea e boală fără leac.
- Departe de ochi, departe de inimă.
- Rar se vede, repede se uită.
- Inima uită curând ceea ce ochiul nu vede.
- Absenţa ascute dragostea.
- Omul poate alege să înceapă dragostea, dar nu ca ea să sfârşească.
- În războiul dragostei, cel care fuge e cuceritor.
- Nu e fiinţă mai nebună ca îndrăgostitul.
- Dragostea e adevăratul preț al dragostei.
- Mă iubeşte puţin cel care mă urăşte din nimic.
- Unde e dragoste, e şi credinţă.
- Dragoste înflăcărată, în curând nepăsătoare.
- Duşmanul de moarte al dragostei e obişnuinţa.
- Dragostea iese pe poarta prin care intră bănuiala.
- Speranţa e bastonul dragostei.
- Dragostea e magnetul dragostei.
- Dragostea e mama dragostei.
- Dragostea e recompensa dragostei.
- Iubeşte-mă puţin, iubeşte-mă mereu!
- Dragostea nu cunoaşte cale de mijloc, nici măsură.
- Ambiția nu e un tratament pentru dragoste.

- Cochetăria e şampania dragostei.
- Dragostea se va târî acolo unde nu poate merge.
- Egalitatea nu e o regulă în gramatica iubirii.
- Vin suferințele. Pleacă dragostea.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Dragostea cu dragoste se răsplăteşte şi cu dispreț se stinge.
- Chiar dacă nu ne vorbim, ne iubim.
- Sărăcia intră pe uşă şi dragostea iese pe fereastră.
- Ochii văd, inima cere.
- Dragostea poate mult, dar banul şi mai mult.
- Prima dragoste nu se uită; ca dragostea dintâi alta nu-i.
- Rana din dragoste, cine o face o şi vindecă.
- Nimic nu-i mai dorit ca ce-i oprit.
- Îndrăgostiții îi cred orbi pe cei din jur.
- Dragostea scurtă e un suspin lung.
- Cine iubeşte bine, pedepseşte cu asprime.
- Dragostea dintâi e cea mai frumoasă.

Proverbe nemţeşti:

- Prin depărtare, dragostea se uită.
- Ochii care nu se văd se uită.
- Ochii care se văd rar, se iubesc.
- Dragostea nu are ochi.
- Părul când albeşte, inima se topeşte.
- Adeseori în dorul unei guri dulci se ascunde o inimă otrăvită.
- Nicio boală mai grea ca dragostea.
- Dragostea multă vreme nu se poate ascunde.
- Să nu crezi jurământul dragostei!
- Dragostea scade mintea.
- Nu e dragoste fără bănuială.
- La ce iubeşti te uiți cu drag.
- În zadar sărutare, când nu-i dai de mâncare.
- Unde e dragoste puțină, se găseşte uşor pricină.

Proverbe ruseşti:

- Departe de ochi, departe de inimă.
- Ochii sunt mesagerii inimii.

- Totul prin dragoste, nimic prin forţă.
- Nu există amoruri urâte, nici închisori frumoase.
- Absenţa e duşmanul dragostei.
- Dragostea îi învaţă pe măgari să danseze.
- Dragostea e oarbă, dar căsătoria îi redă vederea.
- Dragostea e singura boală de care nu ne place să ne vindecăm.
- Dragostea şi moartea, nimic nu este mai puternic.
- Dragostea nu are nicio regulă.
- Dragostea apropie distanţele.
- Dragostea nu se comandă.
- Se revine mereu la prima dragoste.
- Dragostea ne face să pierdem masa şi odihna.
- Cu cât iubim mai mult, cu atât mai mult suferim.
- Dragostea perfectă aduce cea mai multă nenorocire.
- Dragostea face să treacă timpul, timpul face să treacă dragostea.
- Cu cât dragostea vine mai târziu, cu atât este mai puternică.
- Dragostea se naşte din privire.
- Ochiul este călăuza dragostei.
- Greşelile sunt mari când iubirea e mică.
- Amanţii care se ceartă se adoră.
- Iubirea are plăceri, dar şi necazuri.
- Primul suspin al iubirii este ultimul al înţelepciunii.

Proverbe turceşti:

- Iubirea trebuie să fie reciprocă.
- Bagdadul nu e departe pentru cel îndrăgostit.
- Dragostea e un ocean; cine nu ştie să înoate se îneacă în el.
- Ochiul e o fereastră care dă spre inimă.
- Şi pe râios, dacă te iubeşte, iubeşte-l şi tu!
- Pentru cei îndrăgostiţi, o căpiţă de paie e ca un palat.
- Absenţa e un mijloc de apropiere.
- Pentru dragostea faţă de un trandafir, grădinarul devine sclavul a mii de spini.
- Dragostea e ca un cuib de vrăbii pe care nu-l mai putem reface după ce l-am distrus.
- Fii stăpân celui care nu te iubeşte şi sclav celui care te iubeşte!
- Dragostea trece, devine joc, după aceea e ca un şarpe care are

limba de foc.

- Pe cine iubeşte inima, acela e frumos.
- Cine e departe de ochi, e departe şi de inimă.
- Cu plânsul nu câştigi iubire.
- Iubeşte-l pe cel care te iubeşte, chiar dacă nu are nimic; nu-l iubi pe cel care nu te iubeşte, chiar dacă e sultan în Egipt.
- Iubeşte-mă ca să te iubesc şi eu!
- Îndrăgostitul crede că lumea e oarbă şi că în jurul lui sunt numai pereţi.

Proverbe arăbeşti:

- Dragostea te face orb şi surd.
- Uneori, despărţirea e mai bună decât dragostea.
- Omul înţelept poate păstra orice taină, numai dragostea nu poate fi tăinuită.
- Cine iubeşte un lucru, pomeneşte mereu despre el.
- Începutul dragostei e privirea, începutul focului e scânteia.
- Mânia celor îndrăgostiţi e ca ploaia de primăvară.
- Parfumul şi dragostea nu se pot ascunde.
- Dacă observi că o dojeneşte, să fii sigur că o iubeşte!

Proverbe chinezeşti:

- Dragostea e ca două flăcări ce se îmbină şi se prefac într-una singură.
- Dragostea e numai ochi şi nu vede nimic.

Proverbe japoneze:

- Întâlnirea e începutul despărţirii.
- Ochii pot vorbi tot aşa de frumos ca şi buzele.

Proverbe indiene:

- Cine iubeşte îşi înfige un cui în inimă.
- Supărarea în dragoste e ca sarea: prea multă strică.
- Dragostea fără adevăr e ca o apă într-un râu fără maluri.
- Dragostea e ca vântul care vine şi trece.
- Dragostea e ca o plantă agăţătoare care se usucă şi moare, dacă nu are nimic de îmbrăţişat.
- Când se întâlnesc ochii, se naşte dragostea.

- Când există dragoste, imposibilul devine posibil.
- Dragostea e ca un crocodil în apele plăcerii.
- Cu acela pe care într-adevăr îl iubeşti, poţi traversa şi marea fără corabie.
- Îl stăpâneşti cât timp el te iubeşte.
- Nu reuşeşti în dragoste dacă ţi-e greu să-ţi deschizi sufletul.
- Dragoste fără suferință nu există.
- Dragostea se coace în focul despărțirii.
- Dragostea falsă e ca o lamă ascuţită.
- Dragostea adevărată e ca un vas de aur: dacă se sparge, se poate repara; dragostea falsă e ca un vas de lut: dacă se sparge, dispare pentru totdeauna.
- Dragostea, ca şi muzica: nu se face cu forţa.
- Dragostea adevărată nu poate fi ascunsă.
- Veninul dragostei e mai rău decât veninul şarpelui.
- Zadarnic îi zâmbeşti dulce dacă nu te iubeşte.
- Cine iubeşte, se chinuieşte.

Proverbe armeneşti:

- Dragostea trebuie să vină din amândouă părţile.
- Dragostea cu drag se face, nu cu sila.
- Dragostea e ca vărsatul de vânt: cu cât vine mai târziu, cu atât e mai primejdioasă.
- Dragostea e ca o boală cu trei etape: dorinţa, împlinirea şi saturaţia.
- Privirile îndrăgostiților sunt primele scrisori de iubire.
- Lacrimile sunt botezul dragostei.
- Absența e piatra de încercare a dragostei.
- Îndrăgostiții nu au duminică.

102. Nu alerga după frumusețe!

Înțelepciunea şi bunătatea sunt mult mai de preţ decât frumuseţea. Nu alerga după ea, fiindcă nu este exclus să-ţi aducă necazuri.

„Frumos“ înseamnă ceva care are însuşiri estetice şi place pentru armonia liniilor, mişcărilor, sunetelor, culorilor... Cel care se bucură de astfel de calităţi atrage ca un magnet privirile tuturor. Dacă aspiri la frumuseţe, trebuie să accepţi implicit potențiala împărţire a ei cu alţi ochi. Ba mai mult există riscul în orice clipă de a o pierde.

Înțelepciunea şi bunătatea sunt mult mai preţioase decât frumusețea, fiindcă privesc spre etern, nu spre trecător şi incertitudine, precum cea din urmă. „Frumuseţea place ochilor, blândeţea încântă sufletul“, arată filosoful francez Voltaire în *Nanine*. „Cea mai frumoasă floare se veştejeşte cel mai repede“, constată scriitorul şi eseistul francez André Gide în *Noile fructe ale pământului*.

„Frumuseţea corpului are ceva de animal, dacă nu se adaugă şi podoabele inteligenţii“, spune şi filosoful grec Democrit.

„O femeie frumoasă place ochilor, o femeie bună place inimii; una este o bijuterie, cealaltă este o comoară“, spune Napoleon Bonaparte (din *Cugetări*). „E plăcut să vezi un bărbat frumos, dar mai uşor se trăieşte cu un bărbat de duh“, este un proverb rusesc. Şi proverbele celorlalte popoare evidențiază riscurile la care ne supunem atunci când apreciem în mod exacerbat frumosul în dauna calităţilor superioare, cum ar fi inteligenţa sau înţelepciunea.

Proverbe româneşti:

- Ce e frumos poartă şi ponos.
- Ce e frumos la toţi place, dar nu ştiu în el ce zace.
- Frumuseţea vestejeşte, dar înţelepciunea creşte.
- Nu la faţă, ci la fapte să te arăţi frumos!

• Frumuseţea se cinsteşte când este, fireşte, iar nu când se plăsmuieşte.
• Frumuseţea fără înţelepciune este ca floarea în tină.
• E om frumos, dar năravul îl strică.
• Podoaba frumuseţilor, năravurile cele bune.

Proverb arăbesc:

• Rar se vede înţelepciunea unită cu frumuseţea.

Proverb rusesc:

• E plăcut să vezi un bărbat frumos, dar mai uşor se trăieşte cu un bărbat de duh.

Proverbe italieneşti:

• Nu e trandafir aşa de frumos care până la urmă să nu se ofilească.
• Ce e frumos şi muritor nu durează.
• Frumuseţea e ca floarea ce se naşte şi repede moare.
• Frumos la vedere, urât înăuntru.
• Frumoasă vie şi puțini struguri.
• Frumuseţea fără bunătate e ca vinul trezit.
• Frumuseţea fără graţie e ca undiţa fără momeală.
• Penele frumoase fac pasărea frumoasă.
• Frumusețea şi nebunia merg deseori împreună.
• Frumusețea îți ia minţile.
• Chiar şi lemnul strâmb face focul drept.
• Nu e frumos ceea ce e frumos, ci ceea ce-mi place!

103. Despre prieteni şi prietenie

„Să aveţi mulţi prieteni şi puţine destăinuiri“, ne sfătuieşte filosoful grec Apoloniu de Tiana, care a trăit în secolul I d.H. Prietenii adevăraţi sunt o avere. Prietenii sunt precum vinul, cei mai vechi sunt cei mai preţioşi. Consideră prieteni pe prietenii prietenilor tăi, însă distanţează-te de prietenul care se împrieteneşte cu duşmanul! Nu te împrieteni cu cei răi şi nu lega prietenii cu cei care rapid te iau în braţe. Fii prudent într-o prietenie, când intervine banul. Dacă vrei să-ţi păstrezi prietenii, cinsteşte-i, laudă-i şi ajută-i la greu! Păzeşte-te să ai duşmani, mai ales printre cei mari! Încearcă să-ţi transformi duşmanii în prieteni şi ai grijă să nu-ţi prefaci prietenii în duşmani. Nu te „însoţi“ cu duşmanii, dar vorbeşte cu ei, vei afla lucruri interesante. Nu te înspăimânta dacă ai duşmani, nimeni nu e scutit de răutate.

În afaceri, prieteniile sunt neprofitabile şi chiar păgubitoare, fiindcă nu concordă cu legile dure ale concurenţei, chintesenţa acestora. „În afaceri nu avem prieteni, ci doar parteneri“, explică marele scriitor francez Alexandre Dumas tatăl, în *Contele de Monte Cristo*. Nici în iubire prietenia nu are ce căuta. „Dragostea şi prietenia se exclud una pe cealaltă“, potrivit moralistului francez La Bruyère (din opera sa fundamentală *Caracterele*). Dar, într-o căsnicie, iubirea adevărată se metamorfozează în prietenie. „Prietenia este capătul şi recompensa supremă a iubirii conjugale“, afirmă eruditul cleric francez Lacordaire.

„Fereşte-te de duşmanul împăcat“, spune un proverb românesc. Şi este adevărat, prieteniile întrerupte devin incerte pentru totdeauna. „Prieteniile refăcute cer mai multă grijă decât cele care nu au fost rupte niciodată“, confirmă moralistul francez La Rochefoucauld.

Înţelepciunea populară avertizează de asemenea: „Să ai puţini prieteni, dar buni.“

Proverbe generale:

- Prieteni şi cărţi să ai puţini, dar buni.
- Un prieten e mai greu să-l găseşti şi mai uşor să-l pierzi.

Proverbe latineşti:

- Omul se cunoşte după prieteni.

(Ex socio cognoscitur vir.)

- În momente de prosperitate se găsesc mulți prieteni.

(Tempore felici multi numerantur amici.)

- Corectitudinea creează prieteniile şi le păstrează.

(Virtus et conciliat amicitias et conservat.)

- Prietenul cel mai vechi este cel mai bun.

(Veterrimus amicitiae: morum similitudo.)

- Cine nu are încredere într-un prieten, învaţă prietenul să se teamă de el.

(Qui timet amicum, amicus ut timeat docet.)

Proverbe româneşti:

- Cei ce se potrivesc lesne se împrietenesc.
- În vremea necazului se cunosc prietenii.
- La nevoie se cunoaşte prietenul şi la boală, nevasta.
- Leagă prietenie cu câinele, numai nu lăsa bâta din mână!
- Prieten adevărat este acela care te sfătuieşte de bine, iar nu acela care îţi laudă nebuniile.
- Prietenii nu se cumpără cu bani.
- Prieteni noi să-ţi faci, dar d-ăi bătrâni să nu te laşi!
- Prietenul la vreme de nevoie se cunoaşte.
- Prietenul vechi e ca şi vinul; cu cât e mai vechi, cu atât e mai bun.
- Prieten vechi, câine vechi.
- Un prieten face mai mult decât o pungă cu galbeni.
- Un singur duşman e destul să dărâme ce au lucrat o mie de prieteni.
- Prietenii sunt ca şi coardele viorii: nu trebuie să le întinzi prea mult.
- O prietenie ruptă poate fi sudată, dar nu va fi niciodată complet refăcută.
- Prietenul împăcat e de două ori duşman.

- Prietenia creşte prin vizitarea prietenilor, dar şi mai mult prin vizitarea lor rară.
- Prin împrumut se pierd atât banii, cât şi prietenul.
- Dacă vrei să-ţi faci un duşman, împrumută bani unuia şi cere-i după aceea înapoi.
- Împrumută unui duşman şi-l vei câştiga, împrumută unui prieten şi-l vei pierde.
- Învoiala clară face prietenia lungă.
- Înainte de a-i fi prieten, mănâncă împreună cu el o baniţă de sare.
- Tratează-ţi prietenul ca şi cum ţi-ar deveni duşman.
- E bine să ai prieteni pretutindeni.
- Iubeşte-ţi prietenul, dar ai grijă de tine!
- Încet la alegerea unui prieten, mai încet la schimbarea lui.
- Alege-ţi prietenii ca şi cărţile: puţini, dar devotaţi!
- Singura cale de a avea un prieten e să-i fii întâi tu prieten.
- Aurul se încearcă în foc, prietenii, în nenorocire.
- Bunăstarea face prieteni şi nenorocirea îi verifică.
- Un prieten la nevoie e un prieten adevărat.
- Vin vechi şi prieten vechi sunt rezerve bune.
- Mai bine un prieten în târg decât bani în cufăr.
- Un prieten adevărat e mai bun decât o rudă apropiată.
- Prietenul tuturor e prietenul nimănui.
- Un duşman declarat e mai bun decât un prieten fals.
- O glumă nu biruie niciodată un duşman, dar adesea pierde un prieten.
- Bănuiala e otrava prieteniei.
- Depărtarea face câteodată mai dragă prietenia, iar absenţa o îndulceşte.
- Mulţi prieteni, puţine ajutoare.
- Vorbeşte bine de prietenul tău, de duşmanul tău nu spune nimic!
- Prietenul bun, poarta Raiului.
- La nevoie se cunoaşte prietenul.
- Vremea pe prieten, ca focul pe aur, în adevăr îl arată.
- Cei mai mulţi sunt prieteni de masă, iar nu de nevoi.
- Pentru ca prieteni să dobândeşti, trei lucruri să păzeşti: să-i cinsteşti când sunt de faţă, să-i lauzi când lipsesc şi să-i ajuţi la necazurile lor!

• Nu trebuie să te aperi numai de actele duşmanului, ci şi de intențiile sale.

Proverbe ruseşti:

• La masa bine servită sunt mulţi prieteni.
• Un prieten bun valorează cât o sută de rude.
• Cine încetează să mai fie prieten, nu a fost niciodată.
• Prietenii prietenilor noştri sunt prietenii noştri.
• Prietenul tuturor nu e prietenul nimănui.
• Un prieten e greu de găsit şi uşor de pierdut.
• Prietenul prost e un duşman.
• Prieteniile vechi nu se pot înlocui.
• Înţelepţii îşi păstrează prietenii, nebunii îi pierd.
• Prietenul la nevoie se cunoaşte.
• Micile daruri întrețin prietenia.
• O comoară nu este un prieten, însă un prieten este o comoară.
• Mai bine un duşman înţelept decât un prieten prost.
• Trebuie să reînnozi prietenia, nu s-o rupi!
• Prietenia ruptă nu se mai poate niciodată suda.
• Mai bine să n-ai bani decât să n-ai prieteni.

Proverbe franțuzeşti:

• Cine e prieten cu toţi nu e prieten cu nimeni.
• Prietenul sărac e lesne uitat.
• Prietenii de petreceri nu valorează nici cât o ceapă degerată.
• Prietenia ruptă nu se mai leagă bine niciodată.
• Prietenii la nevoie se cunosc.
• Am mulți prieteni, dar puțini adevărați.
• Nu lăsa să crească iarba pe cărarea prieteniei!
• Prietenul din interes nu e statornic.
• Prietenia care se naşte din dragoste e mai de preţ decât însăşi dragostea.
• Prietenia prea repede legată nu durează.
• La masă se leagă prieteniile.
• Prieten adevărat este acela care te sfătuieşte, iar nu acela care îţi laudă nebuniile.
• Un prieten valorează mai mult decât o pungă cu arginţi.
• Mai bine un vrăjmaş înțelept decât un prieten prost.

- Prietenii buni se cunosc la tristeţe.
- Mai degrabă pierzi un prieten dacă-i ceri şi dacă îl refuzi.
- Cine caută prieteni fără cusur, fără prieteni rămâne.
- Cine încetează de a-ţi fi prieten nu ţi-a fost niciodată.
- Cine se iubeşte prea mult pe sine nu are prieteni.
- Pe prieten greu îl găseşti şi uşor îl pierzi.
- Un prieten vechi valorează mai mult decât o rudă.

Proverbe nemţeşti:

- Prietenul vechi e ca şi vinul vechi; cu cât se învecheşte, mai cu bucurie se bea.
- Niciodată pentru un prieten nou câştigat nu lepăda pe cel vechi.
- În vremea necazului se cunosc prietenii.
- Prietenul vechi este cel mai bun.
- Prietenul la vreme de nevoie se cunoaşte.

Proverb mongolez:

- Sprijinul casei, pilonii; sprijinul în nenorocire, prietenul adevărat.

Proverbe persane:

- Prietenia e un drum de o sută de ani.
- Nu ezita să te desparţi de un prieten care te trădează.

Proverbe turceşti:

- Orice să fie nou, dar prietenul să fie vechi.
- Lingură nouă să ai şi prieteni vechi.
- Dacă vrei să câştigi ceva, atunci câştigă-ți prieteni, fiindcă duşmani naşte şi mama.
- Inima îşi recunoaşte prietenii adevărați.
- Mergi rar la prieteni pentru a te primi în picioare.
- Să mănânci şi să bei cu prietenii, dar să nu faci afaceri cu ei!
- Să nu-ți spui secretele prietenului, fiindcă şi el are un prieten căruia i le va spune!

Proverb egiptean:

- Fii prieten cu un om drept şi fără prihană, după ce vei vedea faptele sale!

Proverbe arăbeşti:

- Cel mai bun prieten e acela care te îndeamnă la bine.
- Dacă nu-ţi ajuţi prietenul la nevoie, n-are cine te apăra la necaz.
- Dacă prietenul tău e dulce, nu-l mânca de tot!
- Prietenul bun se vede în vremi de restrişte.
- Omul e apreciat după prietenii pe care îi are.
- Dacă ai un prieten, vezi-l des, fiindcă spinii şi mărăcinii cresc pe drumul pe care nimeni nu mai merge.
- Cine caută un prieten fără defecte, va rămâne singur.
- Nu dori bogăţia prietenului tău, îl vei pierde!
- Prietenia se câştigă prin fidelitate, modestie şi generozitate.
- Prietenia celor puternici, jurământul femeii şi soarele de iarnă durează puţin.
- Ce nu vrei să ştie duşmanul nu spune prietenului!

Proverbe chinezeşti:

- Se cunoaşte izvorul pe timp de secetă şi prietenul bun la necaz.
- Când cumperi un cal, uită-te în gura lui, când îţi alegi un prieten, uită-te la sufletul lui!
- Cu greu se poate face un prieten într-un an, uşor se poate pierde într-o oră.
- Prieteni buni sunt cei vechi; hainele bune sunt cele noi.

Proverbe indiene:

- Acela e prieten, care îţi ţine umbrela deasupra capului când plouă.
- Acela e prieten, pe care îl doare durerea ta.
- E greu să mai lipeşti vasul spart.
- Nu rupe firul prieteniei, fiindcă dacă îl legi din nou rămâne nodul.
- Înţelepţii, chiar când au de toate, caută să-şi facă prieteni.
- Nu-ţi jigni prietenul, împrumutându-i merite pe care nu le are!
- Dacă prietenul tău e în pericol, mai întâi salvează-l şi apoi ceartă-l pentru imprudenţa sa!
- Prietenia dispare unde egalitatea încetează.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Nu mânca cireşe cu unul mai mare la masă că îţi aruncă sâmburii în nas!

- Cine caută prieteni fără cusur, fără prieten rămâne.
- Bogatului i se arată multe rude; celui bogat şi dracul îi leagănă copiii.
- Copacul când înfrunzeşte pe mai mulţi sub el umbreşte.
- Prietenul unuia e prietenul nimănuia.
- Omul fără amici e ca stăpân fără dreapta; prietenia e bogăţie; cine a aflat în lume prieten adevărat, el o comoară bogată în viaţa sa a câştigat.
- Prieten fără cusur de vei căuta, niciodată nu vei afla şi nici unul nu vei avea.
- Când omul e în proastă stare, niciun prieten nu are.
- Bogatului i se arată multe rude; banul îşi câştigă prieteni.
- Ai bani, ai prieteni – n-ai bani, n-ai prieteni.
- La vremea culesului mulţi prieteni se arată.
- Când îmi merge bine, toţi îs cu mine – când îmi merge rău, rămân numai eu.
- Ce nu vrei să afle duşmanii să nu spui prietenilor!
- Mai rău e prietenul prefăcut, decât duşmanul pe faţă.
- Spune-i amicului un secret că-ţi va pune gheara în piept.

Proverbe italieneşti:

- În pericol se vede prietenul credincios.
- Nenorocirea descoperă prietenia.
- Prietenul se cunoaşte la nevoie şi bogaţii, după moarte.
- Nu este oglindă mai bună ca prietenul vechi.
- Vei avea mulţi prieteni atâta timp cât vei fi bogat.
- Prieten cu toţi, prieten cu nimeni.
- Prietenii falşi sunt mai răi decât duşmanii declaraţi.
- Ai mai mare nevoie de prieten decât de pâinea pe care o mănânci.
- Prietenia durează puţin când nu e între egali.
- Prietenia care încetează nu a fost adevărată.
- Prietenia şi macaroanele, dacă nu sunt calde, nu sunt bune.
- Prietenul nu e cunoscut până nu e pierdut.
- Cine nu se poate preface că e prieten, nu poate fi duşman.
- Socoteli clare, prieteni dragi.
- Pentru un prieten bun trebuie să mergi şi în foc.
- Prietenia reînnoită e ca o rană rău îngrijită.
- Ceartă-ţi prietenul în taină şi laudă-l în public!

- În trei feluri se păstrează prietenul: a-l onora în prezenţă, a-l lăuda în absenţă şi a-l ajuta la nevoie.
- Trebuie să fi mâncat sare împreună timp de şapte ani pentru a îndeplini condiţia prieteniei.
- Cel mai bun prieten îţi eşti tu însuţi.
- Prieten nou, vin nou.
- Trebuie să încerci prietenul în ocaziile mici pentru a şti cât valorează în cele mari.
- Prietenul sigur se cunoaşte în condiţii nesigure.
- E mai bun un prieten ursuz decât un duşman surâzător.
- A nu avea prieteni e mai rău decât a avea duşmani.
- Despre prieten vorbeşte de bine; despre duşman nici de bine, nici de rău!
- Gândeşte-te că duşmanul poate să-ţi devină prieten.
- Nu-ţi este prieten adevărat cel care vorbeşte cu duşmanul tău.
- Mai rea invidia prietenului decât viclenia duşmanului.
- Nu este duşman periculos cel care nu ştie să se prefacă în prieten.
- Câte slugi, atâţia duşmani.
- Duşmanul dezbinat e pe jumătate învins.
- Duşmanul te face înţelept, te obligă să gândeşti cum să te fereşti de el.

Proverb englezesc:

- Prietenia creşte vizitând pe prieteni, dar mai rar.

Proverbe albaneze:

- Iubeşte-ţi prietenul cu toate defectele sale!
- Mai bine fără prieteni decât cu prieteni răi.

104. Nicăieri nu e ca acasă

Nicăieri nu vei fi mai fericit decât la tine acasă. Deci: „Iubeşte-ţi casa! Sileşte-te s-o faci plăcută şi caldă inimii“, spune fostul preşedinte francez Paul Doumer, în *Cartea copiilor mei: Precepte şi sfaturi*.

Casă înseamnă siguranţa unui adăpost şi a promisiunii de odihnă, bucuria de a ne refugia din haosul confuz şi străin. Acasă înseamnă părinţi, îngăduinţă şi eliberare de norme, legi sau îngrădiri. Este singura cale să poţi visa şi să te preocupe aspiraţii înalte dincolo de putinţă. În propria casă fiecare dintre noi se poate simţi şi imagina “rege“ al căminului, „monarh“ peste „toate cele ale sale“, „despot“ în încăperea în care orice lucru îl ascultă.

Ca să „domnim“ fericiţi, în „microîmpărăţia“ proprie, trebuie să ne îngrijim să avem un cămin curat, plăcut şi liniştit.

Şi proverbele ne arată că cea mai frumoasă viaţă este acasă şi traiul cel mai tihnit este în propriul cămin.

Proverbe româneşti:

- Ca acasă la tine nu-i nicăieri bine.
- E mai bine în coliba ta decât în palatul altuia.
- Fiecare pasăre îşi iubeşte cuibul.
- Pretutindeni e bine, dar acasă e mai bine.

Proverbe franţuzeşti:

- În patul altuia nu poţi dormi cum îţi place.
- Rufele murdare se spală acasă.
- Un bordei să ai, numai să fie al tău.
- Căsuţa mea valorează mai mult decât casa mare a ta.
- Mai bine în bordeiul meu decât în patul tău.

Proverb grecesc:

- Propria-ți casă este mai plăcută decât oricare alta.

Proverb rusesc:

- Nicăieri mai bine ca acasă.

Proverbe spaniole şi portugheze:

- Ca acasă la tine nicăieri mai bine.
- Tot omul e împărat în casa lui.
- La orice pasăre, cuibul său ca un palat.
- Fiecare e domn în casa lui.

Proverbe arăbeşti:

- Vulpea în vizuina ei e leu.
- Mai bine neghina din țara mea decât grâul printre străini.

Proverb chinezesc:

- Cine pleacă din casa lui pentru a merge în căutarea fericirii aleargă după o umbră.

Proverb malaiez:

- Pe lacul ei şi rața porunceşte.

Proverbe indiene:

- Mama mea şi țara mea sunt mai scumpe ca Raiul.
- O firimitură de pâine acasă valorează mai mult decât o pâine din cele mari printre străini.

Proverb mongolez:

- Pământul natal e mai scump decât aurul în țară străină.

Proverbe turceşti:

- Cine nu a dormit pe piatră între străini nu cunoaşte prețul rogojinii de acasă.
- Bufnița nu lasă ruina pentru o grădină de trandafiri.

Proverbe italieneşti:

- Fiecare pasăre îşi iubeşte cuibul.

- Casa proprie! Nu e aur s-o plăteşti.
- Casa mea, mama mea.
- Fiecare e rege în casa lui.
- E puternic cocoşul pe gunoiul lui.
- Fiecare câine e leu în casa lui.

Proverbe englezeşti:

- Fiecare pasăre îşi iubeşte cuibul.
- Spre Răsărit sau Apus, acasă e cel mai bine.
- Nu există lac ca acasă.
- Fiecare rândaş e rege în casa lui.
- Fiecare cocoş e cocoş de munte printre ai săi.
- Fiecare câine e leu la el acasă.
- Omul e stăpân în propria-i casă.
- Casa omului este castelul său.

105. Ascultă de povețe

Oamenii dăruiesc cu mare uşurinţă sfaturi semenilor lor, dar care nu sunt întotdeauna cele mai bune şi rareori le sunt de ajutor. De aceea, atunci când suntem sfătuiți excesiv de toată lumea, trebuie să discernem – cu mare atenţie – binele de rău. Multe sfaturi care se vor afabile se dovedesc a fi hazardate, chiar dacă nu sunt oferite cu gânduri rele. Sunt nepotrivite sau chiar dăunătoare, au potenţial distructiv, ca urmare a incompetenței inconştiente de care dau dovadă sfătuitorii.

Oamenilor le place să ofere sfaturi, fiindcă se simt înnobilaţi de încrederea care le este acordată, însă de cele mai multe ori nici pentru ei înşişi nu găsesc soluţii în momentele critice. „Unora le place să-i sfătuiască pe alții, dar nu se pricep deloc nici în treburile proprii", spune fabulistul francez La Fontaine în *Povestiri şi nuvele*.

Nu este o ruşine să ascultăm de sfaturi, putem să apelăm la poveţe în orice clipă şi în orice situaţie, nu avem decât de câştigat. Oamenilor le place să ofere îndrumări, nu vom face o impresie proastă sau înjositoare în fața lor. „A cere un sfat nu umileşte nici pe cei mari şi nici nu dovedeşte lipsă de aptitudini proprii, ci, dimpotrivă, a te sfătui cuminte dovedeşte aptitudinile", afirmă scriitorul spaniol Baltasar Gracian în *Oracolul. Manual al înțelepciunii în viață*. Şi proverbele ne îndeamnă să dăm sfaturi, dar mai mult să-i ajutăm pe semeni şi să ascultăm noi înşine de sfaturile folositoare.

„Ascultă sfatul tuturor, dar abţine-te să-ţi dai cu părerea", spune scriitorul englez William Shakespeare în *Hamlet*.

Proverbe latineşti:

- Cel care dispreţuieşte un sfat respinge un ajutor.

(Qui spernit consilium, spernit auxilium.)

- Nu există dar mai preţios decât un sfat bun.

(Bono consilio nullum est munus pretiosius.)

• Să ţii seama de dorinţele bătrânilor, de sfaturile oamenilor capabili şi de faptele tinerilor!

(Vota senum, consilia virorum et facta juvenum.)

• Nimic nu este mai dăunător decât un sfat rău.

(Res nulla consilio nocentior malo.)

• Să nu întreprinzi nimic fără a judeca mai întâi!

(Nihil sine ratione faciendum est.)

Proverbe româneşti:

• La orice urmare, să nu te ruşinezi a cere un sfat şi de la cei mai mici!

• Pe toţi să-i ascultaţi, dar sfat de la cei mai învăţaţi.

• Sfătuieşte-te cu cel mic şi cel mare, pe urmă hotărăşte-te tu însuţi!

• Fugi de sfatul celui rău ca de o cursă înşelătoare!

• Cine n-ascultă de povaţă, nimic învaţă.

• Buna povaţă învaţă.

• În zadar povăţuieşti pe altul, când propria povaţă n-o urmezi.

• Copiii cu arşicele, bătrânii cu sfaturile.

• Sfatul celor bătrâni se vede fără greşeală, că mai multe au păţit.

• Cel mai bun sfat şi înţelept în zadar ni se dă, când nu se dă la vremea lui.

• Sfatul celor tineri, ca soarele de iarnă, ce mult luminează, dar puţin încălzeşte.

Proverbe italieneşti:

• Cine nu se lasă sfătuit nu poate fi ajutat.

• Nici orbul să te călăuzească, nici prostul să te sfătuiască.

• Noaptea este mama sfatului.

• Sfatul bun valorează mai mult decât aurul.

Proverbe englezeşti:

• Sfatul bun e mai presus de orice.

• Cine nu se lasă sfătuit, nu poate fi ajutat.

• Dacă sfatul e bun, nu are importanţă cine îl dă.

• Rău e sfatul care nu dă nicio şansă de scăpare.

Proverbe franţuzeşti:

106. Arată-te sfătuitor

Trebuie să dăm sfaturi numai când ne sunt cerute. Să le dăm la momentul oportun, numai între patru ochi. La rândul nostru, trebuie să ascultăm de bunele poveţe, chiar dacă vin de la cei mai mici dintre apropiaţii noştri.

Cele mai valoroase sunt sfaturile de la bătrâni, fiindcă ei au o experienţă bogată. Sfaturile celor răi nu trebuie luate niciodată în seamă.

Din păcate, mai degrabă sfătuim decât să ascultăm chiar de propriile sfaturi. Nu trebuie să pierdem vremea sfătuind pe cei care nu vor să priceapă.

De cele mai multe ori, este preferabil să ajuţi decât să dai sfaturi. „Generozitatea dă mai puţine sfaturi decât ajutoare“, afirmă moralistul francez Vauvenargues. Însă, de când lumea, oamenii dau sfaturi fără reţineri şi se gândesc îndelung până a se îndura să ofere ceva concret. „Nimic nu dăm cu atâta generozitate ca sfaturile“, confirmă aforistul francez La Rochefoucauld în *Reflecţii sau sentințe şi maxime morale*.

Toţi ne întrecem să-i sfătuim pe alţii, închinându-ne în fața propriilor virtuţi mai mult imaginate decât reale. Nu putem, însă, să ne consiliem pe noi înşine şi, adesea, ne pierdem în întrebări fără răspuns. „Unora le place să-i sfătuiască pe alţii, dar nu se pricep deloc nici în treburile proprii“, spune şi gânditorul francez La Fontaine în *Povestiri şi nuvele*.

Dacă avem competenţa reală de a da sfaturi, trebuie să avem grijă să nu le cosmetizăm, să nu încercăm să le denaturăm pentru a face plăcere, ci să fim obiectivi şi să transmitem soluţii pragmatice, chiar dacă sunt dureroase. „Nu da sfatul cel mai plăcut, ci cel mai bun“, subliniază poetul şi omul de stat atenian Solon.

Când oferim sfaturi, trebuie să ţinem cont în primul rând de receptivitatea celui care ne ascultă. Dacă nu este o persoană responsabilă,

107. Ce citim?

Cărţile trebuie să fie alese cu atenţie, pentru că sunt adevăraţii prieteni ai omului. Din paginile lor se pot învăţa lucruri importante, care îi vor ajuta să reuşească în viaţă. „Cărțile sunt prieteni reci şi siguri", confirmă scriitorul francez Victor Hugo în *Mizerabilii*.

„O carte este un prieten care nu ne înşală niciodată", ne asigură poetul libertin şi epicurian francez Jacques Vallée Des Barreaux (din *Sonete*).

Cărţile esenţiale, care oferă doar sfaturi benefice, de bun-simț, reprezintă temelia civilizaţiei. „Nu-mi pot închipui la ce poate folosi o carte care nu îşi îndeamnă cititorii la bine", spune scriitorul francez Jean Jacques Rousseau în *Noua Eloiza*.

„Ceea ce face succesul unei cărți este să o citeşti din curiozitate. Ceea ce îi face gloria este să o reciteşti pentru a-ți hrăni spiritul", potrivit poetului şi dramaturgului francez Alfred de Vigny în *Jurnalul unui poet*.

Sper ca volumul pe care tocmai l-ați parcurs să vă trezească o incitantă curiozitate şi dorinţa de a o reciti ca să vă înălţaţi sufletul pe culmile înţelepciunii.

Proverbele ne îndeamnă să preţuim cărţile.

Proverb italienesc:

• Cărţile, ca şi prietenii, trebuie să fie puține şi bine alese.

Proverb englezesc:

• Viaţa e prea scurtă pentru a citi cărţi proaste.